

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor 16 – Historie

Městečko Hostěradice a jeho obyvatelé ve světle obecních účtů
a gruntovních knih ve 2. polovině 17. a 1. polovině 18. století

Autor: Štěpánka Grunová

Škola: Gymnázium Moravský Krumlov

Kraj: Jihomoravský kraj

Konzultant: Mgr. Petr Eckl

Petrovice u Moravského Krumlova 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracovala samostatně a použila jsem pouze podklady (prameny, literaturu, internetové zdroje atd.) uvedené v příloženém seznamu. Dále prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné. Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Petrovicích dne.....

Podpis: .....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala několika lidem, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Jedná se především o mého učitele a konzultanta Mgr. Petra Eckla, který mne s velkým úsilím již několik let velmi podporuje a vede k historické vědě. Děkuji mu za pomoc při osvojení si práce s prameny a cenné poznámky k interpretaci a porozumění německým textům a k obsahové části mé práce. Dále bych pak chtěla poděkovat mé škole, Gymnáziu Moravský Krumlov, za vytvoření příjemného prostředí pro vlastní výzkum, pomoc a podporu. Jmenovitě pak paní Mgr. Daně Růžičkové za jazykovou korekturu a připomínky k práci. Dík patří rovněž pracovníkům SOkA Znojmo a MZA v Brně za umožnění badatelské činnosti a vstřícný přístup. V neposlední řadě bych ráda poděkovala kamarádce Anně Sedláčkové a především své rodině a za velkou podporu a téměř bezmeznou trpělivost.

Anotace:

Tato práce se zabývá jihomoravským městečkem Hostěradice v první polovině 17. a druhé polovině 18. století, a to především po stránce jeho fungování jako městského organismu a základních reáliích života zdejších obyvatel. Vychází primárně ze syntézy obecních účtů, gruntovních knih a privilegií udělených vrchností. V první části je představena sociodemografická struktura obyvatel a vývoj hostěradické zástavby. Dále je rozebrána městská rada jako nejdůležitější správní orgán městečka a problematika privilegií a robot. V další části se řeší proces obnovy Hostěradic po třicetileté válce a vývoj ceny domu a je provedena sonda do obecního hospodářství, jakožto ukazatele ekonomického vývoje celé obce. Poslední, syntetizující kapitola se zabývá průběhem roku ve světle obecních účtů.

Klíčová slova:

Hostěradice; jižní Morava; baroko; městečko; hospodářství; městská rada; privilegia; gruntovní knihy; obecní účty; majetkové poměry poddaných; sociodemografická struktura.

Annotation:

This thesis deals with a South-Moravian town of Hostěradice in the second half of the 17th and first half of the 18th century. It is mainly concerned with the function of the town as an urban organism and with basic facts of life of local inhabitants. It draws primarily from the synthesis of municipal accounts, farms bookkeeping and grants provided by the nobility. In the first part, the socio-demographic structure of population is introduced together with the progress of Hostěradice's housing development. In addition, Town Council is analysed as the most important administrative organ of the town, and also the issue of privileges, grants and forced labour is studied. In the other part, the process of reconstruction of Hostěradice after the 30 Years War, and the development of house prices. There is also a comprehensive analysis of local economy as an indicator of economic development of the whole municipality. The last, summary chapter deals with the course of the year in the light of municipal accounts.

Keywords:

Hostěradice, South Moravian Region, baroque, little town, economy, town council, privilege, estate registry, municipal accounts, the economic conditions, socio-demographic structure.

Obsah:

Úvod.....	7
1. Prameny a literatura	9
1.1. Prameny	9
1.2. Literatura	14
2. Představení obce a dějinný vývoj Hostěradic	16
3. Vývoj zástavby.....	20
4. Sociodemografická struktura obyvatelstva Hostěradic.....	24
5. Městská samospráva a její představitelé	27
6. Privilegia Hostěradických a povinnosti vůči vrchnosti	34
6.1. Povinné platy, robotní povinnosti a jejich vývoj.....	35
6.2. „ <i>Unsere Freiheiten und Begabnus</i> “ – Privilegia hostěradických.....	40
6.3. Vztah s vrchností	46
6.4. Pustá ves Rohoteř	47
7. Poválečná obnova a ekonomický růst obce na počátku 18. století.....	49
7.1. Osazování pustých domů.....	49
7.2. Cena domu a její vývoj.....	54
8. Sonda do vývoje obecního hospodářství.....	57
8.1. Příjmy a jejich struktura	57
8.2. Výdaje a jejich struktura.....	59
9. Průběh roku ve světle obecních účtů	61
Závěr.....	68
Seznam použitých pramenů a literatury	70
Seznam příloh.....	74
Seznam použitých zkratk.....	77

Úvod

Poddanské městečko Hostěradice jakoby zůstalo dějinami zapomenuto. Podobně jako u mnoha jiných sídel ležících v pohraničních oblastech s německy mluvícím obyvatelstvem mu byly událostmi 20. století vytrženy kořeny, což způsobilo jak nenapravitelné škody v oblasti hmotné kultury, tak především zprerhání kontinuity s předchozím obdobím. Výstavná renesanční radnice a měšťanské domy v historickém jádru této dnes „vesnice“ i vysoký počet kvalitních barokních soch mne nutily pokládat si otázku, jak vypadal organismus tohoto sídla před třemi staletími.

Po zjištění, že navzdory předchozímu století má archiv městečka mimořádně dobře zachovanou pramennou základnu pro barokní období, jež nebyla doposud badatelsky téměř vůbec zpracována, jsem se rozhodla tímto tématem hlouběji zabývat. Celistvý a komplexní pohled by rozhodně nemohl být vytvořen během několika měsíců, proto jsem se pokusila vytvořit alespoň základní syntézu z tří pramenů, které se jeví jako relevantní pro poznání fungování organismu městečka v období po třicetileté válce po polovinu 18. století. Těmito prameny jsou gruntovní knihy, privilegia udělená vrchností a bohatě dochované obecní účty. Cílem mé práce je tedy zmapovat barokní Hostěradice především po stránce jejich podoby a fungování jako sídla a vytvořit si tak platformu pro další bádání, zvláště v oblasti dějin každodennosti. Byly Hostěradice spíše městským celkem, nebo větší „vesnicí“? Jak vypadalo složení obyvatel, jak po stránce majetkové, tak po profesní? Jakou roli hrála v životě městečka městská rada? Do jaké míry byli hostěradičtí měšťané povinni robotami a nakolik byli daňově zatíženi? Na druhou stranu, co si představit pod pojmy „*unsere Begabnus und Freiheiten*“ a jak byly pro Hostěradické významné? Jaké škody způsobila v Hostěradicích třicetiletá válka a jakým způsobem a v jakém časovém horizontu je byli její obyvatelé schopni nahradit? Jak vypadalo hospodaření obce a jak se vyvíjelo? A v neposlední řadě, jak vypadal průběh roku v životě tehdejších Hostěradic?

V první části se seznámíme se základními hostěradickými reáliemi, totiž s vývojem zástavby městečka a s jeho dějinami, dále pak s demografickou strukturou obyvatelstva, vytvořenou především na základě analýzy matričních knih. Poté bude za pomoci syntézy privilegií a údajů v obecních účtech představena městská samospráva a její úloha v městečku, hostěradické povinné platy a roboty i privilegia a nadání, nastíněna bude rovněž otázka vztahu s místní vrchností, Lichtenštejny, a vystupování Hostěradic vůči pusté vsi Rohoteři. Další kapitola se zabývá obnovou Hostěradic po třicetileté válce z hlediska osazování pustých

domů, vývoje ceny domu a na ukázce růstu obecního hospodářství v letech 1653–1738 (zde byla využita analýza pozemkových knih, v druhé části pak obecních účtů). Poslední, syntetizující kapitola, vycházející z obecních účtů, se zabývá průběhem roku v Hostěradicích.

1. Prameny a literatura

1.1. Prameny

Pro tuto práci byla využita především pramenná základna z fondů Státního okresního archivu ve Znojmě a Moravského zemského archivu v Brně.

Primárně byly studovány prameny vzniklé činností městské samosprávy z fondu Archiv městečka Hostěradice (HOS-I), nacházející se v SOkA Znojmo. V první řadě se jedná o obecní účty z let 1648–1748.¹ Hostěradice mají velkou výhodu, že je řada účtů relativně souvislá². Dochované účty však nedovolily postupovat klasickou metodou a vytvořit pětiletou, či desetiletou řadu. Pro důkladnou analýzu jsem si tedy vybrala 13 účtů jdoucích po sobě (až na jednu výjimku) po 7 letech.³

Velikost všech sešitů účtů je srovnatelná s dnešní A4, počet stran se pohybuje v letech 1650–1710 kolem 10–20 stran, později spíše 20–30 stran. Starší účty jsou psány novogotickou polokurzívou, mladší kurentem. U výrazů převzatých z latiny nalézáme humanistické písmo. Peněžní částky jsou pak zaznamenávány do tří kolonek – pro zlaté, krejcarý a denáry⁴ (u naturálií jsou pak skupiny podle daných měr, např. u vína sudy, vědra a žejdlíky, u obilnin pak měřice, čtvrtky a achtly). Všechny účty jsou bez výjimky psány německy, jedná se ale o dobový hornoněmecký dialekt, kterým se hovořilo v rakouských zemích a v přilehlých oblastech zemí Koruny české. Tato skutečnost mnohdy ztěžuje porozumění i interpretaci daného textu. Abychom předešli chybným závěrům, uvádíme vždy, pokud jsou daná slova odlišná, v poznámce pod čarou doslovný přepis z pramene.⁵ Vedení účtů časově neodpovídá zcela přesně kalendářnímu roku, většinou začíná koncem ledna toho roku a končí koncem ledna roku následujícího.

Každý účet pak obsahuje titulní stranu s nápisem „*Höchfürstliche Lichensteinische Marckt Hosterlitz, Gemein Rattung*“, s vrocením a složením rady v daném roce, další část je pak označení jako „*Empfang*“ (příjmy) a obsahuje veškeré obecní příjmy, většinou v pořadí – příjmy z vinného šenku, z prodaných naturálií, z různých činží a poplatků, zvláštní příjmy

---

¹ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, karton 28. Obsahuje účty z let 1648–1723. Dále jen SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153. Tamtéž, inv. č. 154, karton 29. Účty 1724–1748. Dále jen SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 154. Považujeme-li za důležité pro kontext řešeného problému, ze kterého je účet roku, uvádíme to v závorce za citací.

² Za daných 100 let se dochovalo přesně 60 sešitů.

³ Pro důkladnou analýzu byly prostudovány účty z let 1653, 1660, 1667, 1673, 1682, 1689, 1696, 1703, 1710, 1717 z kartonu 28 a účty 1724, 1731 a 1738 z kartonu 29. Zběžně bylo nahlédnuto i do ostatních účtů.

⁴ Jeden zlatý má v pramenech zkratku fr. a obsahuje 60 krejcarů (označuje se jako xr.), jeden krejcar má 60 denárů (d.).

⁵ Při přepisu textů se autorka drží přísně transliterace.

a poslední jsou od hostěradických obyvatel vybrané povinné částky, které se odevzdávaly knížeti, případně vybíraná císařská kontribuce. Druhá kapitola „*Ausgab*“ (výdaje) bývala strukturována různě, většinou však nejdříve řešila náklady spojené s právem soudu a náboženskými slavnostmi, poté platy lidem zaměstnaným na obci, řemeslné výrobky. Jako zvláštní skupina se pak někdy vyčleňovaly almužny a peníze dané vojákům. Poté následuje „*Summa*“ – uvedení celkových výdajů a příjmů a oznámení, u koho je zůstatek uložen (většinou se jednalo o 30–50 osob, každá u sebe měla „vypůjčených“ několik zlatých). Poté byly uvedeny platy vrchnosti a kontribuce. Poslední z uvedených částí se zabývá příjmy a výdaji naturálií z obecního pole a vinice a z desátků z Rohoteře. V některých ze starších účtů jsou pak příjmy a výdaje vedeny chronologicky s uvedeným datem vydání či příjmu (do roku 1682).

Dalším klíčovým pramenem jsou dvě pozemkové knihy především z druhé poloviny 17. století. První se nazývá „*Kniha domů*“ a byla založena v polovině 17. století. Jedná se o poměrně úzký a bohužel pouze fragmentárně dochovaný sešit o něco málo větší než velikost A4, psaný novogotickou polokurzívou. Dochovaly se pouze údaje pro domy N°21–120. Systém psaní je poměrně přehledný, vložkový – každému z domů byla vyhrazena jedna strana, ke které se zapisovaly veškeré majetkové transakce vázající se k danému objektu. Pozemková kniha nebyla vedena příliš dlouho. Obsahuje zápisy přibližně z let 1650–1680, ovšem ze starších pozemkových knih byly v některých případech dopsány údaje o ceně domů na konci 16. a počátku 17. století, obsahuje někdy také odhady cen domů, a to několikrát také zápisy pocházející z doby předbělohorské. Největší výhodou pak je, že je u každého domu nad ostatními zápisy uveden majitel domu z urbáře z roku 1613 a číslování se naplno shoduje s údaji z urbáře, což velmi usnadnilo propojení těchto pramenů. Tato kniha měla poměrně složitou strukturu zápisů. Pod majitelem z urbáře byli vždy vypsáni pod sebou v časové posloupnosti další majitelé gruntu, pak odhady cen domů a nakonec samotné zápisy, přičemž byly uvedeny beze jmen majitelů. Většinou se ale nejednalo více než o 4 zápisy, a proto se k nim daly jména majitelů poměrně snadno, jak podle písařské ruky, tak podle jejich časové posloupnosti, přiřadit. Taktéž zde nalezneme jednorázově uvedené polnosti a vinice, které byly kolem roku 1660–70 na domě.⁶

Nejdůležitější gruntovní knihu pak představuje Pozemková kniha domů z let 1658–1726.⁷ Jedná se o knihu o velikosti o něco větší než A4 a obal jejích desek tvoří pergameny s textem

---

⁶ SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 4, kniha 2. Dále jen SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 4.

⁷ SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, kniha 1. Dále jen SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3.

patrně z bible psaným gotickou minuskulou. Její nadpis pak zní „*Protocoll oder Marckt Hosterlitzer Grundt Buch über die Erkaufte undt Vertauschte Häuser*“. Obsahuje především zápisy z let 1680–1710. Typ zápisů je taktéž vložkový. Z Knihy domů je pak také přepsán vždy poslední zápis u každého domu spolu s údaji o polnostech. Opět velkou výhodou je uvedení majitele usedlosti z urbáře z roku 1613 a domovní činže jako nadpis ke každému domu. Tato kniha pak obsahuje u velké části přehledné poznámky jak o kupech a dědictvích, tak o pravidelném vkládání vejrunků a výjimečně také o obchodování s polnostmi. Samozřejmě záleželo na libovůli majitele domu, zda si danou transakci nechá zapsat do pozemkové knihy, nebo naopak dá přednost listině. Někdy tedy pozemková kniha nemusí zobrazovat správný stav věci. Také je zřejmé, že někdy byly všechny vejrunkové splátky zapsány najednou, i přesto, že majitel dům splácel vždy jednou do roka po období několik let. To zřejmě souvisí s tím, že Hostěradice byly poměrně vzdáleny od sídla vrchnosti a byly součástí jednoho z největších moravských panství – pozemkové knihy se nevedly tak důsledně, jak tomu bývá v jiných panstvích. Také by tuto skutečnost mohla zavinit mimořádně vysoká taxa, která se musela zaplatit za vyhotovení zápisu (jak tomu bylo u hostěradických horenských knih).⁸

Nejdůležitější fond z Moravského zemského archivu v Brně pak pro tento výzkum představoval fond Velkostatek Moravský Krumlov, obsahující prameny vzniklé vedením agendy moravskokrumlovského panství. Stav v předbělohorské době umožnil zjistit Urbář moravskokrumlovského panství.⁹ Hostěradicemi se zabývá 12 stran tohoto urbáře, psaných vždy novogotickou polokurzívou. Tento urbář je pozoruhodnou směsicí opisů a překladů několika starších urbářů z 16. a začátku 17. století, vzniklou v roce 1642. Část zabývající se Hostěradicemi se pak datuje k roku 1613 a seznamuje nás s majiteli všech hostěradických domů spolu s jejich domovními činžemi, se soupisem majitelů polí a s povinnými platy placenými všemi obyvateli Hostěradic a jejich dalšími povinnostmi vůči vrchnosti. Vzhledem k tomu, že se patrně jednalo o překlad z češtiny (z původního urbáře pánů z Lipé), jsou některá jména zkomolená.

---

⁸ Pospěchová-Odstrčilová, R.: Majetková držba vinic v jihomoravských městečkách ve 2. polovině 16. a v 1. polovině 17. století: Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2010, s. 24. Tato taxa činila celé 2 groše od kupujícího i prodávajícího.

Autorka uvádí také taxu za stejný úkon ve Žďánicích – 2 denáry (jeden groš obsahoval 7 denárů).

⁹ MZA Brno, F 177 Moravský Krumlov, inv. č. 5, kniha č. 3.

Pro poznání poměrů Hostěradic k vrchnosti (jejich práv a povinnosti) posloužily především privilegia Hostěradic uložené také v archivu Velkostatku Moravský Krumlov.¹⁰ Jedná se o karton obsahující v podstatě veškerá potvrzovaná privilegia na krumlovském panství v 17. a 18. století, k Hostěradicím v námi sledované době se tam konkrétně vázalo 7 dokumentů. Privilegia mívala platnost většinou okolo 30–40 let, takže se jedná většinou o potvrzování s dalšími dodatky. K jejich formální podobě můžeme uvést, že se jedná o sešity přibližně o velikosti dnešní A4, většinou o 2–5 stranách (nepočítám-li opisy starších listin). První je privilegium Gundakara z Lichtenštejna z roku 1635¹¹ (a znovu potvrzené 1654), poté prosba hostěradických týkající se změny termínu vinobraní z roku 1654¹², dále pak privilegium vydané Janem Ferdinandem z Lichtenštejna z roku 1659¹³ a Hartmanem z Lichtenštejna (to obsahuje i opis předchozího potvrzení Maxmiliánem z Lichtenštejna) z roku 1678¹⁴ a dvě listiny vydané Antonem Floriánem z Lichtenštejna v letech 1708 a 1718. Jedná se o dodatky, ve kterých limituje některé předchozí body v privilegiích a poslední privilegium je vydané Josefem z Lichtenštejna a zbavuje hostěradické robot, namísto nichž jim ustanovuje peněžní rentu.¹⁵

V Moravském zemském archivu v Brně byl využit rovněž fond pozemkových knih. Z něj byla prostudována Pozemková kniha domů z let 1740–1780.¹⁶ Jedná se o knihu formátu přibližně A3, která obsahuje zápisy k druhé polovině 18. století. Psaná je přehledně kurentním písmem. Systém psaní zápisů je také vložkový, pořadí domů nepostupuje ale přesně podle urbáře. U každého domu jsou ovšem vypsány neměnné domovní činže a také jsou uváděny nejružnější dobře určitelná místa, jako např. všechny brány a fortna, děkanství, názvy předměstí a někdy je i popsáno, v jakém směru jsou domy číslovány (Např. „*Dolní náměstí – – počínaje od Dolní brány, jdoucí ke kostelu*“¹⁷, atp.). To umožnilo propojení s oběma pozemkovými knihami, někdy docházelo i přes přibližně 40letou mezeru mezi oběma knihami k tomu, že na sebe grunty příjmeními navazovaly. Obsahově je tato kniha méně vypovídající než obě předchozí. Jsou zde vždycky uvedeni majitelé gruntů, způsob, jakým jej nabyli a vyčíslena cena domu. Dále se zápisy odkazují na jednotlivé záznamy „*Vejrunkové knihy*“ („*Wehrungs Buch*“), která se do dnešních časů patrně nedochovala. Pozemková kniha

¹⁰ MZA Brno, F 177 Moravský Krumlov, inv. č. 590, sign. 6/IV/9. Potvrzování privilegií, kart. 328.

¹¹ Tamtéž, fol. 289–290.

¹² Tamtéž, fol. 291.

¹³ Tamtéž, fol. 324–328.

¹⁴ Tamtéž, fol. 333–341.

¹⁵ Tamtéž, fol. 358–381. Tyto 3 listiny jsou v jednom dokumentu – privilegia Antonta Floriána jsou patrně opsány do nového privilegia Josefa z Lichtenštejna.

¹⁶ MZA Brno, C17, inv. č. 1778, Pozemková kniha domů 1740–1780.

¹⁷ Tamtéž, fol. 121. „*Anfangend von Untere Thor, und gehet bies zu der Kirche*“.

byla tedy využita především k rekonstrukci držby domů a ke srovnání se stavem cen domů v námi sledované době.

Abychom získali pojem o přesné poloze domů zaznamenaných v pozemkových knihách (které se podařilo navzájem propojit), bylo využito některé moravské katastry, tj. lánový rejstřík (1672)¹⁸, rektifikační akta (1749)¹⁹ a urbaniální fase (1775)²⁰, dále pak indikační skica stabilního katastru (1824)²¹. U Hostěradic bylo skutečně problematické docílit této rekonstrukce držeb, protože byly v průběhu počátku 19. století znovu přečíslovány. S využitím matričních knih²² a údajů z pozemkových knih se u domů samotného městečka (s výjimkou několika málo předměstských domů, které zůstávaly abnormálně dlouho pusté a nebyly obnoveny v původních gruntech) se rekonstrukce držby zdařila až k době urbáře.

K sledování vývoje demografické struktury pak byly využity hostěradické matriky z let 1677–1749, především knihy zemřelých a narozených.²³ Především z nich se vycházelo při tvorbě grafů natality a mortality, kdy byl zjišťován počet narozených a zemřelých v jednotlivých letech, také však v některých letech poskytly zajímavé údaje o povoláních hostěradických obyvatel, či o kmotrovství hostěradických radních, o duchovních správcích obce atp. Práci s tímto pramenem komplikovalo několik skutečností, které pro zachování objektivnosti uvádím. Především se zde občas objevovaly zápisy, které byly vzhledem ke špatné kvalitě použitého inkoustu nečitelné, většinou se ze záznamu dalo pochopit, o jakou obec se jedná a počet naprosto nečitelných zápisů nepřevyšoval 3-5 zápisů za rok. Také se v několika málo letech ve všech případech neuvádělo, ze které obce dotyčný pocházel (farnost obsahovala celkově 5 obcí). Srovnáváním s pozemkovými knihami se mi povedlo najít mnohé hostěradické osoby, ale výsledky nemusí být relevantní.²⁴

---

¹⁸ MZA Brno, D 1 Lánové rejstříky, inv. č. 134, panství Moravský Krumlov.

¹⁹ Tamtéž, D 2 Rektifikační akta, inv. č. 134, Panství Moravský Krumlov.

²⁰ Tamtéž, D 5 Urbaniální fase, inv. č. 134, sign. U 50/Z, Panství Moravský Krumlov.

²¹ Tamtéž, D 9 Stabilní katastr. Dostupné online: Indikační skica:

<http://www.mza.cz/indikacniskici/index.php#show:MOR077918240>. Císařské otisky:

http://archivnimapy.cuzk.cz/com/0852-1/0852-1-001_index.html. Citováno dne 25. 1. 2016.

²² MZA Brno, E 67 Matriky, inv. č. 13755, Farnost Hostěradice 1784–1813. Co se týče metodického postupu, byl vytvořen výpis všech čísel popisných jejich majitelů z let 1802–1808, čímž se vzhledem k přečíslování v roce 1805 vytvořila poměrně celistvá tabulka změn čísel popisných (dalo se předpokládat, že se rodiny spíše nestěhovaly, ale změnilo se jim číslo) u přibližně poloviny všech domů, a tak se již dalo po uličních čarách snadno zrekonstruovat ono přečíslování.

²³ MZA Brno, E 67 Matriky, inv. č. 13750, Farnost Hostěradice 1677–1688.

Tamtéž, inv. č. 13751, Farnost Hostěradice 1688–1719.

Tamtéž, inv. č. 13752, Farnost Hostěradice 1720–1749.

²⁴ Jedná se u narození o léta 1678–1680, u úmrtí pak 1681, 1682, 1688, 1690, 1703–1708, 1720, 1721, 1736, 1734. V těchto letech je více než 1/3 všech zápisů bez udání bydliště, v ostatních letech se takovéto zápisy objevovaly maximálně třikrát do roka.

1.2. Literatura

K získání základního přehledu o problematice vývoje městeček a měst v 17. a 18. století byly využity syntetizující publikace zabývající se tímto tématem.²⁵

Důležitým zdrojem informací pro tento výzkum se stala také studie „Selské peníze“²⁶, která se zabývá problematikou finančního hospodaření obyvatel na třech západomoravských panstvích, a to Telčském, Žďárském a Kuřimském. Pod vedením B. Chocholáče také v posledních deseti letech vznikají v oblasti metodického přístupu a srovnávání reálií této práce nejinspirativnější bakalářské a diplomové práce, zabývající se jihomoravskými městečky, jejich obyvateli a hospodářstvím. Takto byly zpracovány například Židlochovice²⁷, Dolní Kounice²⁸, Drnholec²⁹, Rousínov³⁰, apod. Mimo jiné přímo Hostěradicemi se pak zabývá Romana Pospěchová Odstrčilová ve své velmi přínosné diplomové práci „Majetková držba vinic v jihomoravských městečkách ve 2. polovině 16. a v 1. polovině 17. století“.³¹

Co se týče odborné literatury věnující se přímo Hostěradicím, skutečně nemáme k dispozici široký výběr. Nejzákladnější literaturou je Znojemský okres Vlastivědy Moravské (ale konkrétně k Hostěradicím je zde několik nejasností).³² Základní informace k historii Hostěradic přinášejí některé „klasické“ soupisové publikace týkající se historie Moravy.³³

Cenné hostěradické památky jistě budí zájem kunsthistoriků, o čemž svědčí několik odborných článků v uměleckohistorických sbornících. Za všechny uvádím především studii

---

²⁵ Kol. aut.: Velké Dějiny zemí Koruny České, díl XIII. Paseka, Praha 2008.

Kol. aut.: Velké Dějiny zemí Koruny České, díl IX. Paseka, Praha 2011

Petráň, J.: Dějiny hmotné kultury. II/2, Kultura každodenního života od 16. do 18. století. Karolinum, Praha 1997.

Hoffmann, F.: Středověké město v Čechách a na Moravě. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2009.

²⁶ Chocholáč, B.: Selské peníze. Sonda do finančního hospodaření poddaných na západní Moravě koncem 16. a v 17. století. Matice Moravská, Brno 1999.

²⁷ Příbylová, J.: Židlochovická obec a její obyvatelé v 17. století. Sonda do hospodářských a sociálních poměrů v jihomoravském městečku: Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2011.

²⁸ Eckl, P.: Život obyvatel městečka Dolní Kounice ve 2. polovině 17. a v 1. polovině 18. století: Diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2003.

²⁹ Grünbaumová, H.: Život městečka Drnholce ve 2. polovině 17. století ve světle účetního materiálu: bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2008.

³⁰ Hálová, P.: Diplomová práce: Život v městečku Rousínov v 2. polovině 17. století a v 1. polovině 18. století. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2007.

³¹ Pospěchová-Odstrčilová, R.: Majetková držba vinic v jihomoravských městečkách ve 2. polovině 16. a v 1. polovině 17. století: Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2010.

³² Haňák, V.: Vlastivěda Moravská, Moravskokrumlovský okres. Musejní spolek v Brně, Brno 1913.

³³ Kuča, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl 2. Libri, Praha 1997, s. 216–220.

Hosák, L.: Historický místopis země moravskoslezské. Společnost přátel starožitností, Praha 1933-1938, s. 89, 122.

Samek, B.: Umělecké památky Moravy a Slezska, I. díl. Praha 1999, s. 530–534.

Foltýn, D. a kol.: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Libri, Praha 2005.

o farním kostele sv. Kunhuty.³⁴ Historie Hostěradic se také dotýkají některé historické studie publikované především ve sbornících SOkA Znojmo a Vlastivědném Věstníku Moravském.³⁵

Z regionálních publikací se pak historií Hostěradic zabývá brožura „Hostěradice, 800 let od první písemné zmínky“ z roku 1999 od Zdeňka Šípka.³⁶ Ta se poměrně obsáhle a s využitím pramenů věnuje období po roce 1945, v předcházejících staletích ovšem vychází pouze z literatury, farní kroniky (blíže nespecifikované) a nejvíce z „Kroniky obce Hostěradic“ sepsané po přesídlení německého obyvatelstva členem místního Sboru národní bezpečnosti Josefem Pirunčíkem.³⁷ Obdobím středověku a raného novověku se pak zabývá druhá a třetí kapitola, celkově přibližně 40 stran. Tuto knihu ale skutečně nemůžeme pokládat za věrohodný zdroj a informace v ní obsažené musíme podrobit kritické analýze – tímto výzkumem v ní bylo nalezeno již poměrně mnoho nesprávných údajů, či především špatných interpretací vzniklých nepochopením původního německého textu, či fragmentarností údajů v literatuře.³⁸

---

³⁴ Rulíšek, H.: Die Kirche der hl. Kunigunde in Hostěradice. In: Sborník prací Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, XIX–XX, F 14–15 (řada uměnovědná), Brno 1971, s. 141–142.

Kvardová, M.: Soubor sepulkrálních památek z 16. a 17. století v kostele sv. Kunhuty v Hostěradicích. In: Studia Historica Brunensia 62, 2015, 1.

³⁵ Vermouzek, R.: Znojemska cesta, západní větev. In: Věstník Moravský 1990, s. 19–39.

Štarha: Reforma hrdebního soudnictví v roce 1729 ve Znojenském kraji. In: Jižní Morava 1973.

³⁶ Šípek, Z.: Hostěradice, 800 let od první písemné zmínky. Praha 1999.

³⁷ Tamtéž, s. 7.

³⁸ Za všechno mohu uvést chybnou interpretaci výrazu „*Frohnfesten*“ – z doslovného překladu tohoto slova jako „Robotní tvrz“ pak vznikl jeden z omylů, že se jedná o jakýsi vrchnostenský dům a bývalou tvrz, doopravdy se jedná spíše dům pro služebníky obce (biřice, apod.), označovaný také jako „*Dienerhaus*“. Dále se zde jarmark místo na neděli „*Rogate*“ špatně překládá na jarmark v prosinci „O rorátech“. Dalibor Hodeček tuto knihu recenzuje a hodnotí jako nepřilíš kvalitní dílo, jehož vypovídací hodnota je nevyvážená a plná chybných údajů. Srov. Recenze D. Hodečka: Šípek, Z.: Hostěradice. 800 let od první zmínky. Vlastivědný věstník moravský 53, č. 3. Brno 2001, s. 322–323.

2. Představení obce a dějinný vývoj Hostěradic

I přestože se budeme primárně zabývat obdobím baroka, stručně si popíšeme alespoň základní dějinný vývoj Hostěradic a moravskokrumlovského panství, abychom mohli dobře porozumět uváděným reáliím a vnímat vše v kontextu.

Původní ves Hostěradice patrně náleží k oblasti starého osídlení a její nejstarší počátky bývají tradičně spojovány s Louckým klášterem u Znojma.³⁹ Nicméně první věrohodná písemná zmínka o této obci pochází z roku 1237, kdy byla zeměpanská, patřila tedy králi. V tomto období se zde usazuje řád Německých rytířů a vzniká zde komenda. Předmětem listiny pak je, že Václav I. daroval tomuto řádu malou část Hostěradic.⁴⁰ Němečtí rytíři byli snad přímo v Hostěradicích i iniciátory německé kolonizace, která v tomto regionu nejintenzivněji probíhá v průběhu 2. poloviny 13. století. Jejím zcela zjevným důsledkem je půdorys dnešního městečka. Hostěradice se tak definitivně začlenily do oblasti německy mluvícího obyvatelstva jižní Moravy. Současně část Hostěradic patřila místní drobné šlechtě.⁴¹ V tomto období pak rovněž vzniká kostel sv. Kunhuty, mohutná raně gotická stavba uprostřed náměstí. Více o něm bude pojednáno v přílohách. Mezi léty 1270–1307 pak došlo k právnímu povýšení Hostěradic na zeměpanské městečko.⁴² Moravskokrumlovské panství se získáváním okolních vesnic se stává hegemonelem této oblasti. I Hostěradice se pak darem Jana Lucemburského stávají v roce 1319 majetkem Jindřicha z Lipé, čímž se jejich osudy až do 19. století natrvalo spojují s moravskokrumlovským panstvím a s počtem zhruba čtyřiceti vesnic a dalšími pěti městy a městečky jsou tak poddanským městečkem v jednom z největších panství Moravy.⁴³

Poloha Hostěradic v oblasti jižní Moravy, velmi úrodné a teplé podnebí umožňovaly vcelku brzké rozvinutí vinařství, které v celkovém vývoji obce hrálo nezastupitelnou roli. Co se týče husitských válek, patřily Hostěradice především kvůli řádu německých rytířů tradičně spolu se Znojmem ke straně katolické, 4. března 1425 pak byly vypáleny.⁴⁴ Po husitských válkách

---

³⁹ Kuča: Města a městečka, s. 219. Srov. Hosák: Historický místopis, s. 93. Jedná se ovšem listinu, která bývá někdy historiky zpochybnována a označována jako falzum z 13. století.

⁴⁰ Hosák, L.: Historický místopis, s. 116.

⁴¹ Tamtéž. Zaznamenáváme údaj z roku 1283 o jakýchsi drobných šlechticích Smilu a Konrádovi z Hostěradic, rovněž se zde nacházela tvrz jmenovaná v zemských deskách roku 1341. Hosák, L.: Historický místopis země Moravskoslezské. Praha, 1938, s. 116.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Kuča: Města a městečka, s. 217.

⁴⁴ Neumann, A.: Nové prameny k dějinám husitství na Moravě. Olomouc, 1930. s. 19.

komenda pomalu ztrácela na významu a v 80. letech 15. století zanikla úplně.⁴⁵ Její budovy byly přestavěny na faru a kostel sv. Kunhuty byl taktéž využíván jako farní.

Můžeme říci, že dle dochovaných památek bylo období 16. století největším rozkvětem městečka. Na počátku 16. století pak vznikla na Středním náměstí ze dvou starších měšťanských domů renesanční radnice.⁴⁶ V kostele pak nacházíme 10 unikátních a výstavných měšťanských náhrobků, které spolu s několika renesančními domy na náměstí odrážejí bohatství zdejších měšťanů. Bohužel jsou nám jedním z mála pramenů vypovídajících o tomto období, městský archiv se nám z tohoto období téměř vůbec nedochoval.⁴⁷ Klíčová pro naše období je listina z roku 1564, kdy klášter klarisek ze Znojma hostěradickým dává k užívání pole po pusté vsi Rohoteři.⁴⁸ Na Moravu se v tomto období také začíná šířit reformace a Hostěradice jako německy mluvící obec přijímá poměrně rychle luteránskou víru.⁴⁹ Ještě urbář krumlovského panství z roku 1613 nám zachycuje prosperující městečko s více než 150 osedlými domy a s robotami převedenými na finanční částky.⁵⁰

To se ale brzy změnilo – třicetiletá válka dopadla na tento region velmi tíživě. Nacházíme se v úrodné oblasti, k tomu poměrně blízko hranic s Rakouskem, takže Hostěradice velmi trpěly průtahy vojsk. První „těžkou“ ránu jim zasadilo vydrancování císařskými vojesky a následný požár v roce 1619, o kterém svědčí pamětní nápis nad portálem v interiéru radnice: „*V roce 1619, 2. srpna, v tomto městečku vyhořel kostel, škola, špitál a radnice, včetně 123 domů (z celkových 155, pozn. aut.). Zemřelo 14 lidí.*“⁵¹ V roce 1634 pak znovu vyhořel kostel. Velká změna nastala i v samotném panství. Poslední předbělohorský majitel, Pertold z Lipé se aktivně účastnil stavovského povstání, kvůli čemuž mu byl zabaven jeho majetek. Krumlovské panství zakoupil Gundakar z Lichtenštejna, mladší bratr známějšího Karla z Lichtejnštejna, za 300 000 zlatých.⁵² Tento rod krumlovské panství drží až do počátku 20. století. V roce 1635 hostěradickým vydává Gundakar privilegia, ve kterých převádí některé finanční odváděné částky na naturální.⁵³ Na konci války bylo městečko patrně ničivě

---

⁴⁵ Foltýn: Encyklopedie moravských a slezských klášterů, s. 309.

⁴⁶ Samek: Umělecké památky, s. 530.

⁴⁷ Kvardová.: Soubor sepulkrálních památek, s. s. 425–455.

⁴⁸ Kuča: Města a městečka, s. 218.

⁴⁹ Jeden z náhrobků v kostele patří protestantskému faráři Janu Gartnerovi, fara je pak luteránská od roku 1607. Hosák: Historický místopis, s. 116.

⁵⁰ Kuča: Města a městečka, s. 219.

⁵¹ Doslovný přepis „*Im 1613 Jar de 2 August Ist in disem Marckt Kirche, Schuel, Pharhoff, Spital, Rathauß sambt 123 Heußertn abgebrendt. 14 Menche Erschlagen*“. Obrázek viz příloha č. 47.

⁵² Kol. aut.: Moravský Krumlov ve svých osudech. Brno, Muzejní a vlastivědní společnost v Brně 2009, s. 103.

⁵³ Viz kapitola o povinných částkách odváděných knížeti.

vydrancováno švédskými vojsky, což způsobilo další požár a zničení většiny předbělohorského městského archivu.⁵⁴

Na počátku námi sledovaného období pak Hostěradice nacházíme téměř pusté, a pouze přibližně třetina původního stavu je obydlená, velká část polí nebyla vůbec obdělávána. Hostěradickým bylo patrně roku 1654 v privilegii Jana Ferdinanda z Lichtenštejna ponecháno sirotčí právo, taktéž jsou jim stanoveny robotní povinnosti. Klíčové pro nás je také povýšení zdejší farnosti na děkanství v roce 1673.⁵⁵ Městečko se vzpamatovává a vzrůstá a v průběhu první poloviny 18. století si místní obyvatelé převedou robotní povinnosti na stálý plat a v samotném městečku je vyvíjena pozoruhodná umělecká činnost. V roce 1727 byla postavena socha sv. Jana Nepomuckého, o rok později mariánský sloup. V roce 1763 pak socha sv. Anny a sv. Josefa, dále zde nalezneme další dvě sochy sv. Jana Nepomuckého z průběhu 18. století a patrně zde ještě na počátku 20. století stála socha sv. Floriána⁵⁶, jedna ze soch sv. Jana Nepomuckého pak stojí na nepůvodním podstavci, který patřil soše sv. Antonína ze 40. let 18. století.⁵⁷

Městečko se velmi rychle rozrůstalo a na konci 18. a v průběhu 19. bylo dokonce větší než centrum panství, Moravský Krumlov. Při určování nové státní správy po roce 1848 se uvažovalo o Hostěradicích jako o budoucím „okresním městě“. Taktéž zde bývaly v 19. století, na rozdíl od Moravského Krumlova, či sousední Miroslavi, trhy I. třídy. Hostěradice prosperovaly například z prodeje hrncířských výrobků z Ivančic.⁵⁸

Dvacáté století pak rozhodně nepatřilo ke šťastným obdobím Hostěradic. Po vzniku Československa se zdejší Němci stali národnostní menšinou a mimo jiné právě Hostěradice se připojily k tzv. „Deutsch-Südmähren“ a požadovali připojení k Rakousku. Během první republiky, obzvláště však v období třicátých let, zde sílily šovinistické nálady, podobně jako v celé německy mluvící oblasti Československé republiky. Vznikaly zde polovojenské organizace, taktéž byla okázale dávana najevo hrdost k rodné obci, ale i k ideologii nacismu. V roce 1937 byla nákladně obnovena radnice. Po válce pak nastává další z kontroverzních etap našich dějin, totiž vysídlení německého obyvatelstva. V Hostěradicích pak byly vlivem ztráty identity nových osadníků s touto obcí zbořeny mnohé cenné památky, zvláště bylo přestavbami i bouráním postiženo náměstí. Například i historická budova radnice dodnes

---

⁵⁴ Haňák: Vlastivěda Moravská, s. 184.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž, s. 177

⁵⁷ Samek: Umělecké památky, s. 534.

⁵⁸ Haňák: Vlastivěda Moravská, s. 177.

částečně chátrá, protože se správa městečka přesunula do jiného, nově postaveného objektu.⁵⁹ Také byly právně sloučeny obce Míšovice, Hostěradice a Chlupice a celá aglomerace dnes má přibližně 1500 obyvatel.⁶⁰

---

⁵⁹ Šípek: Hostěradice, s. 127.

⁶⁰ <http://www.hosteradice.cz/>. Citováno dne 9. 1. 2016.

3. Vývoj zástavby

Hostěradice mají velmi složitou a na první pohled nepřehlednou sídelní strukturu. Abychom se na začátek seznámili se základními reáliemi hostěradické zástavby 17. a 18. století, podíváme se podrobněji na výřez plochy městečka z mapy hostěradického katastru z období kolem roku 1760 (příloha č. 1.).⁶¹ Zobrazuje sice schematicky a ne úplně geograficky přesně, ale zato přehledně jednotlivé městské části, pomalu se rozvíjející domkařskou zástavbu kolem nich a významné budovy obce. Pro orientaci v předjosefínském číslování u všech částí města uvedeno, která čísla se nacházejí v jednotlivých částech.

Písmenem A je označeno tzv. Horní náměstí⁶². Je přibližně trojúhelníkovitého tvaru a počet domů v něm byl v 17. a 18. století v podstatě konstantní, 32 domů. Je třeba si povšimnout dvou bran, zprava se nachází Míšovická neboli „Brodská“ brána⁶³, ke které se sbíhá cesta z Moravského Krumlova a zleva „Skalická brána“⁶⁴ s cestou z Horních Kounic (nejbližší osadou na této cestě směrem na západ je ale vesnice Skalice). Do dnešních dob se ze zástavby dochoval pouze dům N° 12, spíše rustikálního, než měšťanského charakteru. Na tomto náměstí byla v námi sledovaném období studna⁶⁵ a od roku 1727 se jeho dominantou stala socha sv. Jana Nepomuckého.

Písmenem B je označené Střední náměstí⁶⁶, přirozené centrum celého městečka, ve kterém se nachází radnice – nárožní dům směrem k Hornímu náměstí, kostel sv. Kunhuty, nacházející se mezi Středním a Dolním náměstím, děkanství (soubor budov po levé straně kostela) a několik měšťanských, v jádru renesančních domů tvořící ulici po levé straně mezi radnicí a děkanstvím. Není ale největším celkem městečka, počet domů v něm je 21. U děkanství se rovněž nachází tzv. Znojemská brána⁶⁷. Uprostřed tohoto náměstí se nachází nejvýznamnější hostěradická barokní památka, Mariánský sloup z roku 1728.

---

⁶¹ MZA, F 177, inv. č. 2112, mapa č. 45. Mapa katastru obce Hostěradice (1760).

⁶² Haňák: Vlastivěda Moravská, s. 177. „*Obere Platz*“, pro něj se v 19. století vžil název „*Schwein Markt*“, patrně kvůli týdenním trhům s vepřovým dobyt看em.

⁶³ MZA, C 17, inv. č. 1778, fol. 28. „*Nispitzer oder Schwemb Thor*“.

⁶⁴ SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3., fol. 5. „*Stadl bey Gallitzer Thor*“. Jedná se o kup stodoly ležící u „Skalické brány“

⁶⁵ Tamtéž, inv. č. 153, fol. 219. „*Item in Oberrn Platz, zu dem Brun, ein Stuckh Aydenholz*“ (Za dubové dřevo na studnu na Horním náměstí).

⁶⁶ Např. Tamtéž, fol. 414. „*Mehr lassen wir auf Mittern Platz, die Straf, oder Prechel machen...*“.

⁶⁷ MZA, C 17, inv. č. 1778, fol. 136. „*Das Thor zu der Neüstift*“ - „*Znaymber Thor*“.

Na Dolním náměstí (písmeno C)⁶⁸ se nacházelo 25 domů. Z obecních budov zde nalezneme školu, dále pak obecní masné krámy⁶⁹, studnu⁷⁰ a Dolní bránu, do níž směřuje cesta z Miroslavi. U této brány, směrem k předměstí Groß Gaÿ se nacházela v těsné blízkosti potoka také obecní lázeň.⁷¹ Tato tři náměstí, ohraničené branami, tvořila původní plochu samotného městečka.

Za branami městečka vznikala předměstí, Klein Gaÿ (E), Groß Gaÿ (F) a Neüstift (G). Gross Gaÿ na obou stranách podél cesty na Miroslav za potokem a tzv. „Unterer Thor“, čili Dolní branou. Klein Gaÿ nalezneme také za Dolní branou, ale bylo naopak jakýmsi prodloužením Dolního náměstí a neleželo na žádné důležité cestě. A směrem ke Znojmu, za „Znaymber Thor“, leželo předměstí Neüstift. Z důležitých obecních budov se zde nacházel špitál, vzniklý z původně pustého domu.⁷² Taktéž zde najdeme studnu⁷³. Tato předměstí měla spíše rustikální charakter. V předbělohorské době měly dohromady 79 domů (Groß Gaÿ 33, Neüstift 26 a Klein Gaÿ 18).⁷⁴ Poté byla až na Neüstift dlouho pustá a na konci 18. století se počet předměstských domů pohyboval kolem 80.⁷⁵

Na mapce je také možné si povšimnout pomalu vznikající domkařské zástavby, především za předměstími Neüstift a Groß Gaÿ, dále také u písmene G („Clausen“), čili v místech, kde se nacházelo hospodářské zázemí hostěradických měšťanů.

Nyní pro orientaci shrneme právě původní číslování městečka, které se velmi odlišovalo jak od josefínského, tak i od dnešního. Začíná od nárožního domu na Středním náměstí přesně přes cestu proti děkanství N°1-6, poté pokračuje na Horní náměstí domy N°7 až 15 ke skalické bráně. N° 16–27 a od ní se vrací k náměstí N° 28–38, N°39 je pak radnice. Poté pokračují N° 40–43, malá branka („die Pforten“) a dále nejdlejší ulice částečně na Středním a Dolním náměstí, na níž ležela N° 44–63, poté od Dolní brány následovala ke kostelu N° 64 až

---

⁶⁸ MZA, F 177, mapa č. 45. Srov. Tamtéž, C 17, inv. č. 1778. Dolní náměstí – „Untere Platz“. Tyto tři náměstí bývají někdy souhrnně označovány jako „Gross(er) Platz“, tedy Velké náměstí.

⁶⁹ Srov. Tamtéž, fol. 167. „Gemein Fleisch Bank“.

⁷⁰ Tamtéž, fol. 219. „Dem Schmitm vor 14 tt. Eÿsen zu beschlagen einen Brunn Ömper in Undern Blatz...“.

⁷¹ Tamtéž, inv. č. 3, fol. 103. „Vor dem Markt am Gaÿ – Daß Baadhauß bleibt in Gemein...4 gr.“.

⁷² Tamtéž, fol. 91. N° 91. V urbáři se jedná o dům Wolfa Maurera, poté je uváděn jako pustý. Později připsáno „Spithall“.

⁷³ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 95 (Účet 1738). „Ein Gespörr zu Reparaturung des gemain Brinns in der Neüstift, zahlt... 9 kr.“.

⁷⁴ MZA, F 177, inv. č. 5, fol. 64 – 67. Urbář moravskokrumlovského panství, stav k roku 1613.

⁷⁵ Tamtéž, C 17, inv. č. 1778.

76. Předměstí Neüstift pak obsahovalo N° 77 až 102, Groß Gaÿ N° 103–135 a Klein Gaÿ N° 136 až 155.⁷⁶

Jádro složité a na první pohled nepřehledné struktury zástavby vychází již z poměrů středověkého kolonizačního městečka. Dolní a Střední náměstí nejspíše původně tvořila jeden velký celek trojúhelníkovitého tvaru, do jehož středu byla dostavěna komenda řádu Německých rytířů spolu s kostelem sv. Kunhuty.⁷⁷ Je důležité zmínit, že právě původní velké náměstí leží na klíčové křižovatce Znojemského kraje. Sbíhalo se zde pět cest - z královského města Znojma, ekonomického i správního centra Znojemského kraje, ze sousedního města Miroslavi a městečka Oleksovic, z Horních Kounic a v neposlední řadě ze sídla hostěradické vrchnosti, Moravského Krumlova. Kromě toho Hostěradice ležely na západní větvi části tzv. Znojenské cesty, na spojnici mezi Znojmem a Brnem⁷⁸. Tato strategická poloha je spolu s přírodními podmínkami vhodnými pro vinařství příčinou vzniku urbanistického celku tohoto typu právě zde. Co se týče Dolního náměstí, ležícího vůči ostatním náměstím ve velmi neobvyklé poloze, jedná se buď o zbytek tzv. předlokační osady, tedy původní raně středověké obce, která zde vznikla před německou kolonizací v 13. století, nebo je vznik tohoto náměstí důsledek skutečnosti, že původně byly Hostěradice rozděleny na část zeměpanskou a část patřící místní drobné šlechtě.⁷⁹ Ostatní předměstí vznikala postupně podél cest, které se sbíhaly k náměstí, zvláštní ulice se vytvořila pouze v Klein Gaÿ. Tuto původně poměrně přehlednou zástavbu dosti změnilo zahuštění zástavby na předměstích vlivem výstavby nových nepřehledných domkařských čtvrtí a také demolice a jiné zásahy do původní struktury ve století minulém.

Zdá se, že v raném novověku se struktura zástavby v podstatě neměnila, zástavba se pouze zahušťovala. K otázce, jak vypadaly Hostěradice v předbělohorské době, nám poskytne mnoho informací urbář Krumlovského panství⁸⁰ obsahující realie k roku 1613. Dozvídáme se, že celkový počet domů v městečku byl 155, přičemž názvy náměstí a domů byly totožné, jako později v 17. a 18. století. Třicetiletá válka způsobila zpusnutí více než poloviny gruntů, důsledkem čehož byl naprostý útlum jakékoliv další výstavby a v průběhu celé druhé poloviny 17. století a začátku 18. století se původní grunty obnovovaly (k otázce průběhu této obnovy viz kapitola o osazování pustých domů). Zatímco naprostá většina domů na náměstí

⁷⁶ SOKA Znojmo, HOS-I, inv. č. 2. Srov. Tamtéž, inv. č. 3. Srov. MZA, C 17, inv. č. 1778.

⁷⁷ Kuča: Města a městečka, s. 219–220.

⁷⁸ Vermouzek: Znojemská cesta, s. 24, 25.

⁷⁹ Kuča: Města a městečka, s. 219.

⁸⁰ MZA, F 177, inv. č. 5, fol. 64–67.

byla do 90. let 18. století osedlých, domy na předměstích zůstávaly pusté hluboko do 18. století a zdá se, že Klein Gaÿ a část Gross Gaÿ nebyla ani obnovena v původních gruntech.⁸¹ Během 1. poloviny 18. století byly obnoveny veškeré pusté domy a městečko se pomalu začíná rozrůstat. Jak již bylo zmíněno, nová výstavba byla většinou domkařská.

---

⁸¹ Tamtéž. Počet domů na předměstích v 18. století není totožný a urbářem, zatím není možné přesně zrekonstruovat především Groß Gaÿ a Klein Gaÿ. Srov. Tamtéž, C 17, inv. č. 1778.

4. Sociodemografická struktura obyvatelstva Hostěradic

Přesné údaje po počtu hostěradických obyvatel v námi sledovaném období neznáme. Veškeré katastry i gruntovní knihy v 17. století zachycují vždy jen majitele gruntu a podílíky, nikoliv pak už jeho celou rodinu a nejrůznější podruhy a jejich rodiny, sdílející s nimi společnou domácnost. Pro ilustraci uvádím, že v roce 1771 Hostěradice měly 1101 obyvatel a v roce 1834 pak 1403.⁸² První přesnější údaje o obyvatelích ve starším období jako celku a jejich struktuře poskytují matriční knihy.

Předložený graf (příloha č. 5) zachycuje celkovou natalitu i mortalitu u obyvatel Hostěradic v letech 1678–1749. Upozorníme zde na několik zajímavých aspektů v tomto grafu. Především v námi sledovaném období 17. století jasně převládá natalita nad mortalitou (ročně přibližně o 10 osob). Hledáme-li příčinu, na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o velmi častý problém raných matrik – opomíjení zápisů o úmrtí kojenců a batolat. V Hostěradicích ale tvoří právě tyto zápisy přibližně 40 % veškerých. Je pravděpodobné, že se jedná o důsledek příchodu mnoha mladých rodin, které využívají možnosti získat pustý dům za velmi nízkou cenu, obnovit jej a usadit se zde. Proto zdejší populace byla spíše mladá. Můžeme říci, že podobnou příčinu má také poměrně velký nárůst natality (z přibližně 30 dětí ročně na 50) v průběhu prvního a druhého desetiletí 18. století. Tento nárůst ale není fenoménem pouze pro Hostěradice, podobně tomu tak je i v blízkých Dolních Kounicích.⁸³ Dále autorka upozorňuje na výkyvy v křivce mortality, nejmarkantnější v letech 1684, 1721, 1742 a 1748. Mohlo by se jednat o roky, kdy hostěradické postihla nějaká epidemie, zvláště ve 40. letech 18. století tu nalézáme spojitost s nemocemi zavlečenými vojáky z pruských válek. Také je patrné, že se Hostěradicím vyhnuly obě největší morové rány barokního období z let 1679 a 1711–13. Pokud by tedy zakázka místního mariánského sloupu z roku 1728 byla spojena s morem, což se odráží v místní tradici, bude se jednat spíše o poděkování za vyhnutí se nákazy. Ostatně, nápis na tomto sloupu doslovně nenasvědčuje žádnému z těchto typů fundací.⁸⁴

Člověku 21. století by mohla připadat zvláštní skutečnost, že je v matrikách úmrtí téměř každoročně uvedeno jeden nebo více zápisů v přibližném znění „*advena persona ignota*“, tedy že byla nalezena osoba neznámého původu. Případně je někdy dopsáno, jeho jméno a údaj o tom, že žádné jiné informace k němu nejsou známy. Například k roku 1701 a také 1699 jsou

⁸² Kuča. Města a městečka, s. 218.

⁸³ Eckl: Život obyvatel, s. 33.

⁸⁴ Viz příloha č. 56.

hned dva takovéto zápisy.⁸⁵ Pozoruhodný je taktéž zápis z roku 1693, s formulací, že „*byl do země zaset*“ chudý muž, nalezený po noci u Rasellova domu.⁸⁶ Uváděna jsou taktéž úmrtí osob, které pocházely z poměrně vzdálených oblastí, například jakási stará žena z Batelova⁸⁷, Zemřela Judina z „*Raab nach Hungahr*“⁸⁸, Magdalena, dcera Víta Böhma z Jihlavy⁸⁹, Jacob Sterzer z Boskovic⁹⁰, či Margaretha, vdova po Georgu Nadatzovi z Bítova⁹¹, apod. Tyto zápisy a také záležitosti ohledně almužen tulákům, žebrákům či vojákům, nám ukazují, že Hostěradice nebyly vůbec izolované od okolního světa.

K otázce povolání a postavení místních obyvatel jsou matriky cenným zdrojem pouze místy. U matrik před josefínskými reformami totiž nebylo zcela jasně vymezeno, jaké údaje se mají uvádět, a jejich výpovědní hodnota tedy kolísá podle jednotlivých zapisovatelů. Údaje o povoláních se v několika málo letech uvádí, a to pouze u významnějších příslušníků obce s řemeslným zaměstnáním. Obsahují je pouze léta 1679–1683 a 1694–1696. Poměrně často, jakožto nositele vážených funkcí, zde nalézáme obecní radní, či třeba správce kostelního majetku.⁹² Vyskytují se i typická povolání jako švec, pekař, řezník, kovář, provazník, učitel a mlynář.⁹³ Nalézáme zde i poměrně specializovaná povolání – sanytrník Andreas Zachytal, kožešník Paul Leitner, punčochář Hanß Jakob Quittik a také lazebník Samuel Franz.⁹⁴ Objevují se zde i vojáci.⁹⁵

K situaci v polovině 18. století nám již ucelenější údaje poskytnou rektifikační akta. Ta totiž zachycují povolání každého majitele gruntu, můžeme si tedy udělat představu o tom, jaká byla celková struktura povolání hostěradických.

Z předloženého grafu (příloha č. 6) je patrná naprostá převaha osob zabývajících se vinařstvím, popřípadě zemědělstvím, což koresponduje se skutečností, že Hostěradice byly

---

⁸⁵ MZA Brno, E 67, inv. č. 13751, fol. 250, 253. Např. zde najdeme zápis: „*Den 12 Martÿ 1699 Ist begraben worden ein Armer Tuchknab Nohmens N., seines alter N.*“.

⁸⁶ Tamtéž, fol. 242. „*1693, den 6 8bris, Ist Zur Erdten Bestättiget worden ein armen Mann welcher ist erfüern gewest worden vey dem Raschel Hauß bey der Nacht.*“.

⁸⁷ Tamtéž, fol. 243.

⁸⁸ Tamtéž, inv. č. 13750, fol. 87. Jedná se o rok 1687.

⁸⁹ Tamtéž, inv. č. 13751, fol. 274. Rok 1712.

⁹⁰ Tamtéž, fol. 275. Rok 1712.

⁹¹ Tamtéž, fol. 243. Rok 1694. Psáno jako „*Buthow*“.

⁹² Tamtéž, inv. č. 13750, fol. 3, 4, 6, 13, 29, 32.

⁹³ Tamtéž, fol. 3, 6, 7, 8, 13, 32.

⁹⁴ Tamtéž fol. 68. „*Saneyter*“ – sanytrník. Tamtéž, inv. č. 13751, fol. 234, 239, 243. „*Kürschner*“ – kožešník, „*Strinpfflicker*“ – punčochář, „*Baader*“ – lazebník.

⁹⁵ Tamtéž, inv. č. 13750, fol. 11, 68, 86. Pozoruhodný je údaj o pohřbení pana Ernesta Georga Wendorfa, kapitána regimentu „*Portia zu Elen*“, narozeného ve Vestfálsku.

v 18. století čtvrtou největší vinařskou obcí na Moravě.⁹⁶ Nejednoznačné označení „*Hauer*“, které můžeme interpretovat buď jako kopáč na vinici či na poli, nám nedává jasně poznat, zda se jednalo o bohatého vlastníka velkého množství vinic a polí, který patřil k „elitě“ obce, nebo o nádenickou pracovní sílu, kterou tento vlastník zaměstnával. Za zmínku rovněž stojí, že v Hostěradicích bylo v této době 10 žen, povětšinou vdov, jejichž povolání bylo „*Hauerin*“.⁹⁷

Hostěradice leží ve velmi úrodné oblasti Moravy, většina půdy byla v roce 1672 označována prvním stupněm bonity půdy, menší část jako druhý.⁹⁸ V komparaci s gruntovními knihami je zřejmé, že téměř každý dům, kromě poustek a později domkařů, disponoval alespoň několika aichtly pole a vinic. Dá se předpokládat, že v podstatě všichni z obyvatel se tedy zemědělstvím intenzivně zabývali. Za pozornost stojí také velmi malý počet obchodníků oproti ostatním obyvatelům.

V následující tabulce (příloha č. 7.) se již podíváme trochu podrobněji na jednotlivá povolání a jejich četnost v jednotlivých částech Hostěradic. Dolní náměstí překvapuje s největším počtem řemeslníků, naopak v „centru“ městečka, zvláště poblíž radnice nacházíme výhradně kopáče. A pouze polovinu dodnes dochovaných renesančních patrových měšťanských domů obývali řemeslníci. Upozorňujeme i na rustikální charakter předměstí Klein Gaÿ a víceméně i Neüstift, zatímco předměstí Gross Gaÿ má podobné zastoupení řemeslníků, jako náměstí.

Hostěradičtí, především „městská elita“ obývající centrum městečka, sebe sami patrně vnímali skutečně jako měšťany. Svědčí o tom označování osob z Hostěradic v matričních knihách. Zatímco obyvatelé okolních vesnic jsou důsledně označováni latinským „*incola*“, totiž obyvatel, případně německým „*Nachbar*“ – soused, u Hostěradic se setkáváme jak s výše jmenovaným označením, tak s přízviskem pro měšťana – „*civis*“ a také „*burger*“. Také se objevuje označení ctný pan – „*E. Herr*“, a to ve spojitosti se členy rady.⁹⁹

---

⁹⁶ Pospěchová-Odstrčilová: Majetková držba vinic, s. 43.

⁹⁷ MZA, D 2, Rektifikační akta, inv. č. 134, Marckt Hosterlitz.

⁹⁸ Tamtéž, D 1 Lánové rejstříky, inv. č. 134, 122–137. Udává se, že 53 hospodářů obdělává 1026 měřic 1. třídy a 513 měřic 2. třídy.

⁹⁹ MZA Brno, E 67 Matriky, inv. č. 13750. Tamtéž, inv. č. 13751. Tamtéž, inv. č. 13752.

5. Městská samospráva a její představitelé

Navzdory spíše rustikálnímu charakteru námi sledovaného sídla zde nacházíme poměrně vyspělou městskou samosprávu. V čele obce stála městská rada o 6 členech – starší („*Altister*“) a 5 dalších radních, označovaných souhrnně do 20. let 18. století jako „*Geschworen*“ (tj. Ti, kteří přísahali)¹⁰⁰, později pak byli děleni na jednoho staršího radního „*Altgeschworen*“, tři radní a jednoho mladšího radního „*Junggeschworen*“.¹⁰¹ Dalším z klíčových, každoročně uváděných funkcí byl rychtář. Co se týče úřadu purkmistra, tedy hlavního představitele obce hospodařícího s městskými financemi, víme sice, že existoval, ale nemáme přesné zprávy o tom, jak byl veden.¹⁰² Z analogií s jinými jihomoravskými městečky vyplývá, že se v něm vždy po stanovené době radní střídali. Většinou se jednalo o několik týdnů a radní se tak v úřadě ocitli jednou, či dvakrát do roka. To jim umožňovalo věnovat se mimo správy městečka svému řemeslu nebo hospodářství.¹⁰³ V účtech kolem poloviny 17. století jsou uváděni také dva „*Kirchvätter*“, čili kostelníci ve smyslu správy kostelního majetku. A také se setkáváme s tzv. „*Bergmeister*“ (obecně užívaný výraz je perkmistr), ten je ovšem hlavním představitelem horenského práva.¹⁰⁴

Dále měla městská rada k dispozici několik dalších členů úřednického aparátu obce a osob, které bychom mohli nazvat obecními zaměstnanci. Především se jedná o městského písaře, pro správu městečka nezastupitelného. Byl označován jako „*Marckt Schreiber*“. Z vývoje výše jeho platu oproti ostatním „obecním zaměstnancům“ je pak patrná byrokratizace městské správy (viz příloha č. 8). Zatímco v letech 1653 a 1660 se zdá, že v Hostěradicích specializovaný písař ani nebyl a později se jeho plat pohybuje okolo 12 fr. ročně, v 30. letech 18. století pak je jeho plat dvakrát vyšší než dříve.¹⁰⁵ Taktéž zajímavá osoba je „*Schulmeister*“, český dobový ekvivalent je „rektor“, či pozdější „řídící učitel“ (držíme se uváděného dobového termínu *Schulmeister*). Obec ho ale neplatila za učení, nýbrž za hraní na varhany¹⁰⁶ a dále za spravování hodin na kostelní věži¹⁰⁷. V roce 1653 patrně částečně

¹⁰⁰ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, např. fol. 500, 399, 346, složitější dělení Vycházím vždy z titulní strany účtů, kde jsou jmenovitě uvedeni současní členové rady a rychtář.

¹⁰¹ Tamtéž, inv. č. 154, např. fol. 27, 124, 290. Složitější dělení rady.

¹⁰² Tamtéž, fol. 423. Označován byl jako „*Burgermeister*“ a známe jej především z dochovaných předúčetování zvaná „*Burgermeister Register*“.

¹⁰³ Příbylová, J.: Židlochovická obec, s. 119–120.

¹⁰⁴ Např. SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 568 (Účet 1653).

¹⁰⁵ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 354. Také mu je každoročně dáván deputát v podobě několika měřic žita. „*Dem Schreiber zu sein Lohn... 8 metzen*“

¹⁰⁶ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 133, 171, Úsměvný je dobový termín „*Orgelschlagen*“ – doslova tlučení na varhany. Uvádí se, že měl také za úkol hrát na varhanní pozitiv a zpívat pašije. „*Dem Argenisten seine jahres Besoldung von Posedief zu Schlagen und den Posion zu singen... 17 fr.*“

zastával roli písaře, platí se mu za „*napsání dopisu pro panenskou abatysi*“.¹⁰⁸ Víme rovněž, že zapisoval do matriky.¹⁰⁹ Posledním z pravidelně dostávajících plat byl „*Gerichtsdienner*“, čili biřic nebo dráb - ozbrojený pacholek, který měl na starosti klid a pořádek v obci. Patrně bydlel v domě zvaný „*Dienerhaus*“, nacházejícím se vedle radnice.¹¹⁰ Biřici se každoročně na svátky dávala také almužna v podobě masa.¹¹¹

Další z osob, které obec nějakým způsobem zaměstnávala, byli dva „*Nachtwachter*“ (ponocní), hlídači polí a vinic („*Feldthutter*“, „*Weingartenhutter*“, česky se nazývali „*hotáři*“) a pastýř („*Viehhalter*“).¹¹² Ti byli každoročně najímáni a při této příležitosti jim byl dán „závdavek“ ve výši od 6 do 9 kr.¹¹³ Ponocným byly „*jako výpomoc*“ dány vysoké boty.¹¹⁴ Obec také poměrně často využívala služeb kominíka („*Rauchfangkherer*“) a různých řemeslníků – bednáře, koláře, zámečníka, kováře, tesaře, sklenáře, zedníka apod. Najímala také námezdní síly v oblasti zemědělství (viz kapitola o průběhu zemědělského roku na obci).

Primárně měla rada na starosti tzv. právo soudu a vedení úřadu. Tento název by mohl být zavádějící, soud je obvykle spojován s právem hrdelním, ovšem dobově se takto označovalo i obvyklé zasedání rady. Zde se projednávaly nejrůznější záležitosti týkající se hospodářství a financí obce, majetkové transakce u domů¹¹⁵, vytváření nejrůznějších smluv a ujednání o kupech a prodeích, posledních vůlí a inventářů majetku, apod.¹¹⁶ Rada taktéž zastupovala celou obec v jednání s vrchností a jejími úředníky a s veškerými královskými úřady

---

¹⁰⁷ Srov. např. SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 350. „*Von Richtung der Uhr geben... 6 fr.*“ Tyto hodiny mazal olivovým olejem, či kolomazem, který se také každoročně kupuje. Např. Tamtéž, fol. „*Von Baum Öl hier zu... 12 kr.*“ (navazuje na předchozí zápis o spravování hodin).

¹⁰⁸ Tamtéž, fol. 571 (Účet 1653). „*Dem Schulmeister so er zu d. Jungfrau Abtischen ein Schreiben gemacht... 12 fr.*“.

¹⁰⁹ MZA Brno, E 67 Matriky, inv. č. 13751, Farnost Hostěradice 1688–1719, fol. 2, 13, 84. *Schulmeister* a varhaník se jmenoval Joan Jacob Fritz a zavazoval se, že bude zapisovat do matriky pokřtěné děti. Další osoby tohoto povolání známe z matrik – Victor Klog, Zacharias Haasmair. V tomto kontextu je pak zajímavý zápis, kdy další *Schulmeister* píše k roku 1684, že zemřela „*Má vlastní matka Anna Elisabetha Marcktová*“ („*Mein liebliche mutter Anna Elisabeth Marcktin*“).

¹¹⁰ Tamtéž, D5, Urbariální Fase, sign. U 50/Z, panství Moravský Krumlov, N°53.

¹¹¹ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 219. „...zu heyll. Zeiten, dan aruch dem Gerichts dienner das Anh 1710 auf Fleisch Verehrt. Mit 2 fr.“.

¹¹² Tamtéž, fol. 264. Při najímání je jim dán závdavek o celkové výši 31 kr. „*Dem Gemein Weingorthieder, Nachtwochter, Feldthieder und Gemein Viehholter Trongab geben 31 xr.*“.

¹¹³ Tamtéž, srov. např. fol. 299, 414, 459.

¹¹⁴ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 154, srov. fol. 136, 304. „*Denem zweyjen Nachtwachtern auf Stiefeln dießes Jahre zu einer Beyhilf 2 fr. 30 kr.*“ (v obou případech stejná cena).

¹¹⁵ V mnohých zápisech v pozemkové knize se doslova uvádí přítomnosti rady, či přímo prostředí zasedání rady. Srov. např. SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 31 Roku 1692. Vše je vyrovnáno za přítomnosti rady. „*An. 1692 - Ist ein völliger vergleich bey einen Ehrsonen Rath beschehen*“.

¹¹⁶ SOkA Znojmo, HOS 1. O této činnosti nás nejlépe informuje bohatě zachovaný fond Archiv městečka Hostěradice, Jmenujeme knihu svatebních smluv, pozůstalostní spisy, gorenské knihy, obecní účty i pozemkové knihy, apod.

a ostatními obcemi, podnikala mnohé cesty v „záležitostech obce“ především do Moravského Krumlova, ale také do Brna, Znojma a Vídně. Taktéž dohlížela při odvádění desátku z polí z pusté vsi Rohoteře a během stavění sirotků. Zdá se, že její starostí bylo taktéž hlídat míry a váhy během jarmarků¹¹⁷ Od vrchnosti se jí pak přímo přikazuje, aby „*se bez další náhrady dostavila při výlovu hostěradického rybníka, při vybírání vinného a obilného desátku z Hostěradic a Chlupic a kontrole mláčení obilí v Lesonicích (vrchnostenském dvoře, na kterém byli hostěradičtí povinni robotou, pozn. aut.)*“.¹¹⁸ Zvláštní povinnosti má pak také rychtář – vysekávat led na vrchnostenském rybníku v Hostěradicích, za což se mu má dát „*pokud bude pilný, ročně z našich důchodů 1 tolar moravský*“¹¹⁹. Při výlovu rybníka má také poskytnout přiměřenou péči hospodářským úředníkům, za což požívá jakési výtěžky ze dvou jarmarků.¹²⁰

Jaké byly náklady na činnost městské rady a jak se vyvíjely? V jakých podmínkách radní pracovali?

Radní za výkon své funkce nedostávali žádný plat, byla jim ale hrazena strava a cestovní výdaje. Jejich výše a vývoj v jednotlivých letech nám nejlépe ilustruje graf Výdaje „za stravu“ radních (viz příloha č. 9). Zde upozorňujeme na relativně „skromné“ nároky radních v průběhu druhé poloviny 17. století – na jejich stravu se platilo do deseti zlatých, naopak od roku 1696 se několikrát zvýší, zdá se, že byly u příležitosti zasedání pořádány „hostiny“ typické pro toto barokní období. Co se týče výdajů za cesty, ty většinou setrvávají na menších sumách, do 10 zlatých, pouze v letech 1710, 1723 a 1738 narůstají. Důsledkem výchyly v roce 1710 jsou ovšem zvláštní cesty ve věci privilegií za knížetem do Vídně a do Brna o výši 17 zlatých a 45 krejcarů.¹²¹

Centrem správy městečka byla radnice. V této mohutné patrové budově, vzniklé přestavěním dvou měšťanských domů na počátku 16. století, se odbývala všechna zasedání rady a taktéž se v ní nacházel obecní šenk. Co se týče samotné „*Rathstube*“ (místnosti pro zasedání rady) a

¹¹⁷ Srov. Tamtéž, inv. č. 153, fol. 350, 352, apod. Při všech těchto úkonech se radě platí za stravu.

¹¹⁸ MZA Brno, F 177 Moravský Krumlov, inv. č. 590, sign. 6/IV/9., fol. 327. Privilegium Johanna Ferdinanda z Lichtenštejna z roku 1659. „*Die Hosterlizer Geschworne sollen schuldig sein, bey fischung des Hosterlitzer Teucht, bey abnahm Wein und Traidt Zehendts zu Hosterlicz undt Klupicz, undt bey Prob Threschung des Geteidts zu Ließnicz ohne Unsers ent Gelts, sich gebrauchen zu Loßen*“.

¹¹⁹ Tamtéž, fol. 326-327. „*Undt solle wegen deß auf Eyßßen dem Richter zu Hosterlitz, wan er wirdt fleißig gewesen sein, Jährlichen auß unseren Renten Ein Tholer Mährisch gegeben werden*“.

¹²⁰ Tamtéž. „*Undt weillen er zwey Jahrmarkts nungenen eun eichnett also solle er den Fieschmeister undt die Würtschafts Officirer mit Mittelmäßigen Unterholdt zu ver Pflegen Schuldig sein so lang sie bey Fischung des dorthigen Teucht zu Hosterlitz blieben*...“.

¹²¹ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 220 (Účet 1710). „*Auf Wien, zu Ihre durch Leicht gnädl Fürstin ... zu Prin zu ihre Gestr. herr, Schellenberger, mit bemelten Privilegien*...“.

jejího vybavení, cenné informace nám poskytnou obecní účty. Na radnici se v obecních potřebách pořizuje v roce 1673 šest židlí s opěradly¹²², ale také kalendář¹²³. Velkou investicí v roce 1667 byla nová kachlová kamna přímo do „*Rathstube*“, za něž se zaplatilo celých 10 zlatých.¹²⁴ Patrně se jednalo o luxusnější zboží, poněvadž za kamna do školy se v roce 1696 zaplatilo pouze 2 zlaté 50 krejcarů.¹²⁵ Pro potřeby vedení úřadu se každoročně platí okolo 1-5 zlatých za papír (v roce 1653 se uvádí, že se postupně koupilo 9 tzv. knih papíru¹²⁶), pečeticí, neboli španělský vosk a za inkoust.¹²⁷ Pro potřeby radnice se rovněž kupují svíce, křídý a košťata.¹²⁸ Radní patrně také dbali na to, aby časté cesty mohli absolvovat pohodlněji než v koňském sedle, o čemž svědčí zápis o pobití nových kol částečně krytého obecního kočáru (tzv. kolesky) kovářem.¹²⁹

Vykonávat úřad radního či rychtáře bylo bezpochyby především záležitostí osobní prestiže. V obecních účtech bychom marně hledali jejich platy, zdá se, že jedinou odměnou za výkon funkce byl spíše jakýsi společenský vzestup, možnost jednat s vysoce postavenými lidmi a cestovat. Radní se pochopitelně formovali z nejbohatších obyvatel Hostěradic, v zájmu vrchnosti totiž bylo, aby se poddaní, kteří měli na starosti pokladnu, nedopouštěli podvodů a neobohacovali se na úkor obce.¹³⁰ Podívejme se nyní trochu podrobněji právě na jednotlivce tvořící „elitu obce“, která tyto úřady zastávala, a na jejich obydlí a majetkovou situaci. Radní téměř výhradně bydleli na náměstí, zvláště v blízkosti radnice a byli velmi zámožní. Tuto skutečnost budeme demonstrovat sondou do konkrétního složení rady v roce 1680. Starším obce byl řezník Simon Trentz, jehož bydlištěm byl dům N°76, nacházející se přímo před kostelem, který byl specifický v tom, že platil neobvykle vysokou činži 28 krejcarů, se i v období kolem poloviny 17. století prodal za 100 zlatých. Trentz jej zdědil v roce 1657 (o výjimečném epitafu této osoby a jeho rodiny je obsáhleji pojednáno v přílohách).¹³¹ Jako rychtář je veden Lorentz Klein bydlící na N°66 na části Dolního náměstí vedoucí ke kostelu.

---

¹²² Tamtéž, fol. 458. „*Zur Gemaynen Notturft in daß Rothauß 6 Lahn Stiel. 1 fr. 30 xr*“.

¹²³ Tamtéž, fol. 458. „*Vor einen Callender zu den Rothaus bezohlt...5 kr.*“

¹²⁴ Tamtéž, fol. 504. „*Vor einen Neuen Kachell Offen, in der Rothstube bezohlt... 10 fr.*“

¹²⁵ Tamtéž, fol. 351. „*...nejen Offen ide die Schuel machen vor die Kachel... 2 fr. 50 kr.*“

¹²⁶ Tamtéž fol. 570-580. Celkově se za papír ten rok zaplatilo 1 zlatý a 30 krejcarů. „*Vor ein Puch Papier zur gemein Noturft*“

¹²⁷ Např. Tamtéž, fol. 350. „*Vor Bapier, Tindenzeich und Siglwax geben... 3 fr. 46 kr.*“ Tyto údaje se objevují ve všech účtech.

¹²⁸ Např. Tamtéž, fol. 397. „*Vor Kertzen durch ganze Jahr: 1 fr. 24 kr.*“ „*Vor Peßßen und Krejden ins Rothauß... 6 xr*“ Také se objevuje ve většině účtů.

¹²⁹ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 133. „*Dem Schmidt von beschlagung 2 Röder sambt Nögl zuder gemein Colleß zalt... 2 fr. 34 kr.*“

¹³⁰ Eckl: Život obyvatel, s. 38.

¹³¹ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 76. Jedná se o typický řemeslnický, či kramářský dům bez hospodářského příslušenství, který tvořil jakousi „hradbu“ mezi kostelem a náměstím. Dnes již nestojí.

Odhadní cena tohoto domu byla v roce 1637 rovněž 100 zlatých.¹³² Radní Daniel Brauchord, dle lánových rejstříků jeden z největší vinařů a hospodářů v obci, patrně velmi prosperující z přebírání a obhospodařování dosud pustých polí a vinic a také z nakupování nových polností za relativně nízkou cenu¹³³, žil na Horním náměstí v ulici směrem k radnici. Jeho dům N°34 byl v roce 1657 odhadnut dokonce na 300 zlatých, v roce 1649 na 100 zlatých a sám Brauchord ho kupuje před rokem 1682 za 85 zlatých.¹³⁴ Další radní, Andreas Porteler žil do roku 1666 v domě N°75 vedle Simona Trentze, před kostelem a ten poté frajmarkem směnil za nárožní, velmi výstavný měšťanský dům N°1.¹³⁵ Christian Öder byl jediný z radních, který přebíral a „postavil“ pustý dům, a to dům N°47 na spodní části Středního náměstí v roce 1678.¹³⁶ Poslední radní, Georg Trautinger nežil na náměstí, ale v Neüstift, v domě N°77, čili dům vedle děkanství, u kterého se nacházela Znojemská brána.¹³⁷ Lidé z tohoto domu se do rady zapojovali častěji, např. Josef Ferdinand Leitner na začátku 18. století.¹³⁸ Dalo by se pokračovat v takovémto výčtu i pro další léta, realie jsou si ale velmi podobné.¹³⁹ Typické bylo, že složení rady se v průběhu let příliš neměnilo, úřady zastávali většinou stejní lidé po dlouhou dobu. Přičemž to, že někdo byl po jeden rok rychtářem, neznamenalo, že nebude v dalších letech třeba starším.¹⁴⁰

K tradičním rodinám tvořící „elitu obce“ patří Huberovi, Haaßovi, Breierovi, Uhlmanovi, Trentzovi, Buchmayerovi a Jordanovi. Pozoruhodné jsou dva rody s typicky českými příjmeními, které přicházejí do Hostěradic kolem počátku 18. století a ihned se začleňují mezi nejbohatší vrstvy a vstupují do rady. První osobou je Mathias Lithorsky, o němž víme, že

---

¹³² SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, kniha 1., fol. 66 „*Geschatz per 100 fr.*“.

¹³³ Tamtéž, fol. 34. Lánové rejstříky, inv. č. 134, fol. 127–132, Uvádí se, že kromě čtvrt lánů svobodného pole, který byl na domě, zakoupil půl lánů „*špitálního pole*“ za 41 fr., 2 ačtly svobodného pole v trati „*Flendt*“ za 14 fr. a 4 ačtly z „*Hintenburg*“, rovněž za 10 fr. A konečně, ačtly v „*Hintenburg*“ byl a 2 „*quantth*“ v „*Oberberg*“ byly převzaty pusté. Co se týče vinic, ty byly častěji přebírány jako pusté: po 1 ačtlu z „*Freiackers*“, „*Lehenpaitel*“ i „*Laderfohs*“, pak bylo koupeno 1 a půl ačtlu v „*Oberberg*“ (12 fr.), půl ačtlu v „*Kreit*“ (7 fr.) a 1 a půl čtvrtiny jakéhosi sadu (13 fr.). Většina domů měla pouze čtvrt svobodného pole a několik ačtlu vinohradů, tolik půdy nezaznamenáváme u nikoho jiného. Dokazuje to velkou ekonomickou sílu tohoto, co se týče polností a vinic, patrně nejmajetnějšího člověka.

¹³⁴ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 34,5. Tento dům již také nestojí. Na stabilním katastru je patrné jeho typická rustikální dispozice, Brauchord měl rovněž stodolu „u Skalické brány“.

¹³⁵ Tamtéž, fol. 1, 75. Tento renesanční dům se nám dochoval do dnešních časů, patří mezi nejvýznamnější památky Hostěradic (viz příloha č. 44)

¹³⁶ Tamtéž, fol. 47. Srov. MZA Brno, C17, kniha 1778, Pozemková kniha domů 1740–1780, fol. 49. Parcela tohoto domu byla spíše větší, pro zajímavost uvádím, že se v roce 1770 prodal za 230 fr.

¹³⁷ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 77.

¹³⁸ Tamtéž, inv. č. 153, fol. 154. „*Joseph Leütner – Geschworen*“. K jeho osobě více v přílohách.

¹³⁹ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 87 (Účet 1738). Srov. Tamtéž, inv. č. 3. Pro příklad mohu uvést rok 1738, kdy byly naopak z plochy náměstí všichni radní – 5 z nich z Horního, 2 z Dolního.

¹⁴⁰ Tamtéž, inv. č. 153, např. fol. 333, 384, 412. Např. Simon Sichord, kterého roku 1682 nalézáme jako radního, pak se od roku 1688 do roku 1696 objevuje pravidelně jako rychtář, ale v roce 1698 je starším.

pocházel z Jaroměřic.¹⁴¹ Již v roce 1693 ho najdeme v radě a na sklonku 18. století pravidelně rychtářem.¹⁴² Později je jeho syn, Mathias Litohorsky v radě, taktéž v podstatě nepřetržitě zastoupen, především jako starší a radní, a to až do 40. let 18. století. Ten si v roce 1713 kupuje velký měšťanský dům N°51 na hranici Dolního a Středního náměstí a pokládá za něj hotově největší sumu, která byla za období 1650–1720 v Hostěradicích za dům zaplácena – 400 fr.¹⁴³ V roce 1714 přichází mýdlař Franz Stammersky, který kupuje nárožní dům N°16, u Skalické brány za poměrně vysokou sumu 130 fr. Pozoruhodné je, že hned již roku 1717 je členem rady a poté vykonává úřad rychtáře téměř nepřetržitě od roku 1722 do roku 1740.¹⁴⁴ To svědčí o tom, že pro místo v městské radě je důležitější majetkové postavení, než starousedlictví v dané obci.¹⁴⁵

Další pohled na městskou radu nám poskytnou matriční knihy. Radní bývají velmi často kmotry, zvláště pak sobě navzájem. Například již zmiňovanému Mathiasi Litohorskému chodí pravidelně za kmotra radní Mathias Haaß¹⁴⁶, později pak patrně jeho synovi další mnohaletý starší a rychtář Georgius Olf¹⁴⁷, Rychtář Simon Trentz pak naopak pravidelně bývá kmotrem radnímu Georgu Uhlmanovi.¹⁴⁸ Naopak, dětem Simona Trentze pak vždy chodil za kmotra jistý Urban Schiler z Moravského Krumlova, povoláním obroční písař.¹⁴⁹ Také další radní měli známosti v jiných vsích – Mathias Haß, jeden z největších hospodářů z Hostěradic (N°3) vždy měl jako kmotra Andrease Olfa z Kadova.¹⁵⁰ Místnímu „doktorovi“ („medicus“) jménem Johannes Carolus Schrotnek pak za kmotra chodí hostěradický rychtář (po dobu téměř 20 let) Simon Sighort.¹⁵¹ Velmi často, zvláště v období 70–80. let 17. století bývá kmotrem podstatné části narozených dětí také rychtář Simon Preier¹⁵², který bydlel v dodnes dochovaném pozoruhodném domě z počátku 17. století N°10 (viz příloha). Těchto záznamů je

---

¹⁴¹ MZA Brno, E 67, inv. č. 13751, Farnost Hostěradice 1688–1719, fol. 180. Oddání Mathiase Litohorského a Anny Pretsny, 1690: „*Mathias Litohorsky adolescens, legitimus filius Nicolai Litohorsky et M(ater) Elisabetha quondam incolarum Joaromericensium*“. Matrika, fol. 180.

¹⁴² SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 365.

¹⁴³ Tamtéž, inv. č., fol. 51. Dům si kupuje po potomcích častého radního 3. čtvrtině 17. století – Hanše Uhlmana.

¹⁴⁴ Tamtéž inv. č., fol. 16. Výše vloženého závdavku dosahuje celých 50 fr.

¹⁴⁵ Kilián J., *Město ve válce, válka ve městě. Mělník 1618–1648*. České Budějovice, 2008, fol 87. Tutéž tezi vyslovuje J. Kilián ve své přínosné historické studii o městě Mělníku za třicetileté války.

¹⁴⁶ MZA Brno, E 67 Matriky, inv. č. 13750, Farnost Hostěradice 1677–1688, fol 3.

¹⁴⁷ Tamtéž, fol. 155.

¹⁴⁸ Tamtéž, fol. 8.

¹⁴⁹ Tamtéž, fol. 13, 25. Povolání kmotra: „*Kostner*“.

¹⁵⁰ Tamtéž, fol. 147.

¹⁵¹ Tamtéž, fol. 33.

¹⁵² Tamtéž, fol. 4, 6 apod.

samozřejmě mnohem více a mohou nám poskytnout odpovědi týkající se přátelských vazeb mezi jednotlivými osobami z rady.¹⁵³

---

¹⁵³ Zatím nabízím v této oblasti jistý drobný vhled, v tomto ohledu jsem se matrikami dopodrobna zatím nezabývala. Jistě si tato záležitost později zaslouží podrobnější průzkum.

6. Privilegia Hostěradických a povinnosti vůči vrchnosti

„*Vysoce knížecí lichtenštejnské městečko Hostěradice*“¹⁵⁴, jak se poměrně důsledně označuje v listinách i pramenech městské samosprávy, patřilo k poměrně početné skupině menších poddanských městeček (v samotném krumlovském panství bylo takovéhoto městeček pět a k tomu dvě další města), pro něž byla typická redukce městských funkcí, vysoký podíl zemědělské výroby a v oblasti řemesel a obchodu orientace na zboží spíše potřebné v blízkém okolí. Dochované listiny privilegií, ve kterých nalezneme jak „*svobody a nadání*“, tak i údaje o platových povinnostech a robotách místních obyvatel, nám umožní odpovědět si na otázku, do jaké míry byly skutečně urbanistickým celkem, a do jaké míry vlastně větší vesnicí. Toto zjištění poté srovnáme s konkrétními údaji v obecních účtech a budeme sledovat, jak byly dané povinnosti i privilegia prakticky dodržovány a jaký význam měly jednotlivé články v městském organismu. Bez nadsázky můžeme říci, že zemědělství, především vinařství, bylo dominujícím prvkem v produkci městečka. To je patrně důvodem, proč je toto odvětví v privilegiích nejvíce probíráno. V následující kapitole se podíváme na vývoj odvádění povinných částek a naturálií a jeho praktické provádění, na robotní povinnosti hostěradických obyvatelů a na záležitosti pusté vsi Rohoteře, vůči níž Hostěradice vystupovaly jako vrchnost.

---

¹⁵⁴ Srov. Tamtéž, inv. č. 154, fol 290., *Hochfürstlich Lichtensteinischen Marckt Hosterlitz*“.

6.1. Povinné platy, robotní povinnosti a jejich vývoj

Urbář z roku 1613 nás informuje o povinnostech Hostěradických před třicetiletou válkou. Zdá se, že většina těchto povinností byla převedena na platy, menší množství poté zůstávalo v naturálních dávkách a namísto robot se taktéž odváděly naturální dávky. Pro ilustraci předkládáme tabulku nejvýznamnějších činží:

Činže	Plat
Z domů, odváděná jednou za rok, na sv. Jiří	13 fr. 12 gr. 2 1/2 d.
Z "freiunkh ackher" ¹⁵⁵	39 fr. 5 gr.
Ze sadů	5 fr. 6 d.
Z masných krámů	3 fr. 18 gr.
Za svobodná pole	7 gr. 2 d.
Za zaniklou obec Rohoteř	5 gr. 1 d. 1 hl.
Za vinohrady	25 gr.
Namísto 80 metů pšenice, o Vánocích	108 fr.
Namísto desátku vína a za vinný šenk, ročně na sv. Martina	300 fr.
Za mýto, ročně o dvou termínech, na sv. Jiří a sv. Michala	300 fr.
Namísto konání robot	40 fr.
Ovsa v zrnech se dává	18 měřic
Činže "Hiener" ¹⁵⁶	262,5 kusů
Za stavění sirotků	60 fr.

Tabulka č. 1: Nejvýznamnější platy z urbáře z roku 1613¹⁵⁷

Roku 1635 vydává Gundakar z Lichtenštejna hostěradickým privilegia. Roční činži o velikosti 100 fr., týkající se práva vinného šenku ponechává. Má se odvádět na dva termíny, na sv. Jiří a Martina, vždy „do západu slunce“ do knížecího důchodního úřadu.¹⁵⁸ Zato ale ruší povinnost odvádět 300 fr. namísto vinného desátku a horenského práva a zavádí opět naturální obilný a vinný desátek. Ten se má odvádět „po všechny časy“, nejen po dobu čtyřiceti let planosti privilegií.¹⁵⁹ Ostatní záležitosti jsou ponechány dle urbáře. Takto to platí i

¹⁵⁵ Jedná se patrně o pole s právem svobodné dispozice, které jejich vlastníci mohli svobodně prodávat, zatímco v ostatních obcích muselo pole zůstat vždy na gruntu.

¹⁵⁶ Zdá se, že se jedná o poměrně častou povinnost odvádět knížeti stanovený počet slepic. Z každého domu se zde patrně odevzdávalo „1,5 slepice“.

¹⁵⁷ MZA Brno, F 177 Moravský Krumlov, inv. č. 5., fol. 74. Poté jsou vypsány ještě například povinnosti faráři atp.

¹⁵⁸ MZA Brno, F 177 Moravský Krumlov, inv. č. 590, sign. 6/IV/9, fol. 289. Privilegium Gundakara z Lichtenštejna z roku 1635 „Das sie uns Jährliche vor den Weinschankh desalbst ain Hundert Gulden Reyñisch halb, also Funftzig Gulden, auf st Georgi Tag, und den Andere Halben, alß auf Funftzig Gulden aud st Michaelis Tag, Jährlichen ieden Tag vor Niedergang der Sommer bey verluet der freÿheit, in unßer Rendtambt Kucgtenstein Unfehlbahr erlegen“.

¹⁵⁹ Tamtéž, fol. 289-290. Stejně privilegium. „Nach denne Sie auch vor Dißen anstatt deß Wein Zehendts undt Bergrecht in Ihren gebürg Dray Hundert Gulden Mährl. Stätte Zinß, eß seÿe gebazet, oder nicht, auf Martini

v ostatních privilegiích. Vinný desátek se odváděl „z viničních hor městečka, z 10 mázů vína jeden a z 10 věder jedno“. ¹⁶⁰ Měl být „stočen do našich nádob a odvezen do Krumlova nebo do jiných našich sklepů na tomto panství, na náklady obce“. ¹⁶¹ Co se týče desátku obilného, uvádí se, že bude odváděn z původních vinic, které zpustly a začaly se obhospodářovat jako pole. ¹⁶² Každoročně se také odvádělo 60 fr., později 70 fr., za Stavění sirotků ¹⁶³, 6 fr. 30 kr. „ve věci obchodu se solí“, 6 fr. 36 kr. za „zvláštní soud a popravčího“, tzv. Stříbrné groše – peníze za právo odúmrti (3 kr. za dům) ¹⁶⁴ a nakonec pouze k roku 1653 se uvádí jakási činže „za doktora“. ¹⁶⁵

Co se týče dalších platů, nejzajímavější nám mohou připadat domovní činže, odváděné na sv. Jiří. Jejich výše byla různá, patrně se odvíjela od polohy domu v rámci města a jejich výstavnosti, velikosti pozemku, či šířky průčelí. Velikost nejčastější činže byla 2 groše. Povšimněme si velkého podílu činže o 4 groších v oblastech především Středního a Dolního náměstí. U některých činží s neobvyklou taxou víme, že k domu příslušela zahrada. Pozoruhodný je dům N°27, který platí 15 gr. Jedná se totiž o místo Míšovické brány, pravděpodobně měl nějaké mýtné nadání. Podobně by to mohlo být u domů na začátku Neüstift. Rovněž dva domy před kostelem, platící 14 a 12 gr., a dva domy na předměstí Groß Gaÿ poplatné panu faráři, jsou zvláštní. V námi sledovaném období platí princip platů „na věčné časy“, takřka úplně stejné činže poté nacházíme v gruntovní knize z 2. poloviny 18. století, pouze jsou převedeny na současnou měnu (tzn. např. ze 2 gr. se stanou 4 kr. 2 d.). ¹⁶⁶

---

eben, aalso seinft solche Zinß aufgehoben herentgegen sollen Sie künftig zu allen Zeiten, undt nicht nur Vierzig Jahr von dießen Weingärten daßdaß Bergrecht, undt von den gebauten, es seÿe mit wein, oder Traidt, wie auch von den andere Weingärten, welche Sie künftig alda außsetzen würden die Wein undt Treidt Zehendt geben.“

¹⁶⁰ Tamtéž, fol. 325. Jedná se o privilegium Jana Ferdinanda z Lichtenštejna z roku 1659. „So solle der Weinzehendt von des Markts Wein gebürg, von Zehen Maß, eine, Von Zehen Emer, einer...“ Jedná se o privilegium Jana Ferdinanda z Lichtenštejna z roku 1659.

¹⁶¹ „Tamtéž. „Welihcen wein Zehendt, in unßer geschier gefast nacher Crommau oder wo sonsten unsere Koller dieser Herrschaft sich befinden, mit Hosterliczer Fuhren solle geführet werden.“

¹⁶² Tamtéž, fol. 289-290. Privilegium Gundakara z Lichtenštejna, viz poznámka 158.

¹⁶³ Např. SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 263. „Auf dß 1703 deß Wayßsen Geldt bezolt laut Quitung... 70 fr.“

¹⁶⁴ Tamtéž, fol. 266. „Dem Silbergroschen weg Absterbrecht... ...vor 113 Haus ein gebrocht von jeden 3 xr abgeführt laudt Quitung... 5 fr. 39 kr.“

¹⁶⁵ Účet 1653, fol. 575. „Auf doctor laut quitung entricht... 5 fr. 45 kr.“

¹⁶⁶ MZA Brno, F 177 Moravský Krumlov, inv. č. 5, fol. 64.

Plat	Počet domů						
	Střední náměstí	Dolní náměstí	Horní náměstí	Neüstift	Groß Gay	Klein Gay	Celkem
1 gr.					10		10
2 gr.	10	14	25	21	17	18	105
2 gr. 3 1/2 d.				2			2
3 gr. 2 1/2 d.				2			2
4 gr.	7	10	6	1	4	2	30
6 gr.		1					1
7 gr.					1		1
12 gr.	1						1
14 gr.	1						1
15 gr.			1				1
Platí faráři					2		2

Tabulka č. 2: Výše domovních činží

Zajímavá je jistě otázka robot. Jednotlivé povinnosti jsou poměrně zevrubně popsány v privilegii od knížete Johanna Ferdinanda z Lichtenštejna z roku 1659. Hostěradičtí, povinni ruční robotou museli „5 celých dnů žnout žito a pšenici po tolik dní, kolik bude potřeba“¹⁶⁷, dále pak „žnout jař, hrabat ji a svazovat“.¹⁶⁸ Všechny tyto povinnosti se vykonávaly ve trati „Široké“ v katastru asi 5 km vzdálené vsi Lesonice, ve které se nacházel vrchnostenský poplužní dvůr. Dále hostěradičtí museli „4 dny v Rybníkách (obec nacházející se asi 7 km od Hostěradic, pozn. aut.), nebo tam, kde bude seno, žnout otavu, 4 dny ji obracet, 4 dny hrabat a 4 dny stohovat. Mají poslat ne méně, než 10 ženců.“¹⁶⁹ Nutno dodat, že za každý den roboty dostával každý z robotujících jeden bochník chleba. Poslední z povinností bylo sesbírat „ve vrchnostenských lesích, kde jim to bude určeno, 100 sáhů dřeva“.¹⁷⁰ To bylo poměrně mnoho, pro srovnání uvádím, že, když se kupovaly dva sáhy dřeva pro obecní potřeby, stály 2 fr.¹⁷¹

Robotou s potahem byli povinni bohatší lidé, kteří vlastnili koně, či voly. Určitou představu o tom, kolik jich přibližně bylo, si můžeme udělat z účtů, protože se zde vždy odvádí částka

¹⁶⁷ Tamtéž, inv. č. 590, sign. 6/IV/9, fol. 325. Privilegium Jana Ferdinanda z Lichtenštejna, z roku 1659 „So sollen Sie fünf ganzer Tag auf unser Liesniczer Preiten daß Korn, undt so Viel Tag den Weiczen zu scheiden schuldig sein, undt solle ieden ein Tabel Brodt deß wegen Täglich gerrichet Arden“.

¹⁶⁸ Tamtéž, fol. 325. „Sollen alle Hosterliczer si mit der Handt zu Robathen schuldig sindt, auf gedachter Pratten zu Lißnicz daß Sommer gedraidt meher, fechen undt aufbüunden gegen Reichung täglich eineß Leibel Brodts.“

¹⁶⁹ Tamtéž, fol 326. „So sollen die Hosterlitzer Vier Tag, zu Ribnik oder dorth nohr Hierumber daß Hau, undt Vier Tag auffangen, Vier Tag rechnen, undt Vier Tag schöberm, undt sollen sie nie weinger alß Zehen Mager Schunken, die dann iones Tages ein Läbel Brott ideret Mäder hoben sollen.“

¹⁷⁰ Tamtéž, fol. 326. „Eß sollen die Hosterliczer Handt Robether Jährlichen in der Herrschafft Wälden wo man eß Ohnen auß weißen wirdt brenn undt breü Holcz Ein Hundert Clofter zu Hacken Schuldig sein.“

¹⁷¹ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 416. „Mehr erkaufen wir zur gemeynen Notturf 2 Klofter Holz, per 2 fr.“

za „sedláky s povinností přípráže, namísto povinnosti vozit palivové dříví“ – počet se pohyboval kolem 9-16 osob¹⁷². Otázkou je, zda této možnosti využili všichni příprážní. Jejich roboty byly následující: „4 celé dny každý orat části pole oseté ozimem, totiž 4 dny úhor, 4 dny dvakrát oraný úhor, 4 dny pytlouvat a 4 dny rovněž jař, všehovšudy 16 celých dní. Mají také dovážet obilí z jaře a ozimy z lesonického dvora do stodoly a sýpky, každé 4 dny, celkem 8 celých dní. Z poplužního dvora v Lesonicích mají na trat' Široké vyvážet také 4 dny hnůj“¹⁷³. Další povinností bylo vozit hostěradický a chlupický desátek do Lesonického dvora a „do svého rybníka z vrchnostenských rybníků vozit násady a po výlovu odvést do knížecích sádek na tomto panství, pokud jim bude přikázáno, štiky, kapry a jiné ryby, podle možností“.¹⁷⁴ Rybník měli rovněž spravovat a udržovat – opravovat hráze a stavidla, čistit náhon, atp.¹⁷⁵ Dále měli vozit palivové dříví a dříví do pivovaru. Z toho se ale mohli vykoupit za 3 fr. ročně, čehož patrně mnozí z nich využívali.¹⁷⁶

Zajímavou povinností na hranici roboty je práce hostěradických povinných ruční robotou na vrchnostenských vinohradech. Jejich úkolem bylo „pilně, věrně a dobře“ obdělávat pět čtvrtí u Kadova, na tzv. Regentní hoře. Za provedenou práci dostali zapláceno – za každou čtvrt vinohradu 4 tolary moravské.¹⁷⁷ Prakticky se poté setkáváme se sumou 23 fr. a 30 kr., každoročně uváděnou ve všech účtech od roku 1667. Tyto peníze byly příjmem obce.¹⁷⁸ Vrchnost si tak patrně zajišťovala motivaci kvalifikované pracovní síly.

---

¹⁷² Srov. např. Tamtéž, fol. 417, 175. 1682 – 15 sedláků, 1717 – 9 sedláků, apod.

¹⁷³ MZA Brno, F 177, inv. č. 590, sign. 6/IV/9, fol. 325. „Die mit Pferden Robatmäßige in wohner zu Hosterlicz sollen schuldig sein, auf ser Liesniczer Praiten in iedes Winter Ackhern Vier Ganczer Tag, ieder zu Fohren, alß nehmlich Prochen, Vier Tag, Zwi Prochen Vier Tag, Seehen Vier Tag, unit zur Somer Saath auch Vier Tag, in aleem Schszehen Ganczer Tag, dam auch so sollen sie daß Wünter undt Somer getraidt, von dem Ließniczer Hof in selben Stadel undt Costen, iedes Vier Tag, zu somben Acht tag einführen. Auß dem Mejr: oder Schäfer Hof zu Ließnicz sollen sie Hosterliczer Pferdtrahafter Vier Tag Dung auf die Liesniczer Preiten zu führen schuldig sein.“

¹⁷⁴ Tamtéž, fol. 326. „Sollen die Bepante Hosterliczer daß Brutt in Ihren Teucht von dieser Herrschaft Teuchten, undt nach Fieschung deßen in die Fürstliche geholter dieser Herrschaft wo mohr eß Ihnen hie befehlen wirdt, die Hechten, Karpfen undt andere Fiesch nach möglichkeit führen“.

¹⁷⁵ Tamtéž. „Auch waß beÿ auch eÿsung Reparaturung des Thams, Rechens, undt Zapfen Haußes, auch Raünung der Graben undt sonsten beÿ dem Teicht von Nöthen.“

¹⁷⁶ Tamtéž. „Undt wegen fuhrung breu undt brenn Holcz undt sonsten Anderssen Extra Ordinarÿ Robethen, solle ieder so Pferd oder Oxen hat er seÿe Bauer oder Hauer Dreÿ Gulden Reinisch in die Fürstliche Renten Jahrlichen abführen“.

¹⁷⁷ Tamtéž. „So sollen die Handt Robather zu Codau in dem Regeten Berg Fünf Viertel Wein Garten gleißig, getrendlich undt gutt arbeiten. Vor solche Gutte Arbeith, solle vor iedes Viertel so sie arbeitehn Vier Tholler Mährisch, auß unseren Renten gegeben werden.“

¹⁷⁸ Např. SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 395. „Auss den firstl. Rendtomt, kroft Freÿheidt undt Begabnuss Brief, von fünf: Virl: zu Cottau in Regendenberg ligenden firstliche Weingarten, Bau lohn Empfangen... 22 fr. 30 kr.“ Z důchodního úřadu jeho milosti dostávají Hostěradičtí 22 fr. 30 kr. podle jejich „listiny nadání a svobod“ za pět čtvrtí ve vrchnostenské vinici v Regentní hoře u Kadova.

Můžeme si jen domýšlet, zda a jak byly tyto robotní práce pro obyvatelstvo, označující se důsledně jako „*burgers*“ (měšťané) potupná. Jisté ovšem je, že žádost o převedení roboty na peněžní částky se prokazatelně z iniciativy Hostěradických vyskytla již v průběhu první třetiny 18. století, ne-li dříve. V roce 1718 kníže Anton Florian z Lichtenštejna limituje bod 7 a 12 z privilegií a „milostivě tím osvobozuje“ Hostěradické a Mackovické, kterým patří rohořešská pole od čtyřdenního vožení hnoje a sbírání 100 sáhu dřeva.¹⁷⁹ Jeho nástupce, Josef z Lichtenštejna, vyslyšel „ponížené prosby“ hostěradických poddaných.¹⁸⁰ A byli vyslyšeni – kníže je zbavil 9. 10. 1724, veškerých robot, jak ručních, tak i s potahem a namísto toho museli každoročně odvádět obnos ve výši 300 zlatých do Důchodního úřadu, polovinu o sv. Janu (nejspíš Křtiteli – 24. 6.) a o Vánocích.¹⁸¹ Pokud by toho Hostěradičtí nebyli schopní „*válkou, chladem, či epidemií, či jinak, čehož Bůh chraň*“, vrátí se zpět k naturální robotě.¹⁸²

K praktickému odvádění desátků můžeme říci, že byly vybírány panskými úředníky (samotnými úředníky a tzv. desátkovými písaři¹⁸³), za pomoci a přítomnosti městské rady, v případě vinného desátku pak ještě zástupců horenského soudu.¹⁸⁴ Rozlišoval se vinný desátek a obilný, který se dále rozděloval na desátek z jaře a ozimu, případně na pšeničný, žitný a ovesný.¹⁸⁵ V oblasti vinného desátku nalezneme zvláštní úkon zvaný „*Mashbeschreibung*“, což můžeme volně přeložit jako popsání sklizených rozdrcených hroznů před kvašením.¹⁸⁶ Během vybírání pobývali úředníci několik dní v Hostěradicích, vinný desátek trval kolem 8 dnů, „*Mashbeschreibung*“ většinou kolem dvou týdnů¹⁸⁷, jednotlivé obilné desátky pak méně, např. desátek z ozimu v roce 1738 vybíralo 9 lidí po dobu

¹⁷⁹ MZA Brno, F 177, inv. č. 590, sign. 6/IV/9, fol. 378. Privilegium Antona Floriána z Lichtenštejna z roku 1708. „*Den Siebenden Punct dahin limitiren wollen, daß Selbte einführe das Viertägigen Tung führens. Nustweniger der ein Hundert Clafter Holz Hackens vermög zwölfen Puncts auß fürstliche Gnade und ansehung Rohostitzer von denen Moßkovitzer Unterthanen genüßenden Ächern hinkünftig gnädigst befreÿet seÿn sollen.*“

¹⁸⁰ Tamtéž, fol. 380. „*Unser Hosterlitzer Unterthannen unterthänniges bitten zu derselben gereichenden Besseren aufnahm und wohlfahrt gnädig willigen*“.

¹⁸¹ Tamtéž, fol. 380-381. „*Dahero wüe weröhnte Hosterlitzer Gantze Gemeinde, unsere Unterthanene von allderjenigen Specietenus zu dem ermolten Lÿsnitzer Maÿerhof von Alter sund Bißhero zu Leisten verbunden gewesten Robothsschuldigkeiten... Von sich Schrifl gelegten Reverses, in unsere Cromauer Rendten alljährlich Dreÿ Hundert Gulden reins. zu Johanni und Weÿnachten jedes mahl diehelfe Termin weÿß ohne Abgang richtig abführen...*“.

¹⁸² Tamtéž, fol. 391. „*Wan mehrbedritte Hosterlitzer Gemeinde, wouor Gott behutten wolle, etwan mit Feüer, Krieg, Hunger, oder einer Seüche heimbgesuchet wurde, oder in andere Weege mit der alljährl. richtigen bezahlung deren Dreÿ Hundert Gulden reins. nicht zuhalten könte, selbte hinwieder, von sothauer Geldschuldigkeit loßtgesprochen und zu dieser obigen Natural Roboth gehalten werden sollen.*“.

¹⁸³ SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 154, fol. 132. „*Sambentliche Zehendtschreiber undt darbey anwesende Beambte*“.

¹⁸⁴ Tamtéž, fol. 302. U vybírání vinného desátku jsou přítomní páni úředníci, radní a lidé z horenského soudu. „*Herren Officiers, Raths Geschworne und Bergleüthe*“.

¹⁸⁵ Např. Tamtéž, fol. 290-308. „*Weinzehendt*“ – vinný desátek, „*Treidtzehendt*“ – obilný desátek, „*Khorn Zehendt*“ – žitný desátek, „*Habern Zehendt*“ – ovesný desátek, „*Weitzen Zehendt*“ – žitný desátek.

¹⁸⁶ Tamtéž, fol. 302. Německý termín „*Mash*“ označuje rozmačkané ovoce nachystané ke kvašení.

¹⁸⁷ Tamtéž. „*Masbeschreibung*“ trvalo 13 dní.

2 a půl dne.¹⁸⁸ Samotný akt vybírání se označoval „vyvěšování“ desátku.¹⁸⁹ Při této příležitosti patrně radní a panští úředníci (alespoň v průběhu 1. poloviny 18. století) pořádali hostiny, o čemž svědčí především mimořádně vysoké částky placené za stravu, například roku 1724 „projedli páni úředníci a desátkoví písaři, při vybírání panského vinného desátku z Hostěradic a Chlupic za 8 dní v jídle a pití 54 fr. 49 kr.“¹⁹⁰ nebo v roce 1738 „Při vyvěšování a sundání zdejšího knížecího pšeničného a žitného desátku a dozor nad ním, přes který páni úředníci a ctění vyvěšovači projedli 27 fr. a 39 kr.“, výdaje na ovesný desátek v tomto roce navíc ještě činily dalších 21 fr. 54 kr.¹⁹¹ Oproti tomu v průběhu 17. století byly výdaje o mnoho nižší – zatímco roku 1738 obec veškeré výdaje na vybírání desátků přišly na 136 fr. 29 kr.¹⁹², v roce 1703 činily 15 fr. 54 kr. a v roce 1696 pouze 10 fr. 36 kr.¹⁹³ Úředníci dostávali taktéž oves jako krmivo pro své koně, většinou se jednalo o částku kolem 4 měřic ročně.¹⁹⁴ O skutečném množství odváděných naturálií svědčí zajímavá zpráva z roku 1738, kdy se platilo za odvezení 63 sudů vinného desátku (pro srovnání celkový příjem obecního vína činil v tomto roce 9 sudů).¹⁹⁵ V roce 1653 ale tato vybraná částka očividně činila pouhé dva sudy.¹⁹⁶

6.2. „Unsere Freiheiten und Begabnus“ – Privilegia hostěradických

Zdá se, že nejdůležitějším hostěradickým právem bylo právo trhu. Nalézáme zde několik výročních trhů. První, označované jako „Rogate“ (pátá neděle po velikonocích), nalezneme také pod jménem „Creutz Jarmackt“, odkazující na tzv. Křížové dny, čili pondělí, úterý a středu po této neděli. Další výroční trh se konal na sv. Marii Magdalenu (22. 7.). Poslední uváděný byl na sv. Ludmilu (16. 9.) a většinou k němu bylo připojované „Kirchtag“, neboli posvícení. Vzhledem k tomu, že svátek sv. Kunhuty připadal v námi sledovaném období

---

¹⁸⁸ Tamtéž, fol. 91. „Dann denen fürstl. Winterfrucht Zehend Ausstöckern a 9 Persohn von 2 ½ Tag jeden a per 12 kr. Tägl bezahlet, mithin in Allen ausgelegt... 4 fr. 30 kr.“

¹⁸⁹ Tamtéž. Označuje se jako „Ausstockung“.

¹⁹⁰ Tamtéž, fol. 132. „In dießen 1724 Jahr bey Abnemung deß gerscgafliche Weinzehends zu Hosterlitz undt Klupitz, durch 8 Tag Verzeren, sambentliche Zehendtschreiber undt darbey anwesende Beambte in Speiß undt Trankh... 54 fr. 49 kr.“. Pro srovnání, veškeré výdaje za stravu radních během držení soudu v tomto roce činili 42 fr. 23 kr.

¹⁹¹ Tamtéž, fol. 91. „Beÿ Austöck, abnahmb und Nachsehung des heurig fürstl. Waitz undt Korn Zehends durch Hl, Officiers dann gesambte Ausstöckere, sambt den Chlupitzer Zehend, an Speßÿß undt Trunck verzehrt worden... 27 fr. 39 kr.“ „Beÿ fürstl. Haaber Zehend... 21 fr. 54 kr.“

¹⁹² Tamtéž, fol. 290-308.

¹⁹³ Tamtéž, inv. č. 153, fol. 264, 350.

¹⁹⁴ Tamtéž, fol. 401 (Účet 1689). „Auf herren Einnehmers Pferd“. V tomto roce se koni pana výběrčího dává 3 a čtvrt měřice. Srov. Tamtéž, fol. 176 (Účet 1717) – 4 a čtvrt měřice.

¹⁹⁵ Tamtéž, inv. č. 154, fol 96. „Von Hiesigen Weinzegend zusamben fuhren zum Rathaus 63 Vaaß, zahlt... 7 fr. 30 kr.“

¹⁹⁶ Tamtéž, inv. č. 153, fol. 572. „Mehr zu dem Wain so Van d. Nachperschaft auf fural. Schuldigkeit genomen worden 2 Vaß pinten lassen dem Pinter... 1 fr.“

na 9., přikláníme se k tomu, že posvícení Hostěradičtí slavili právě tento den¹⁹⁷. Pro zodpovězení otázky, zda Hostěradice byly v námi sledovaném období nadány i týdenními trhy nemáme zcela relevantní informace, je to ovšem pravděpodobné (v 19. století tomu tak prokazatelně bylo).¹⁹⁸ V roce 1668 pak Hartman z Lichtenštejna obdařuje Hostěradice dalším koňským, dobytčím a obilným jarmarkem na neděli „*Sexagesima*“ (první neděli v měsíci v únoru).¹⁹⁹ S tímto trhem se ale prakticky vůbec nesetkáváme, je otázkou, zda vůbec býval realizován.

Obec během dvou jarmarků, Rogate a Ludmily, vybírala od přítomných řemeslníků a obchodníků tzv. poplatek za místo („*Standgeldt*“). Zatímco v roce 1653 činil 3 fr. 16 kr., roku 1682 to už bylo 9 fr. 10 kr., 1710 – 27 fr. 30 kr. a 1731 dokonce 35 fr. a 15 kr.²⁰⁰ Do obecního šenku se na jarmarcích pořizovaly různé džbány, mísy a pohárky. Zdá se, že toto zboží se v největší míře nakupovalo na trhu Rogate.²⁰¹ Radní během těchto trhů měli povinnost kontrolovat, jestli se dodržují stanované míry a váhy, zda kupci a řemeslníci platí mýto a poplatek za místo. A také byly potřeba pomocné síly do obecního šenku – buď radní, nebo jiní „sousedí“. ²⁰² Jarmarky byly důležitým aspektem pro ekonomiku obce, ale také místem setkávání lidí a navazování nových známostí. Vzhledem ke spotřebě vína i množství osob potřebných v šenku můžeme tvrdit, že zde bylo veselo. Hrála zde patrně hudba a v celém městečku muselo být velmi rušno. V nedalekých Dolních Kounicích po dobu trvání jarmarků zavládla přísná opatření, byly zakázány rvačky a jiné půtky, je pravděpodobné, že tomu tak bylo i v Hostěradicích.²⁰³

Vinařství bylo pro život Hostěradických naprosto klíčové. Podstatnou část katastru tvořily viničné hory, rozdělené v námi sledované době do tří hlavních tratí – *Oberberg*, *Hinterberg* a *Mitterberg* a dále do menších, jménem „*In Freiacker*“, „*Flendt*“, „*Czeho*“, „*Kreit*“,

---

¹⁹⁷ Eckl: Život obyvatel, s. 63.

¹⁹⁸ Haňák: Vlastivěda Moravská, s. 177.

¹⁹⁹ Tamtéž, fol 385. „*Jahrlicher aud den Sotnag Sexagesima, alß den ersten Sontag des Monats February*“. Srov. Tamtéž fol. 387. „*Undt den gebetten Jahr Marckht, Alß Angemelten Sontag Sexagesime mit einen auch vor diesen gewoehlicher Jormarckt, von Roß, Viehe undt Traidt...*“ Hartman se zde odkazuje na právo udílet trhy, které císař Ferdinand II. udělil jeho otci, Gundakarovi z Lichtenštejna.

²⁰⁰ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 569 (Účet 1653), 413 (Účet 1682), 216 (Účet 1710). Tamtéž, inv. č. 154, fol. 293 (Účet 1731). „*Vor Zwej Jahrmarcken Word der Gemeinde am Standgeld hierhero per Empfang... 35 fr. 15 kr.*“.

²⁰¹ Tamtéž inv. č. 154, fol. 91 (Účet 1738). „*Am Rogate Jahrmarckt vor, zum gemein Weinshanck erkaufen 2 Kope Krigl sambt 6 Stuck Schwartz Krigenundr 3 Stuck chüffeln ausgeben*“ Na Rogate trhy se koupily 2 kusy džbánů, 6 kusů černých džbánek a 3 kusy mís. Srov. Tamtéž, inv. č. 153, fol. 571 (Účet 1653). Zakoupily se džbány, pohárek a svíce na „*Creutz*“ trhy. Srov. Tamtéž, fol. 263 (Účet 1703) Malé pohárky na víno, černé džbány na donesení vína.

²⁰² Tamtéž, fol. 218. „*Mehrsers waß sonsten, auf die 3 Jarmarckh der Persohnnen, bey dem Weinschonckh, auch welliche Standtgelt, Mauth, Unt die Ellein Vissidiren auf gangen... 6 fr. 15 kr.*“.

²⁰³ Eckl.: Život obyvatel, s. 61.

„*Lehenpeitel*“ a „*Laderfohs*“²⁰⁴ Na vinohradech platilo zvláštní tzv. horenské právo, které se od městského oddělovalo. V čele byl perkmistr a horenská rada a byly vedeny tzv. horenské knihy. Pro hostěradické vinařství je klíčové privilegium Gundakara z Lichtenštejna, z roku 1635. Potvrzuje Hostěradickým právo užívat vinného šenku za podmínky, že „*nesmí šenkovat jiné víno, než z hostěradických vinic, ani dovážet z jiných viničných hor nebo z našich míst a měst, žádné jiné víno se do městečka nemá dovážet, ani v něm skladovat. Pokud by chtěli kupovat víno a čepovat je na radnici nebo v domech, nebo šenkovat víno, které roste v jejich horách mimo Hostěradice, tak musí kupovat víno přímo od nás, našich potomků, z našich sklepů a z našeho panství, nikde jinde.*“²⁰⁵ V roce 1654 knížete Gundakara Hostěradičtí ještě žádají, zda by mohli své vinice sklídit o 8–10 dní dříve než vrchnostenské (patrně z důvodů robot na panských vinohradech), což jim bylo umožněno.²⁰⁶

Jak už bylo naznačeno, obecní šenk tvořil jedny z nejvyšších příjmů obce. Ta šenkovala jak víno vypěstované na obecní vinici, tak z mnohem větší části nakupovala od „sousedů“ víno a poté je prodávala o jarmarcích za vyšší cenu.²⁰⁷ Víno se většinou kupovalo od bohatých vinařů bydlících na náměstí, např. v roce 1682 od Simona Breiera (N°11, Horní náměstí), Jobsta Aignera (N°41, Střední náměstí, dům ob jeden dům od radnice) a jeho souseda Hanse Hofbauera, Christiana Öedera (Střední náměstí, N°47) a Hanse Uhlmana (N°38, Horní náměstí, vedle radnice).²⁰⁸ Víno se nakupovalo ve vědrech, většinou o objemu 48, či 50 mázů, někdy také v sudech (téměř ve všech případech desetivěderních). Poté se prošenkovalo po několika mázech, přičemž cena mázu se obvykle pohybovala od 3 kr. do 5 kr., až na roky 1696 a 1689, kdy jeden máz stál dokonce i 10 kr.²⁰⁹ Nebylo-li víno dobré chuti, vylepšovalo se různým kořením, a i v Hostěradicích tyto praktiky nalezneme. Do obecního vína se přidávalo tzv. „*Einschlag zum Wein*“, dobově česky „*Auprava do vína*“.²¹⁰ Víno uschované

---

²⁰⁴ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3. Tyto názvy jsou uváděny při vypsání jednotlivých vinic, které patří k domům (téměř u každého domu).

²⁰⁵ MZA Brno, F 177, inv. č. 590, sign. 6/IV/9, fol. 350. „...*Solche Weinschanckh, so guet sie wißen und khönen genießen, doch sollen sie kheinen Andin Wein, alß auß Ihre Hosterliczer, und Ihre Gebürg auß zu schenckhen macht haben, und von andern geburgen, die Zu ander freunden, ob unsern Fleckhen gehören keinen wein den Marckht, weder führen, nach shäntten, beÿ verlust deß Weiß, oder soüil Gelt černoch und Mann sie au ob der ander, ihre Wein, in Rathaus, oder zu Hauß. die in Ihrem Gebürg gewaxen solben außgeschenkht, b sonten Wein khaufen Allen, so solbe sie von Niemand andern, alß von unß, und unsen nachkhomen, aus unsern Khellern, auf welche unsern Herrschaft...*“.

²⁰⁶ Tamtéž, fol. 322. „...*Ihren unterthenigsten Büten noch, Inre Aingenthumbliche Wein Garthen, etwan umb Acht oder Zehen Tag ehender, alß ... Hof Weingarthen, ableßen khönen, undt mögen...*“.

²⁰⁷ Srov. např. SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 169, 215, 413, 569. Ukázka zápisu je z účtu z roku 1717 „*Am Mattalena, erkaufen wir Anno 1715 jährizes gewetl Weini der Nachbarschaft 35 Emer, Jeden Emer per 5 fr. Und die Mas a 7 kr. geleid eben und dem Emer zu 48 Mas verrechnet wirt, ist Gewirr... 25 fr.*“.

²⁰⁸ Tamtéž, fol. 413 (Účet 1682). Srov. Tamtéž, inv. č. 3, fol. 11, 38, 40, 41, 47.

²⁰⁹ Tamtéž, inv. č. 153 fol. 347.

²¹⁰ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 96 „*Einschlag zum Gemein Wein erkauft per... 20 kr.*“.

v obecních sklepech se nesmělo dostat příliš do kontaktu se vzduchem, proto se sudy pořád musely dolévat dalším vínem tzv. „*Fillwein*“.²¹¹ Právo šenkovat víno ve svých domech měli samozřejmě i hostěradičtí měšťané.

Důležitou roli v životě obce hrálo rovněž sirotčí právo. Hostěradická správa se starala v podstatě o veškerou sirotčí agendu a v její kompetenci bylo také držení sirotčí truhlice („*Weißentruhel*“, v Hostěradicích se pak setkávám s označením pouze jako sirotčí peníze - „*Weißengeldt*“). Sirotkem se dítě stalo v případě, že mu zemřel otec (matka byla v tomto ohledu nesvéprávná). Poté bylo nutné dítěti zvolit poručníka – většinou nevlastního otce, kmotra, příbuzného a v případě, že sirotek nikoho neměl, vyvolila mu za poručníka nějakou osobu z obce rada. Sirotek nebyl svéprávný a poručník hospodařil s jeho majetkem²¹². Aby se zabránilo potenciální svévůli a rozvracení sirotkova majetku a aby se rada přesvědčila, zda je sirotek dobře zaopatřen, konalo se každoročně tzv. „*Weißenstellung*“, Stavění sirotků. Všichni sirotci, kteří byli v kompetenci hostěradického sirotčího práva (a měli tu možnost) se museli dostavit a prokázat, kde žijí, co dělají a jak se jim vede. Na pojištění jejich práv sloužila také již zmíněná sirotčí truhla. Do ní poručníci vkládali určité peněžní obnosy, které bylo možné v případě potřeby sirotka upotřebit na výdaje, nebo jim byly propláceny za starání se o sirotky. Musíme si uvědomit, že zatímco v dnešní době jsou úmrtí rodičů v nízkém věku spíše výjimečnou záležitostí, v 17. a 18. století takováto proměna obyvatelstva velmi častá a sirotky se stávala podstatná část dětí v obci. Zajímavou záležitostí je prodej domu N°10, na kterém byla již od roku 1666 pohledávka pro sirotka Simona Stoßinhimela. Dům se potom několikrát prodá a se zmíněným sirotkem se pak setkáváme v roce 1711, kdy majitel domu Andreas Marckl vkládá do sirotčí pokladny dluh pro sirotka 8 fr. 55 kr. 2 d. Ihned je mu ze sirotčí pokladny dáno 5 fr, zbytek mu je potom dán v roce 1718.²¹³ Nahlédneme-li pak zběžně do dochovaných register ze Stavění sirotků z roku 1711, zjistíme, že tento sirotek Simon Stoßinhimmel má již 43 let a na stavění sirotků se nedostavuje, neboť je vojně a neví se, zda je živ.²¹⁴ Z dalších zmínek o jiných sirotcích můžeme zjistit, že mimo pobytu na vojně byli často v nějaké dílně na učení, nebo někde byli provdaní, většinou ale pobývali v hospodářství

---

²¹¹ Tamtéž, inv. č. 153, fol. 415. Toho roku bylo koupeno víno na dolévání sudů za 1 fr. 38 kr.

²¹² Fučíková, L.: Sirotci a sirotčí agenda na Lhenicku v 18. století: bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská universita, Fakulta filosofická, 2008. s. 10-16.

²¹³ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 10. 1711 „*Erkauft dieses Hauß Andreas Marckl, von obere besitzer, hat hilus zu geben also in Waißen Simon Stasinhimel, so ein Rath einnimbt... 8 fr. 55 kr. 3 d.*“

²¹⁴ Tamtéž, inv. č. 153. fol. 44. „*Weißen des Wentzl Stoßinhimmel, Simon 43 Jahr, Ist in Krieg Göngen, weiß man auch nicht ob sie noch leben ist.*“

u nevlastního otce, či matky.²¹⁵ Stavění sirotků se konalo v lednu a rada (patrně spolu se sirotky) při něm za stravu spotřebovala většinou kolem 2 fr.²¹⁶, někdy o něco více.²¹⁷ Původně musel být na stavění sirotků ze strany vrchnosti přítomný krumlovský hejtman nebo jiná k tomu pověřená úřední osoba. Kníže Anton Florián z Lichtenštejnu Hostěradickým dovoluje v roce 1708 stavět sirotky bez jejich přítomnosti, musí ale na hejtmanský úřad podat zpráva „*aby bylo vidět, jaké záležitosti se řešily, zvláště, jestli se dobře zachází se sirotky*“.²¹⁸

Právo odúmrti, tedy, že domy bez dědice připadly obci, nikoliv knížeti, a s ním spojené záležitosti budou zevrubněji popsány v kapitole o osazování pustých domů.

Dalším právem, které Hostěradice obdržely, bylo právo hrdelní – tedy trestat zločiny. Tím byly Hostěradice obdařeny již v době předbělohorské, často se uvádí 15. století. Mimořádně důležitou váhu ale získalo za vlády Karla VI. po roce 1729, kdy proběhla reforma městského soudnictví, která spočívala v omezení počtu městských soudů. Hostěradice tím podstatně rozšířily svůj soudní obvod – tvořily jej pak 3 další městečka a 15 obcí.²¹⁹ Z praktického hlediska se knížecímu Důchodnímu úřadu každoročně odváděla částka o stále stejné výši 6 zlatých a 36 krejcarů za „*zvláštní soud a popravčího*“.²²⁰ Z vnějších symbolů tohoto práva zde stála šibenice a pranýř. V literatuře se poloha šibenice traduje na vrcholu zvaný Vyhlídka asi 1,5 km severovýchodně od obce, nacházející se poblíž viničné trati Oberberg.²²¹ Podařilo se mi ovšem na základě mapy hostěradického katastru z období roku 1760 toto tvrzení vyvrátit – poměrně jasná značka šibenice se zde nachází na kopci mezi cestami do Miroslavi a do Oleksovic (pozdější trať „*Zwischen den Bergen*“, přibližně kilometr východně od obce,

---

²¹⁵ Tamtéž, fol. 44-47. Například: „*gehet denFleischaker Handwerk*“, „*Bei Stiefvatter/Mutter bleiben in würtschaft*“, „*Wirt sich in Cattau verheürath*“ Tato registra jsou bohužel dochována spíše fragmentárně, během dalšího výzkumu bych je ráda podrobněji prozkoumala.

²¹⁶ Tamtéž, fol. 545 (Účet 1660). Vydává se 1 fr. 40 kr. Srov. Tamtéž, fol. 460 (Účet 1673) - 1 fr. 30 kr. Srov. Tamtéž, fol. 217 (Účet 1710)- 1 fr. 45 kr. Zápisy o stavění sirotků jsou vždy vedeny přibližně takto „*Nach gepflogener Wäyssen Stellung auf eine Collation aufgangen*“.

²¹⁷ Účet 1689, fol. 397 – 3 fr. 30 kr., Účet 1717, fol. 172 – 4 fr. 56 kr., nejvíce pak Účet 1703, fol. 263 – 14 fr. 7 kr.

²¹⁸ MZA Brno, F 177, inv. č. 590, sign. 6/IV/9, fol. 377. „*Wegen den Wejßenstellung gnädigst Consentiren, delbte färohin Jedes Mahlen ohne bejßin unser Cromauer Herrschaff Hauptman, oder des sonsten dor zu Verordneten Officiers vornehem zu dörfen, jedoch mit disen Expressen Reservat, und Vorbehalt, daß dem Hauptmanlichen Ambt Alljähtl. die Wäyßen Beschreibung produciret werde, umb zusehen, was es mit denenselben vor ein und andere Beschafenheit habe. besonders ob mit dem Vermögen Recht und gebührend procediret wird.*“.

²¹⁹ Štarha: Reforma hrdelního soudnictví, s. 167. Městečka patřící do hostěradického soudního okruhu byly Miroslav, Višňové a Horní Dunajovice, z obcí pak Domčice, Chlupice, Kyjovice, Mackovice, Našiměřice, Oleksovice, Pemdorf, Skalice, Stošíkovic na Louce, Trstěnice, Václavov, Vítonice, Želetice a Žerotice.

²²⁰ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 407, „*Den Scharff Richter, wie auch Extra ord. Potten, vor daß Jahr bezohlen wie laud Quittung... 6 fr. 30 kr.*“.

²²¹ Virdzeková, A.: Miesta exekúcií na Morave. Bakalárska diplomová práca. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, Archeologie. Brno 2014, s. 87.

čímž lépe splňuje podmínky pro polohu šibenice – dobrá viditelnost z cesty i městečka zároveň.²²² Pranýř sloužil k trestání menších přestupků, provinilec k němu byl přivázán po určenou dobu a byl zdrojem posměchu, což bylo chápáno jako velká potupa a újma na cti daného člověka. V roce 1682 byl za 56 kr. zhotoven dřevěný pranýř, který byl umístěn na Středním náměstí.²²³ Později se setkáváme s vysokým kamenným sloupem (patrně z 18. století), který stál na Středním náměstí, ve 20. století pak ležel před radnicí a ještě před několika lety byl umístěn na hromadě sutí ve dvoru radnice, dnes je bohužel nezvěstný (viz příloha č. 11).

Z hlediska „praktického využívání“ tohoto práva nalézáme několik zmínek o pokutách, uvedené v příjmech obce, například Georg Nobb musel v roce 1667 jako pokutu zaplatit 1 fr. 30 kr.²²⁴ Dále se pak poměrně často uvádí náklady za „*execution*“, v roce 1660 se platí 37 kr. a poté se odvádí do Krumlova 4 fr. 12 kr.²²⁵, exekuci za 36 kr. nalezneme taktéž v roce 1682.²²⁶ Vzhledem k poměrně nízkým částkám se spíše jedná o vykonání trestu na pranýři, či něco podobného. Čarodějnické procesy si většinou lokalizujeme do oblasti severní Moravy a Slezska, možná nás překvapí informace, která svědčí o tom, že se vyskytovaly i na námi sledovaném území. V roce 1696 se objevuje poměrně marginální poznámka o tom, že se do Krumlova platí 2 fr. 30 kr. za soudní výdaje ve věci dvou čarodějnických osob.²²⁷ Nejucelenější poznatky o trestech i proviněních nám přináší účet z roku 1731. „*V arestu sedi*“ celkem 5 osob. Bartl Friedhof, hlídač polí z Míšovic, byl z nespécifikovaného důvodu vězněn celkově 283 dnů, za denní zaopatření mu obec dávala 4 kr.²²⁸ Jeho trestem nebylo pouze věznění, musel také vykonávat práce na obci, pročež se mu pořizuje trakař.²²⁹ Dále byl se stejně vysokým zaopatřením 88 dnů vězněn Mikuláš Polaschek, který v Mackovicích odcizil

---

²²² Co se týče archeologického výzkumu tohoto místa, proběhla zde 6. 11. 2015 s panem Prof. PhDr. Josefem Ungerem, CSc terénní sonda., nicméně pozůstatky šibenice prozatím nalezeny nebyly, což může být způsobeno okolností, že šibenice byla dřevěná, nepřesně zakreslená, či její případný relikt mohl být narušen těžbou kamene v okolí tohoto místa v 19. století.

²²³ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 414. „*Mehr lassen wir auf mittern Plaz, die Straf, oder Prechel machen, dem Zimmermacher, bezohlt... 54 kr.*“.

²²⁴ Tamtéž, fol. 501. „*Mehr empfangen Ir von Georg Nobb Straf, p... 1 fr. 30 kr.*“.

²²⁵ Tamtéž, fol. 543, 546. „*Auf die Execution geben... 37 kr.*“ „*Auf die Execution gelddt geben mießen nacher Crumau... 4 fr. 12 kr.*“.

²²⁶ Tamtéž, fol. 416.

²²⁷ Tamtéž, fol. 352 (Účet 1696). „*Gerichts Unkosten nacher Crumau auf 2 Mallefitz Berschon geben... 2 fr.*“.
Tato problematika není v tomto regionu vůbec známá, snad v tomto ohledu přinese upřesňující informace dosud neprozkoumaný karton týkající se soudních záležitostí 1650-1750 z Archivu městečka Hostěradice.

²²⁸ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 303 (Účet 1731). „*Aufgelaufener Unkosten, wegen hier in Arrest geseßenen und zur Einer Straf in Eýßen und Band zu Argeithen angewießenen Bartl Freyndofer Feldhütter von NißPitz... .. auf Uber Rest, von 1. Januarÿ bis 10 8bris 1731 per 283 Tage zu seiner verpflegunug Täglichen gerinchste 4 xr.... ..18 fr. 52 kr.*“.

²²⁹ Tamtéž, fol. 300. „*Vor Eine vor dem Bartel Freyrdorfer Arrestanten erkaufte Scheibtruhen zalt... 24 kr.*“.

několik polštářů.²³⁰ Dále pak Joseph Brenner, sluha pohodného z Křidlůvek, jehož proviněním byla krádež v Kadově. Vězněn byl od 17. 9. do doby dále neurčené.²³¹ Posledními z vězňů byli skalický pohodný a jeho žena Magdalena Seidlová, kteří se měli dopustit jakéhosi prohřešku ve věci incestu. Ve vězení již trávili 226 dnů.²³² Kvůli procesu s nimi se rovněž platilo za cestu do Jevišovic, do Krumlova, dvakrát do rakouského „*Schiltern*“ a na královský krajský úřad, dále se posílala do Prahy vyšetřovací akta, za jejich odvezení na brněnskou poštu se rovněž platí poslu a do Prahy se dává také „*dar na urychlení procesu*“, což obec přišlo na 45 fr. 6 kr.²³³

6.3. Vztah s vrchností

Přestože z Hostěradic neznáme žádné poddanské „bouře“ vůči vrchnosti a samotní Hostěradičtí se často označovali jako „*Vysoce knížecí lichtenštejnské městečko*“ a knížete titulovali většinou jako „*Ihr Gnade*“ (Jeho Milost) a „*Ihr durch Leith*“ (Jeho Jasnost), nemůžeme si vzájemný vztah s vrchností příliš idealizovat.

V průběhu 17. století vycházela téměř pustým Hostěradicím vrchnost mnohdy vstříc a udělovala jim nejrůznější úlevy od placení povinných částek, v některých případech převedla peněžní platy na naturálie a snažila se co nejdříve osednout pusté domy atp.²³⁴ Zároveň ale v některých případech zaváděla poměrně represivní opatření, především když obec nebyla schopná splácet stanovené částky, nechala jako donucovací prostředek zavřít do vězení některé z radních, či rychtáře. Známe to z roku 1653 (kvůli „starým povinným částkám“) ²³⁵, i z roku 1660, kdy přesněji víme, že radní ve vězení byl nucen zůstat po 4 dny²³⁶. V roce 1673 byla naopak důvodem věznění neplacená kontribuce.²³⁷

---

²³⁰ Tamtéž, fol. 303. „*Mehr dem Mikulaß Pallascheck welcher zu Moskowitz einige Polster ertnfrembdet hat... 5 fr. 52 kr.*“.

²³¹ Tamtéž. „*den Joseph Brenner abdecker Knecht von Kleingrillowitz, welcher einigen zu Chodau verset haben, sollen den Diebsstall halber... 7 fr.*“.

²³² Tamtéž. „*Dem Skallitzer S. K. Abdecker, und seinen Weib Magdalena Seidlin, so ex Capite Incestus hier innsitzet von... per 226 Tage... 30 fr. 8 kr.*“.

²³³ Tamtéž, fol. 303 – 304. „*Inhrentwegen nacher Jayßpitz gefahren... „Eine fuhr nach Crommau...“, „Alß zum Anderten mohl zur Hochlöbl. Königlen, Appellatuin einige Inquisitions Acten geschiket weuden Taxa Gelder mit geschikt...“, „Weegen disßfähig ehendern Außgangs Vegierung Discretion nacher Prag...“, „einem Bothen der due anderten Schiften von einer Hochlöbluch Königrn Appellatuin von der Brünnner Post gebracht...“ „Und einem Bothen der zweymahlen nach in ander nacher Schiltern in Ostereich gegangen...“ Celkové výdaje činily 45 fr. 6 kr.*

²³⁴ Tamtéž, inv. č. 153, fol. 570. V účtu z roku 1653 se za celý rok odvádí za vinný šenk pouze splátka o výši 45 fr. 34 kr., zbytek byl odveden v jiných letech, část bývala vzhledem k tímto způsobené zadluženosti odpuštěna. „*Wain Schang gelt laut anslag... 45 fr. 34 kr.*“.

²³⁵ Tamtéž, fol. 572. „*Ein Geschworner, so zu Crummau in Arrest weg d. alten Schuldikait hat verblaiber müssen verzehrt... 12 kr.*“.

²³⁶ Tamtéž, fol. 543. „*Ist ein Gechworner 4 Tag in Arest zu Crumau Verblieb... 26 kr.*“.

Snad právě proto, že listiny privilegií spíše než vymezení práv Hostěradických obsahovaly vypsané roboty a povinné částky, nebyly Hostěradičtí se svými „svobodami a nadáními“ zcela spokojeni a mnohokrát se vydávali za knížetem i k různým úřadům, patrně aby se domohli zlepšení. Nejčastěji ve věci privilegií jezdila rada za samotným knížetem, či k schválení na „úřad“ – do Krumlova.²³⁸ Zajímavý je rok 1710, kdy se Hostěradičtí vydávají kvůli privilegiím za knížetem až do Vídně a dále do Brna za jakýmsi panem Schellenbergerem. Privilegia také na vlastní náklady nechávají třikrát opsat a za přitištěnou městskou pečeť a schválení platí celkově 6 fr. 20 kr.²³⁹ I v roce 1738 navštívili ve věci „potvrzení našich práv a svobod“ pana Schellenbergera, což muselo být závažné a náročné jednání, neboť zde čtyři radní pobývali po dobu čtyř dnů.²⁴⁰ Do jeho kanceláře byl taktéž darován „discretion“ (můžeme přeložit jako dar, či úplatek) na „urychlení ve věci našich privilegií“, ze stejného důvodu ho poté ještě jeli několikrát navštívit do Krumlova.²⁴¹ Poté do Brna za panem Schellenbergerem „rozličněkrát“ posílali posla.²⁴² Rada musela také navštěvovat hospodářského radu a různé krumlovské knížecí úřady, v Hostěradicích pak probíhaly vizitace.²⁴³

6.4. Pustá ves Rohoteř

Určitým specifikem Hostěradic byla pustá ves Rohoteř a jejich právní vztah k ní. Rohoteř zanikla patrně v průběhu 15., či na počátku 16. století. V této době se stala vlastnictvím kláštera klarisek ve Znojmě. Ty se v polovině 16. století vlivem požáru z roku 1555 potýkaly s problémy, a to bylo patrně důvodem postoupení rohoteřských polí hostěradickým obyvatelům za každoroční stálý plat v roce 1564.²⁴⁴ V námi sledované době v místě vsi ještě patrně stával farní kostel (možná ale již v rozvalinách), spolu se hřbitovem.²⁴⁵ Rohoteřská pole ležela od Hostěradic poměrně daleko, asi 8 km, nebylo tedy divu, že je sami

---

²³⁷ Tamtéž, fol. 458. „Ein Nachbar wegen der gemayn Contubl. bleiben müssen, verzerdt, undt den diener Setz, geldt bezohlt... 4 fr.“.

²³⁸ Tamtéž, fol. 502 (Účet 1667), 220 (Účet 1703).

²³⁹ Tamtéž, fol. 220. „Von abschreibung, in Triplo, unse Privilegien geben... 4 fr.“ „Von In Triplo, abschreibungunfer Privilegien, den Ersamben Rath in der Srarig Cromau, weg Rattificiren...“.

²⁴⁰ Tamtéž, fol. 92. „Dam eir die geschworne beg. Unserer Freyhits Congirmirung bey Herr Schollenbergen in Brünn per 4 tag, 4 Persohnen angehalten, verzehrt dabey... 7 fr.“.

²⁴¹ Tamtéž, fol. 95. „Alß mann Mehrmahlen zu Crommau in anwesenleith des Herr. Schellenbergers unseren Freyhaitten urguret, verzehrt worden 1 fr. 12 kr.“.

²⁴² Tamtéž, fol. 97. „Dem Brünnner Bothen an heüer weg an Herr. Schellenberger zu Verschiedenen mahlen abgetragenen Briefen unserer Privilegien halber zahl... 28 kr.“.

²⁴³ Tamtéž, fol. 134. „Alß Öltister, Richter, undt Geschworne zu 2 mahlen, bey den herr Wirtschafts Rath in gewißen sachen erscheinen müssen... 6 fr. 18 kr.“.

²⁴⁴ Hosák, L.: Historický místopis, s. 89, 122.

²⁴⁵ Müllerova mapa Moravy, 1. polovina 18. století. Dostupné online: <http://mapy.mzk.cz/mapy-moravy/mullerova-mapa-moravy/>. Citováno dne 12. 1. 2016. Svědčí o tom označení právě místa polohy této vsi jako „osaměle stojící kostel“ – „Templum solitarum“. Do dnešních dob se ale dochoval pouze hřbitov, který využívá obec Mackovice.

neobdělávali, ale postoupili je obyvatelům obce, uvnitř jejíhož katastru tato pole ležela, Mackovic. Ti jim poté odváděli desátek v naturáliích.

Hostěradičtí radní tedy každoročně osobně odváděli abatyši kláštera klarisek ze Znojma činži o výši 22 fr. 30 kr., přičemž náklady na cestu a stravu se pohybovaly kolem 30-50 kr.²⁴⁶ A vůči mackovickým sedlákům hospodařícím na rohoteřských polích pak vystupovali jako vrchnost. Vyvěšovali obilný desátek, a to dvakrát do roka, z jaře a ozimy.²⁴⁷ Během vyvěšování spotřebovali vždy okolo 3–5 fr. za jídlo. Mackovičtí, kteří desátek přivezli, pak dostávali pravidelně 1 kr., chleba a půl mázu vína.²⁴⁸ Zisk z desátku pak tvořil velmi podstatnou část příjmů obecního hospodářství (většinu příjmu naturálií). Jednalo se především o pšenici, žito, oves, pohanku a proso.²⁴⁹ Do Hostěradic byl dodáván ve snopech a mlácení probíhalo v režii obce.²⁵⁰

---

²⁴⁶ Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 217 „*Dem gebihrenten Zinß, der Ehr würtigen Jung Frau Abttihsin nacher Znaymb wegen Unsers dorf Rochtitz Obgerucht Lautth Quittung... 26 fr. 50 kr.*“ „*Als ein Ratth dem gebührenden Zinß obhefürht, daný Ver Zehrt... 50 kr.*“

²⁴⁷ Srov. Tamtéž, fol. 172. „*Rostitzer Sommerfrucht Zehendt*“ (jař) „*Rostitzer Winterfrucht Zehendt*“ (ozim) Srov. Tamtéž, inv. č. 154. „*Rohotitzer Schwerefrucht Zehendt*“ (celkově obilný desátek).

²⁴⁸ Srov. Tamtéž, fol. 131. „*Sen Bauern so den Haberzehendt eingefirt, jeden Wag 1 kr. Brodt undt ½ Wein, Zusammen... 4 fr. 12 kr.*“

²⁴⁹ Srov. Tamtéž, inv. č. 153, fol. 464 – 466. Tyto plodiny jsou uváděné v příjmu obecních naturálií ve snopech z „*Rohotitzer Zehendt*“.

²⁵⁰ Tamtéž, fol. 572. Mlatci se dává strava za vymlácení desátku „*Die Trescher so den Zehent Waitz getroscherer Zehrt... 16 kr.*“

7. Poválečná obnova a ekonomický růst obce na počátku 18. století

V této kapitole se zaměříme na nejdůležitější aspekty obnovy Hostěradic po třicetileté válce, a to za prvé na proces obnovování pustých domů v průběhu druhé poloviny 17. století, jenž máme dobře podchycený v gruntovních knihách. Ve druhé části se o něco podrobněji podíváme na vývoj cen jednotlivých gruntů v komparaci se stavem v druhé polovině 18. století.

7.1. Osazování pustých domů

Za třicetileté války byly Hostěradice vlivem své polohy v jedné z nejúrodnějších částí Moravy s vysoce rozvinutým vinařstvím a zároveň ležící na frekventované Znojenské cestě poměrně často obsazovány nejrůznějšími, jak císařskými, tak i nepřátelskými vojenskými oddíly. Významnou roli jistě také sehrála absence jakéhokoliv účinného opevnění. O rozsahu škod nás nejmóvluvněji informuje poměrně obsáhlý výčet útrap hostěradických obyvatel z roku 1668, za jejichž náhradu jim kníže Hartman z Lichenštějna uděluje nový trh: „*Neustálým během válečných událostí, zimními kvartýry (tj. ubytováním vojsk v období zimy), rekruty, nočním ložirováním, „exactiones“, rabováním v celém městečku, jak v domech, tak na polích, častým mrazem, dešti a požáry byly zcela zruinovány a zničeny. Také zvláštní zkáza průchody Turků a Tatarů a obzvláště v té odporné a zničující české rebelii a během Švédské války.*“²⁵¹

Důsledkem těchto pohrom bylo více než z poloviny pusté městečko s rozvrácenou ekonomikou. Po 50 letech se setkáme s obnovenými náměstími, ale předměstí jsou stále do značné míry pustá. Po přibližně 100 letech nalézáme rychle se rozšiřující lidnaté městečko s přibližně 270 domy. Abychom si udělali alespoň rámcovou představu o tom, jak stoupal počet domů v jednotlivých desetiletích, předkládáme graf zachycující počet osedlých domů (viz příloha č. 14) zachycující vybírání daně, tzv. *Stříbrných grošů a práva odúmrti*, vedenou v obecních účtech.²⁵² Jedná se o daň, která se vybírala každoročně ze všech obývaných gruntů, konstantně po 3 krejcarech, což nám dává možnost sledovat vývoj počtu osedlých domů v sedmiletých intervalech. Na grafu jsou dobře patrné vlny obnovování, které si popíšeme v následujících odstavcích.

---

²⁵¹ MZA Brno, F 177, inv. č. 590, sign. 6/IV/9, fol. 384. „*Continuirte Kriges Leüf, Winter Quartier, Recrouten, Nacht legen, Exactiones, Blüderungen, dann daß hierundter der Gantz Marckt, so wohl zu Hauß als zu Veldt, durch öeffter Gefrier, schauer Wetter, undt Feuers Prunsten, gantz Ruiniert und absumieret worden. Auch sonders durch der Türken und Tartaren ergste Annäherungentliches Verderben ... undt Verderblichen Böheimbischen Rebellion uner Schwedischen Krieges.*“

²⁵² Např. SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 124. „*Silbergroschen undt Absterbrecht, mitt zusichung 4 Chlupitzer Unterthanem, von jedem Hauß... 3 kr.*“ Vždy je spolu s Hostěradickými uvedeno jako plátcí i několik chlupických poddaných, jejich počet je pochopitelně odčítán.

Údaje o majetkových držbách hostěradických domů v průběhu třicetileté války jsou velmi kusé. Nicméně prokazatelně můžeme říci, že 24 domů jednoznačně vykazuje, že v jejím průběhu vůbec nezpustly, případně byly do jejího konce obnoveny. A u dalších 29 domů není zcela jisté, zda vykazují kontinuitu s poválečným obdobím, či byly obnoveny těsně po válce. Avšak v roce 1660, čili 12 let po konci války, zůstávají téměř dvě třetiny domů neobydlených. V následujícím desetiletí probíhala obnova spíše liknavě.

První intenzivnější vlna obnovování proběhla v sedmdesátých a osmdesátých letech 17. století a počet obydlených domů ze 70 zvýšil přibližně na 100, v této době tedy byly obydlené 2/3 domů ze situace před třicetiletou válkou. Což dobře koresponduje s všeobecným trendem – právě v 80. letech bylo patrně cílem hospodářské politiky vrchnosti dosídlit převážně pustou a válkou zruinovanou jižní část krumlovského panství, do které patřily i Hostěradice, poddanými z méně poničené severní části.²⁵³ Dalšími kroky této politiky, projevující se v námi sledované oblasti, bylo „zatraktivnit“ pusté domy v majetku vrchnosti, především postoupením těchto domů zdarma a udělením lhůty od placení daní.²⁵⁴

Nemůžeme přímo tvrdit, že Hostěradice nebyly dosídlovány poddanými z jiných částí panství, protože nebyla provedena intenzivní srovnávací analýza. Zdá se ale pravděpodobnější, že na obnově domů se podíleli především obyvatelé sousedních obcí, kterým prostředí Hostěradic skýtalo lepší místo k obživě i relativní postup ve společenském statutu.²⁵⁵

V prostředí městečka byl proces vrchnostenských zásahů v oblasti jeho dosídlení patrně komplikovanější kvůli právu odúmrti. Mnoho pustých domů pak bylo břemenem obce, nikoliv vrchnosti. Hojně se však setkáváme také s tím, že podstatná část „volných“ pohledávek u pustých domů patřil knížecímu Důchodnímu úřadu Jeho milosti (dále jen

---

²⁵³ Gruna, B., Grunová, E.: Lesonice u Moravského Krumlova. Lesonice 2013, s. 32.

²⁵⁴ Srov. např. Příbylová.: Židlochovická obec, s. 89.

²⁵⁵ Srov. Pospěchová-Odstrčilová.: Majetková držba vinic, s. 41. Soudíme tak především dle gruntovních knih v komparaci s matrikami, kdy se příjmení naprosto typická pro Míšovice, jako jsou Denkh a Springler, začínají objevovat i v Hostěradicích (kde se v předválečné době patrně nevyskytovaly). U více „české“ Skalice, která ležela v jiném panství, tento jev zaznamenáváme až v průběhu 2. poloviny 18. století, její původní obyvatelé, vesměs s českými příjmeními poté tvoří podstatnou část hostěradických domkařů (Chaloupka, Komenda aj.). Dosídlování Hostěradic v souvislosti s vinicemi sleduje ve své diplomové práci o majetkové držbě vinic také Pospěchová-Odstrčilová, a právě aspekt obnovy Hostěradic obyvateli z blízkého okolí (kteří byli také znalí v pěstování vinné révy a byli schopni převzít správu vinohradů) je zde vnímán jako příčina toho, proč Hostěradice vykazovaly při tak velké míře pustých domů pouze asi 10 % pustých vinic, zatímco v Míšovicích, odkud se lidé pravděpodobně stěhovali do Hostěradic, vykazovaly přes 40 % pustých.

důchodní úřad).²⁵⁶ Stalo se tak za nejasných okolností – buď byly domy skoupeny²⁵⁷, případně jej obec nebyla schopná dál spravovat a předala je Důchodnímu úřadu.

Vrchnost uvítala každého nového poddaného a podporovala obnovu Hostěradic, čemuž odpovídají i dodatky privilegií z roku 1687. Pokud se někdo chtěl stát hostěradickým měšťanem a usadit se zde, stačilo, když se přihlásí k radě a rychtáři s dopisem z předchozího místa a ti ho v případě kladného potvrzení hejtmanským úřadem a slibu nově příchozího, že se bude držet statut městečka a poslušně plnit povinnosti, mohou přijmout do městského svazku pouze „ústně a podáním ruky“.²⁵⁸

Taktéž se pojišťovala proti zbíhání poddaných z paství: „*Hostěradičtí, kteří se zde usadili, ale již zde nebydlí a chtějí se odstěhovat, pak jim to má býti umožněno, s tím, že má být odebráno pět procent jejich majetku, půl z toho náleží našim potomkům, druhá polovina patří obci. Pak se mohou odstěhovat. Nebo se také může vydat pryč bez dalších povinností, když za sebe zajistí náhradníka*“.²⁵⁹ V gruntovní knize se s tímto náhradníkem setkáváme například u domu N°36, kdy v roce 1686 převzal Franz Ull dům po Simonu Helmlovi, který se stal vojákem.²⁶⁰

Obnovováním pustých domů rozumějme právní akt, při kterém zájemce převzal pustý dům a nemusel za něj nic platit (bylo mu zpravidla odpuštěno placení pohledávek podílníkům, pokud existovali, případně obci). Jeho povinností bylo ho opravit a uvést do obyvatelného

---

²⁵⁶ SOka Znojmo, HOS 1, inv. č. 2, fol. 38. Objevuje se většinou jako „*Ihgr. Rendtambt*“. Například v roce 1653 přebírá patrně pustý dům vedle radnice 38 Hanß Ullman, přičemž za něj musí zmíněnému Důchodnímu úřadu zaplatit 10 zlatých. Takovýchto případů máme na náměstích 10 na předměstích pak kolem 7.

²⁵⁷ Srov. Chocholáč: Selské peníze, s. 51. Nebo mohly být skoupeny gruntovní peníze – obvyklá praxe byla taková, že si mezi sebou poddaní pohledávky (dědické podíly, čili gruntovní peníze) na domech s různými zisky prodávali. Vrchnost se do tohoto procesu někdy zapojovala, většinou to ovšem jako lichvu potírala.

²⁵⁸ MZA Brno, F 177, inv. č. 590, sign. 6/IV/9, fol. 373–374. Privilegium Maxmiliána z Lichtenštejna, udělené 13. 9. 1687. „... *Daß Wofern inß Künftig einer almar Burger zu werden, und sich Haißlich einzulassen beehrte, derselbe solle sich zu worhero bey dem Eltister, Burgermeister, Richter und Rath anmelden, sein ehrliches herkomen, auch daß er sich allda wo er ehfessen gewesen, wohl verhalten, Schriftl, ausweisen, demnach kan Ihme der Eltiste und Rath, doch mich inßern Hauptmannlichen Ampts vorwißen und Consens, vor einem mit Innwohner annehmen, der Folgends mit Hand und Mund zusagen solle, daß er sich des Marckts Statuten nach verhalten und allen gegosamt zu leisten schuldig seÿn wolle und solle...*“.

²⁵⁹ Tamtéž. „*Dannebenst werden Sie Hosterlitzer dahin gnädigst befreÿet, daß diesenigen Innwohner so soch mit der Zeit Alldar höslichen, unterrichten und Etwä daselbst nicht mehr wohnen, sondern sich weither begeben wolten, gegenstellung eines alner annehmlichen Stüffmanns ohne Verhindernuß mit dem Ihrigen Freÿ abziehen können uf mögen, doch mit disen anhang, daß von solch ihren vermögen Fünf Pro Cento, derrn die helfe auß oder unsern Nachkomen, die andere helfe aber den Marckt tz gemeinen Nutzen verbleiben solle...*“.

²⁶⁰ SOka Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 36. „*1686 Franz Ull hat es nach dem Simon Hlml welcher ein Soldat worden angenommen.*“

stavu, poté mu byl ponechán jako jeho majetek.²⁶¹ U naprosté většiny převzatých pustých domů nejsme schopni zjistit, zda jejich správa jako poustek byla v kompetenci vrchnosti, či městské obce. Domy byly totiž většinou přebírány bez jakýchkoliv dalších břemen a povinností, takže jsme poměrně stručně informováni, že „*Tento z pustého postavil*“²⁶². Tato formulace v nás může podněcovat spekulace o tom, zda se nejednalo o relativně obyvatelný dům, který bylo třeba pouze „rekonstruovat“, nebo v podstatě o stavební parcelu. Bývá také dodáváno, že jej tím „má za vlastní“ a že na domě „*již nejsou žádné další pohledávky*“²⁶³. V některých zápisech, především tam, kde na domě zůstávaly pohledávky, je tato problematika řešena o něco podrobněji. Tak tomu je například u domu N°37, kterého se před rokem 1660 jako pustého ujímá Johann Öder. Na domě je pohledávka náležející patrně sirotku po Georgu Schmidtovi (který tento dům pravděpodobně vlastnil už v roce 1613²⁶⁴), tedy ženě Jakoba Rohma. Johann Öder musí ale „s velkými náklady dům z pustého vystavět“ a není schopen jí tuto pohledávku splatit. Proto ji „bere za vlastní“ (dnes bychom použili termín „adoptuje“) a ustanovuje ji svou dědičkou.²⁶⁵ Také se několikrát setkáváme s tím, že domy jsou přímo darovány od Důchodního úřadu, či knížete. U původně pustého domu N°46 Mathes Pollner před rokem 1685 „*prokázal knížecím dokladem, že mu byl dům darován*“²⁶⁶, dále pak třeba blízké domy N°48 (před rokem 1657 „*je tento darován od Důchodního úřadu Jeho Milosti, musí pro to podat důkaz*“²⁶⁷ a N°50 byl Thomasi Faltingerovi „*zdarma dán darem*“, přičemž není jisto, zda od obce, či knížete²⁶⁸.

Majitelům pustých domů bývaly také často udělovány od vrchnosti několikaleté lhůty – odpuštění některých daní, aby měli možnost zvládnout ekonomicky jistě náročnou obnovu domu.²⁶⁹ S tímto jevem se setkáváme i v Hostěradicích, ovšem spíše okrajově. Domníváme

---

²⁶¹ Např. Tamtéž, fol. 41. „*Hat dießes Jobst Agner von öed erbauet buenabdt nichts dorauf zu such sein aig.*“ Čili že tento dům z pustého postavil Jobst Agner, nikdo zde nemá pohledávky a přebírá jej za vlastní.

²⁶² Tamtéž, např. fol. 45, 53, 56, 59, 61. Většina zápisů zněla přibližně takto „*Hat dieses/solches von öedt erbauet*“, případně jen „*Von öedt*“ a „*Von öedt angenohmen*“ (čili převzal).

²⁶³ Tamtéž. „*Also vor aigen*“. Dále pak doslova „*Nikdo zde nemá co pohledávat*“ – „*Niemandt nicht zu such*“ „*Niemandt nicht zu anforderern*“.

²⁶⁴ MZA, F 177, inv. č. 5, fol. 65.

²⁶⁵ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 4, fol. 37. „*1660 den 29. September, hat er [Johan Öder] dißes Hauß ahngenohmen, undt hatt sich Wegte eine Ahnforderung, als vor des Georg Schmidt seel. weis nemlich des Jacober Rohm Weibe befinden die weillen aber das Haus in Grundt ab geöedtm undt mit Villen Unkoste miß erbauet werden, also gedachte Romin alsß Erben, aich nicht, da nauß zu we sechen bitter begehert, sondann eine Besitzer vir Keuv Eigen tzu Geschreiben wieder beschen. Ut supro.*“.

²⁶⁶ Tamtéž, fol. 46. „*Weil Besitzer solches erbauet berichtet auch weist mit Furtl Handtschoft daß ihme solches geschenkt*“.

²⁶⁷ Tamtéž, fol. 48. „*Ist der Bericht es seye von Ihgl geschenkht dach solle ers beweiffen.*“.

²⁶⁸ Tamtéž, fol. 50. „*Ist dem Vesitzer frey geschenkt.*“.

²⁶⁹ Eckl: Život obyvatel, s. 34. Tento akt byl jistě atraktivní záležitostí a velkou pomocí při náročné obnově pustého gruntu, míra zatížení poddaných byla velká. Není nám ale bohužel konkrétněji sděleno, co vše se při lhůtě odpouštělo, patrně ale domovní činže, platy z polí, atp.

se, že vzhledem k nedbalému vedení pozemkových knih tato skutečnost nebyla vždy zapisována a neodpovídá tak zcela skutečnosti. Konkrétně se s ní setkáváme pouze 3 krát, v obou případech u poustek převzatých kolem roku 1690 nacházejících se na předměstích, a délka lhůty je v jednom ze zápisů konkretizovaná na 5 let²⁷⁰. Taktéž bývaly promíjeny některé povinné splátky, především ty, které náležely Důchodnímu úřadu, nebo obci. Tak tomu bylo například v případě domu N°53, kdy je pohledávka náležející Důchodnímu úřadu ve výši 10 zlatých celá „*dána darem*“ (tj. odpuštěna) Hanßi Taschlmaÿerovi za to, že celý dům „*z pustého postavil*“²⁷¹ U domu N°21 naopak Georg Tistler „předstoupil s podílníkem Andreasem Gießmanspauerem, který mu svůj podíl dobrovolně daroval“.²⁷²

U předměstí se poměrně často setkáváme také s fenoménem znovu-zpustnutí domů, kdy majitel nebyl schopen pustý dům obnovit, případně při koupi nebyl schopen pokládat vejrunky.²⁷³ V tomto kontextu je zajímavý dům na náměstí N°49, z něhož jeho majitel v poválečné době patrně vlivem zadlužení „utekl“, i přesto, že se očividně nejednalo o pustý dům – byl brzo poté Lorenzi Hoßtelhemelovi prodán za 100 fr., z čehož měl nejdříve splatit dluhy kostelu a obci, které zůstaly po předchozím majiteli, a zbytek náležel Důchodnímu úřadu.²⁷⁴

Naopak v devadesátých letech a na úplném počátku 18. století počet domů spíše stagnuje, v letech 1705–1720 je pak vystřídán nejprudší vlnou dosídlování, což velmi dobře koresponduje s grafem natality (příloha č. 5). Tu ale již nemáme tak detailně podchycenou gruntovními knihami. Po této vlně již Hostěradice nalézáme v podstatě zregenerované. Jelikož domkaři nebyli pokládáni za měšťany, neplatili tuto daň, ale můžeme usuzovat, že v této době již probíhala domkařská výstavba na okrajích městečka.

Které městské části prokázaly největší schopnost regenerace? Jaká vypadala sídelní struktura Hostěradic v námi sledované době?

---

²⁷⁰ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 79, 83, 125. Lhůtu nacházíme na domech N° 79 (marginální poznámka „*Freÿ von 1695, 5 Jahr*“) a N°83 („*Freÿ 5 Jahr, von Geörg anfanghend*“ – 5 volných let, počínaje na svatého Jíří) v předměstí Neüstift, N°125 v Gross Gaÿ, atp.

²⁷¹ Tamtéž, inv. č. 4, fol. 53. „*1653 10 fr. gehoren in Ihgl Rentambt, 1658 Weill solches Gantzen Grunt Oedt damtres erbaue, geschenkt.*“

²⁷² Tamtéž, fol. 21. „*Deßer Besitzer ha tein Anforderer Abdreas Gießmanspaur vorgestellet, welcher aussaget daß er solches Freÿ willig schenket also Kriefftiger Zeit Niemandt nichts dorauf zu ersuch hat.*“

²⁷³ Tamtéž, inv. č. 4, 3, u obou fol. 59, 83, 92, 128. Zaznamenáváme to u domu N°59 na Dolním náměstí, dále pak N°83 a N°92 v Neüstift, a N°128 v Groß Gaÿ.

²⁷⁴ Tamtéž, fol. 49. „*1658, obgemelten Besitzer ist antwichen. Alß ist es des Lorenz Hoßtelheme sambt des Weingert in Mitter ¼ zu gleich verkhauf per 100 fr. Erstlich solle die Kirchen und Gemein waß er schuldig verbliben bezolen, ubriges gehort in Ihgl Rentambt.*“

Výsledky budou demonstrovány na níže předložených schematických plánech Hostěradic.²⁷⁵ Ukážeme si stav před třicetiletou válkou a potom budeme v době, která je v pramenech nejlépe podchycená, sledovat stavy v letech 1660, 1675 a 1690 (viz přílohy č. 15–18). Ke stavu v polovině 18. století pak máme k dispozici schematickou mapu katastru (viz příloha č. 1).

7.2. Cena domu a její vývoj

Vzhledem k tomu, že na předměstích vykazuje pouze 25 domů z celkových 78 podrobnější zápisy o majetkových transakcích²⁷⁶ (a i tyto zápisy většinou postrádají podrobné údaje o pokládání vejrunků, z velké většiny se jedná o zprávy o zdědění domu, či je pouze uvedené jméno), bylo rozhodnuto, že celková analýza cen domů bude provedena pouze u tří náměstí, celkově u 77 domů. Dalšími důvody jsou, že některé domy, zvláště na Středním a Dolním náměstí obsahují kusé údaje o cenách domů před třicetiletou válkou a podařilo se je taktéž kompletně propojit s druhou gruntovní knihou z druhé poloviny 18. století.

Celkově nalezneme v námi sledovaném období 212 informačně nosných majetkových transakcí z časového rozpětí 1648–1719 (nepočítáno vkládání vejrunků). Pokud bylo pouze uvedeno jméno nového majitele bez žádných dalších informací, nebyl do výzkumu tento zápis zařazen. Také je důležité si uvědomit, že ne vždy byla daná skutečnost zapsána, především pokud šlo o dědictví. Výsledky proto mohou být mírně zkresleny. Například lánové rejstříky v několika případech uvádějí osoby, které v gruntovní knize podložené nemáme.²⁷⁷ Následující tabulka přehledně ukazuje počet jednotlivých majetkových transakcí na zkoumaných lokalitách:

---

²⁷⁵ Při tvorbě těchto schematických map bylo využito veškerých gruntovních knih a také katastrů – Lánových rejstříků, Rektifikačních akt a Urbaniálního fase (viz Prameny a literatura). Záležitosti jako základní tvar sídelní struktury městečka, délka uliční čáry, v některých případech velikost gruntu vychází většinou ze stabilního katastru a mapy hostěradického katastru. Nemáme k dispozici přesné dobové mapové podklady, proto je nutné upozornit na možné odchylky od skutečného stavu (ovšem vzhledem k tomu, že domy byly téměř vždy obnovovány z původního předbělohorského gruntu, odchylky budou spíše menší míry). Taktéž je důležité upozornit, že jsou zakreslovány pouze orientační polohy domů, nikoliv celé parcely. Domy na předměstí se pak vzhledem k jejich rustikálnímu charakteru a délky průčelí zdají být o mnoho větší, než domy na náměstí (ty byly často dvoupatrové a měly na rozdíl od předměstí dlouhou a velkou parcelu).

²⁷⁶ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 77 – 155.

²⁷⁷ Tamtéž, inv. č. 4, 3, u obou fol. 49. Například u domu N°49 je v roce 1657 uveden jako vlastník Hanß Tauschka, v roce 1672 Georg Walthaußer, ale pozemková kniha nám uvádí pouze prve jmenovaného a poté kup domu Lorentzem Nobisem v roce 1666 a Jacobem Trentzem v roce 1679. Takovýchto případů nalezneme více a musíme je brát v potaz.

Typ transakce	Počet domů			
	Střední	Horní	Dolní	Celkem
Osazování poustek	7	15	12	34
Kup – hotově	14	8	6	28
Kup – vejrunky	12	23	32	67
Dědictví	11	9	18	38
Věno	8	12	5	25
Frajmark	4	6	5	15
"Dar"	3	2	0	5
Celkem	59	75	75	212

Tabulka č. 3: Struktura námi sledovaných majetkových transakcí

Vzhledem k poměrně složité terminologii vedení pozemkových knih si objasníme strukturu zápisu a typy jednotlivých zápisů. Dům bylo možné získat koupí, dědictvím, vyženit po manželce, či tzv. frajmarkem. Při koupi domu rozlišujeme buď koupi „za hotové peníze“²⁷⁸, kdy byl kupující schopen složit celou smlouvenou částku najednou. Druhou, převažující možností je, že zaplatil závdavek²⁷⁹ a poté, většinou jednou do roka vkládal splátky, v dobové terminologii tzv. vejrunky²⁸⁰. Dům mohl být také zděděn, či „vyženěn“.²⁸¹ Zde bylo povinností dědiců vyplatit podílů na domě (většinou sourozence, či švagry, často ale také své nevlastní děti) předem stanovenými částkami. Od výše těchto podílů na domech se poté z velké míry odvíjela cena domu při dalších prodejkách. Specifickým typem, se kterým se nesetkáváme příliš často, je tzv. frajmark, kdy si mezi sebou dva hospodáři domy vymění a to buď bez jakýchkoliv dalších platů, případně pokud je jeden z domů lepší, či jsou na něm podíly, platí mu druhý z hospodářů smlouvenou částku.²⁸² Setkáváme se také s tím, že dům byl postoupen, nebo darován, ale to spíše výjimečně.

K otázce celkového vývoje ceny domu nám mnoho zodpoví grafy vývoje cen domů (přílohy č. 19 a 20). Přibližně u deseti domů se nám dochovaly údaje o jejich cenách

²⁷⁸ „Bezahlt in Baar/Paar Geldt“.

²⁷⁹ Srov. Chocholáč: Selské peníze, s. 98 - 104. V hostěradických gruntovních knihách se nejčastěji setkáváme s výrazem „Angab“, někdy také „Trongab“, případně se uvádí „Alßobaldt erlegt/bezahlt“ (ihned vložil/zaplatil). Jeho výše byla různá, odvíjela se pochopitelně od kupní síly prodejce.

²⁸⁰ Srov. Tamtéž, s. 104 - 108. Z Hostěradic známe především pojem „Wehrung“. Pouze v některých případech se pak každoroční odvádění zapisovalo, což bohužel není vzhledem k nedůslednosti ve vedení pozemkových knih zcela pravidlem.

²⁸¹ Tyto záznamy jsou po kupech domů nejčastější. Zdědil - „Erebt“, Vyženil - „Erheürath“.

²⁸² Chocholáč: Selské peníze, s. 50. V Hostěradicích se tento typ majetkové transakce neoznačoval jako frajmark, ale vždy slovesem „Ertaust“ (vyměnil).

v předbělohorském období. Vzorek je tedy skutečně fragmentární a také veden patrně v moravských zlatých a tak není jisté, nakolik tyto údaje odráží skutečnou hodnotu domů. Nicméně známé ceny se pohybovaly v řádu stovek zlatých.

V námi sledované době se pak průměrná cena domu pohybovala okolo 42 fr. v letech 1650–1670, přibližně 51 fr. v letech 1671–1690, okolo 65 fr. v letech 1691–1710 a v dalších dvaceti letech, kde ale nemáme k dispozici takové množství majetkových transakcí, pak přibližně 121 fr. Cenu domu pak ovlivňovala především skutečnost, zda byl dům obnovenou poustkou, či naopak prokazoval kontinuitu s předválečným obdobím. Pro srovnání, v Židlochovicích se cena většiny domů v průběhu třicetileté války velmi snížila, pořád zde však existovalo velké množství domů o hodnotě více než 500 fr.²⁸³ Nacházíme zde domy, např. 34, 52 (ten se v roce 1698 prodal za 195 fr.²⁸⁴), které se při prodeji oceňují na sumu blízkou 100 fr. apod. Na druhou stranu, mnohé domy se prodávají za 10–20 fr., zcela nejnižší cenu pak nalezneme u domu N°31 (na Horním náměstí), který se prodává v roce Lorenzi Robovi 1677 za 6 fr., poté v roce 1683 Paulu Dworzakovi za 2 fr. 30 kr., ovšem ani tuto částku pak není příliš schopen pravidelně splácet.²⁸⁵ Pro srovnání, tento dům se poté v roce 1764 prodává za 40 fr. a v roce 1799 je pak uváděn, jako dědictví v hodnotě 70 fr.²⁸⁶ U některých domů jejich cena stoupala skutečně rapidně, nejmarkantnější rozdíl nalezneme u domu N°51, který je v roce 1658 zakoupen za 24 fr., v roce 1667 za 35 fr., za stejnou cenu pak znovu v roce 1668. Naopak v roce 1685 ho dědí Georg Uhlman v hodnotě 180 fr. a poté v roce 1713 kupuje nám známý Mathias Litohorsky za 400 fr.²⁸⁷ Celkové výsledky mého bádání v oblasti pozemkových knih v letech 1650–1720 jsou shrnuty v tabulce - příloze č. 21, která umožňuje udělat si poměrně ucelený přehled o celkové majetkové situaci a způsobech získávání gruntů hostěradických vlastníků domů na náměstích.

V 2. polovině. 18. století pak opět můžeme vidět opět prudký nárůst. Průměrná cena domů se v letech 1750–1799 pohybuje okolo 210 fr.²⁸⁸

---

²⁸³ Příbylová: Židlochovická obec, s. 66. Mnohé z židlochovických domů zpusťly, cena podstatné části domů klesala na zlomek původní ceny. Nicméně na rozdíl od Hostěradic zde některé domy vůbec nezpustly a škody se jim očividně vyhnuly, průměrná cena domů se jeví o mnoho vyšší, než v Hostěradicích. K tomu válečné škody byly obnoveny a městečko Židlochovice stabilizováno již v 70 - 80. letech 18. století.

²⁸⁴ Viz graf vývoje cen domů – příloha č. 19, 20.

²⁸⁵ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 31.

²⁸⁶ MZA, C 17, inv. č. 1778, fol. 31.

²⁸⁷ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 51.

²⁸⁸ MZA, C 17, inv. č. 1778, fol. 1 – 67, 121 – 166.

8. Sonda do vývoje obecního hospodářství

Téměř souvisle dochovaná řada obecních účtů z let 1648-1748 nám umožňuje zkoumat vývoj zdejšího hospodářství. V této kapitole budou představeny základní tendence vývoje hospodářství obce v námi sledovaném období, a to za pomoci přehledných grafů a tabulek.

V první řadě se jedná o celkové částky výdajů a příjmů v celé námi sledované (téměř) sedmileté řadě účtů (viz příloha č. 22). Na předloženém grafu je dobře patrný jejich vývoj, do značné míry pak korespondující s údaji o cenách domů v daném období. Celkové částky mají pochopitelně téměř vždy stoupavou tendenci (vyjma let 1667, 1686, 1710 a 1738) a rozdíl mezi příjmy od roku 1653 od roku 1738 činí více než 1000 fr.

Zajímavé je taktéž sledovat výši zůstatku po vyúčtování (tj. rozdílu mezi příjmy a výdaji) v jednotlivých letech. Pozoruhodný je rok 1696, kdy nezaznamenáváme zůstatek žádný, přičemž částky ve výdajích tohoto roku nejsou nijak zvláště zmenšené, ba dokonce se někdy platí více, než obvykle.²⁸⁹ Na druhou stranu se v tomto roce téměř neurodilo víno, ani pšenice a ceny naturálií jsou mimořádně vysoké.²⁹⁰ Druhým extrémem je pak rok 1731, kdy je výše zůstatku naopak 443 fr.²⁹¹ Výše zůstatků je dosti proměnlivá a nedá se přímo tvrdit, že by vykazovala jasný vývoj (viz příloha č. 23).

8.1. Příjmy a jejich struktura

Nyní se ve zkratce zaměříme na obecní příjmy. Pomineme-li povinné částky vybrané „od sousedů“, které se v zápětí odváděly knížeti, či císaři, tvořil zcela největší část příjmů obce obchod s vínem a prodej vlastního vína vypěstovaného na obecní vinici. Pro obec bylo výhodné nakoupit si většinu vína od místních vinařů (jinde ani dle privilegií nemohli²⁹²) a převážně během jarmarků ji pak prošenkovat v obecním šenku za výhodnou cenu.²⁹³ Který jarmark byl patrně nejnavštěvovanější, respektive pro obec nejvýhodnější? V tomto nám pomůžou účty především v 18. století, kde jsou jednotlivé příjmy vína rozepisované, jak ke každému jarmarku a také uvádí, kolik věder vína se kupovalo za jakou cenu a za kolik se poté

---

²⁸⁹ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 350 (Účet 1696). Např. Tento rok se panu děkanovi při procesí na svátek sv. Urbana platí 15 fr. 55 kr., přičemž obvykle se tato částka v jiných účtech pohybuje kolem 4 fr.

²⁹⁰ Tamtéž, fol. 353. Příjmy vína činí pouze 6 věder, pšenice pak 5 měřic. V jiných letech se sklízí až více než 100 věder vína a kolem 50 měřic pšenice.

²⁹¹ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 305. Srov. Tamtéž, inv. č. 153, fol. 570. V roce 1653 pak činí zůstatek pouhých 53 fr.

²⁹² MZA Brno, F 177 Moravský Krumlov, inv. č. 590, sign. 6/IV/9., fol. 350-351. Přepis v kapitole o privilegiích.

²⁹³ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol 348. Například: „Vor erkeufte 49 Emer Olten Wein in der Nochberschoft, Jeden Emer pr. 2 fr. 39 kr. und die Mas zu 4 kr. geben Ist Gewin... 26 fr. 57 kr.“.

šenkovalo. Podrobnější sondou do 4 účtů z konce 17. a začátku 18. století budeme demonstrovat zjištěné výsledky (viz příloha č. 24)

Na výše předložené tabulce je patrné, že zcela nejvíce „*dříve od sousedů koupeného vína*“ se „*ze sklepa vyneslo*“²⁹⁴ právě během posvícení a trhu svaté Ludmily, okolo 50–75 věder. Nemůžeme zcela jistě říci, kolika litrům přesně tato vědra odpovídají, ale v našem regionu se mohlo jednat především vědro moravské, či rakouské, jejichž objem se pohyboval okolo 56–57 litrů, máz poté představuje něco málo přes 1 litr.²⁹⁵ Během tohoto trhu se víno většinou prodávalo za dražší cenu, takže byl pro obec velmi výhodný. Rogate a Magdaléna, zdá se, byly, co se týče spotřeby v podstatě srovnatelné. Šenkovalo se pochopitelně i jindy než o jarmarcích, například na Boží hod velikonoční se v roce 1696 spotřebovalo celých 7 věder.²⁹⁶ Celkově se pak za rok spotřeba vína pohybovala od 56 věder (1653)²⁹⁷, poté dokonce pouze 36 věder (1667)²⁹⁸, 92 věder (1682)²⁹⁹ 228 věder (1703)³⁰⁰ až po 233 věder (1731)³⁰¹. Příjem obecního vína pak každoročně činil okolo 20 věder v 2. polovině 17. stol.³⁰², až po více než 50 věder v průběhu 18 století (někdy dokonce až 100 věder).³⁰³

Další, a nemalou část, většinou tvoří prodej nadbytku plodin obecního hospodářství – žita, ovsa, pšenice, někdy také ječmene, prosa, hrachu a pohanky. Ty byly buď pěstovány na obecním poli, nebo přijaty jako desátek z Rohoteře. Nejvíce se vždy vypěstovalo žito, většinou kolem 80–100 měřic ve starším období, v průběhu 18. století pak kolem 200 měřic.³⁰⁴ Oves je pak nejdůležitější obilninou jako krmivo zvířat, proto se pěstuje ve velké míře, přibližně tolik jako žito.³⁰⁵ Pšenice a ječmene se pěstuje podstatně méně, většinou

---

²⁹⁴ Srov. Tamtéž, inv. č. 154, fol. 125. „*An dem Rogate Marckts seind von der Nachbarschaft auf dem Läger 25 Emer Wein Erkhaufft worden, jeden Emre per 1 fr. 48 kr. Ertragt 45 fr. Wirdt due maß a 3 xr außgeschenkt, den Emer a 48 Maß gerechnet, Khomen in Verreitung 60 fr, der Gemein Gewihr... 15 fr.*“. Tato formulace se objevuje ve většině účtů z let 1696-1738 a dává nám tak poměrně mnoho informací o hospodářské strategii obce.

²⁹⁵ Hofman, G.: Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy. Sušice 1984.

²⁹⁶ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 347. „*Am Oster Feüer Tegen...*“.

²⁹⁷ Tamtéž, fol. 569 (Účet 1653).

²⁹⁸ Tamtéž, fol. 501 (Účet 1667).

²⁹⁹ Tamtéž, fol. 413 (Účet 1682).

³⁰⁰ Tamtéž, fol. 261 (Účet 1703).

³⁰¹ Tamtéž, inv. č. 154, fol 291 – 292 (Účet 1731).

³⁰² Srov. Tamtéž, inv. č. 153, fol. 399, 464, 551 V roce 1660 je celkový příjem pouze 4 vědra vína, v roce 1689 pak 21 věder.

³⁰³ Tamtéž, fol. 102. Tamtéž, inv. č. 153, fol. 221.

³⁰⁴ Srov. Tamtéž, inv. č. 153, fol. 508, 464, 419, 399. 1667 – 82 měřic, 1 čtvrt, 1 osmina, 1673 – 127 měřic a 2 čtvrti, 1682 – pouze 30 měřic a 2 čtvrti, 1717 – 139 měřic. Srov. Tamtéž, inv. č. 154, fol. 99, 138. 1731 – 229 měřic, 2 čtvrtě. Nejvyšší částku pak nalezneme u roku 1724, kdy je nový příjem sice 129 měřic, ale spolu se zůstatkem z minulých let se na obci nachází hned 549 měřic.

³⁰⁵ Tamtéž, fol. 221, 267, 419, atp. Pšenice se sklízí většinou do 100 měřic, ovsa naopak alespoň 200.

do 30 měric. Pohanka, proso a hrách se každoročně sice vyskytují, ale spíše marginálně, většinou do 10 měric.³⁰⁶

Zbytek příjmů obce pak činí nejrůznější činže a poplatky. Nejdůležitější je již zmiňovaný „*Standtgelt*“, čili poplatek za místo na jarmarcích (kolem 20 fr.) a plat za práci na vrchnostenských vinicích (vždy 23 fr. 20 kr.), či poplatky za prodej soli (poměrně vysoký příjem, často přes 50 fr.).³⁰⁷ Dále činže z masných krámů a obecní lázně, později pak peníze vybírané od podruhů, kteří žili v obecním domku a platili z něj nájem (poprvé se objevují v roce 1724, kdy jsou 3, v roce 1738 jich už bylo 46).³⁰⁸

8.2. Výdaje a jejich struktura

Nyní se trochu blíže seznámme s obecními výdaji a především zajímavým vývojem jejich struktury. Výsledky jsou reprezentovány především grafy celkové struktury výdajů v účtech z pěti let (1653, 1673, 1696, 1717, 1738) a je na nich zřejmé zvyšování podílů jiných výdajů k výši povinných částek knížeti a nákladů na jejich odvádění.

Podívejme se teď podrobněji na skupinu výdajů obce v pravém, menším kruhu. Tyto výdaje byly rozděleny do několika skupin dle jejich charakteru. První z nich je vedení obecní samosprávy – čili nejrůznější výdaje za stravu a cesty rady, „*discrecion*“ do kanceláří, ale také za věci potřebné pro vedení agendy, platy písaře a ponocných, náklady na stavění sirotků a obcházení hranic, atp., vždy tvoří přibližně třetinu veškerého čistě obecního vydání.

Obec měla taktéž na starosti mnohé budovy – radnici („*Rathaus*“), služební dům („*Dienerhaus*“), faru, také označovanou jako děkanství („*Pfarhof*“, „*Dechantey*“), obecní lázeň („*Gemein Pothaus/Badstube*“), pastoušku („*Halterhaus*“), studny, brány („*Thor*“), obecní masné krámy, hostěradická obec měla povinnosti zpravovat místní brod, mosty a cesty apod. Není tedy divu, že se neustále něco opravovalo a přestavovalo. Každoročně se platí kominíkovi za vyčištění komínů.³⁰⁹ Téměř v každém účtu se pak některé střechy pokrývaly

³⁰⁶ Tamtéž, např. fol. 267 – 268. Jako příklad si uvedeme účet z roku 1703. Ječmen - 30 měric, pohanka – 1 čtvrt, proso – 1 měrice, hrách – 3 měrice. V ostatních letech jsou poměry většinou podobné.

³⁰⁷ Např. Tamtéž, fol. 169 – 170 (Účet 1717). „*Auf dem fürstlichen Rentambt, Croft Freyheyten und Begabnuß Brieg, von 5 Virl zu Cottau in Regenenberg ligende Fürstliche Weingarten baulohn Empfangen... 23 fr. 20 kr. „ Von 22 ß versilberts Salt zvon Jeden Schockh der Gewin, 3 fr., vor diß Ano 1717 einkomen... 66 fr. “*

³⁰⁸ Srov. Tamtéž, inv. č. 154, fol. 128, 272. Rok 1738 - „*Zünß von zwey Gemein Fleischbanken, 6 fr. “ „Zünß von Gemein Pothaus, 12 fr. “ „Jährliche Zünß Empfang mit von 46 Inleüth Häuseln a per 45 kr., 10 fr. “*

„*Standt Gelt, von Zwey Jahrmarkten, benendlichen von Kreütz und Luttmila Markh einkomen... 15 fr. 12 kr. “*
³⁰⁹ Tamtéž, inv. č. 153, fol. 570. Kominíkovi se platí za vyčištění komína na radnici 18 kr. „*Einen Rauchfang Kherer sodie Rauchfang in Raathaus gesaibet, geben... 18 kr. “*

střechy novým šindelem³¹⁰, pořizovala se nová okna (platí se za sklenářské, tesařské i zednické práce)³¹¹, někde se bílilo³¹², pořizovala se nová kamna³¹³ apod. Na to se často různě dovážely dřeva, trámy, či sáhy kamene anebo cihel. Často pak obec pořizovala také řemeslné výrobky – provazy, nové sudy, vědra, klíče a zámky, kola, věci z kovů atp. Nejčastěji využívanými řemeslníky pak jsou především kováři, zedníci, tesaři a bednáři, o něco méně často se objevují zámečníci, koláři, či provazníci.³¹⁴

Obec také vydávala na vojáky, ale nejsou to většinou nikterak závratné částky. Lze se domnívat, že je to dáno tím, že nikoliv samotná obec, ale měšťané měli povinnost vyživovat vojenské osoby. Jen v některých letech musí pečovat o vysloužilé vojáky³¹⁵, či má výdaje spojené s rekrutou³¹⁶ atp., dále pak mezi lety 1653-1989 vede zvláštní kapitolu v účtech za výdaje za „*tudy procházející vojáky*“.³¹⁷ Téma zaměstnávání námezdních sil v oblasti zemědělství a platů za náboženské úkony bude detailněji rozebráno v kapitole o průběhu roku na obci.

---

³¹⁰ Tamtéž, fol. 173. „*Item khaufen wür dach Schindl, auf die Gemein Fleischbänckh 2550 a per 2 fr. 15 xr... 5 fr. 44 kr.*“.

³¹¹ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 297. „*Dem Tischler von in daß Baadhauß gefertigten Fenster Rohm, sambt flügln, zalt... 1 fr. 12 kr.*“ „*Vor Fenster ins Baadhauß dem Gloßer bezalt... 1 fr. 21 kr.*“.

³¹² Tamtéž, fol. 94. Koupeno vápno na bílení obecní pastoušky a služebního domu. „*Von Ausweyßerung des Diener und Halter Hauses Kallich erkauf per... 9 kr.*“.

³¹³ Tamtéž, inv. č. 153, fol. 351. „*Item Leßen wür ein neyen Offen in die Schul mahcen von die Kacel auch dem Hofner von setzen deßen bezolt... 2 fr. 50 kr.*“.

³¹⁴ Tamtéž, inv. č. 153, 154.

³¹⁵ Tamtéž, inv. 154, fol. 136. Městečko v roce 1724 například „muselo rozličněkrát vydávat vysloužilým vojákům“ celkově více než 4 fr.: „*Lauth Specification denen Albgedenkten Soldaten, so der Marckht Hosterlitz Außenordnung eines Löbl. Chreiß. Ampts. In ihre Unterhaltung nemen müßen, zu unterschiedlichen mahlen geben... 4 fr. 38 kr.*“.

³¹⁶ Např. Tamtéž, inv. č. 153, fol. 416. „*Auf Erembde Herrn undt durch Reysende Soldoten.*“ Jindy je to řešeno jedním shrnujícím zápisem: Tamtéž, fol. 350, 396. Např z roku 1689: „*Auf durch Reißende Herr Herr Officirer von der Solltatesca, Ihre Gniten Herren Crayß Haubtman und Herr Cimissaries, dises Jahr Veroeog Burg. meister Register aufgongen... 7 fr. 10 kr.*“.

³¹⁷ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 100. Dává se panu komisaři Toolovi krmivo pro jeho koně, když sem přijížděl „ve věci rekrutů“: „*Dem Herr führungs Commissario Tool wie die Recroutten alhir gelegen, dann wie selbter in etlicher Tügen, wieder anger gekommen, zusamben per 4 tag, verabfolget 1 fr.*“.

9. Průběh roku ve světle obecních účtů

Skutečnost, že v mnohých účtech se poměrně často uvádí data příjmů a výdajů³¹⁸, můžeme poměrně přesně zrekonstruovat průběh roku, ohraničeného jak rutinně se opakujícími zemědělskými a řemeslnými pracemi, tak svátečními dny jako jsou jarmarky a především různé slavnosti intenzivního náboženského života barokních Hostěradic.

Vždy na počátku Nového rok Hostěradičtí věnovali obvyklý novoroční dar (nám již známý „*discretion*“) Krajskému sekretáři.³¹⁹ Podobně jako tomu je v dnešních časech pak radní museli dát do pořádku v měsíci lednu mnohé záležitosti z předcházejícího roku, především pak vytvořit z jednotlivých účtenek a purkmistrovských register ucelený účet (což se někdy protahovalo až do března) a provést stavění sirotků.³²⁰ Z Hostěradic známe také „*Feschung*“, čili masopust, o kterém se dávala almužna chudým lidem ve špitále.³²¹ Podobně se křesťanské milosrdenství projevovalo během největšího křesťanském svátku, o Velikonocích. Oceněno bylo rovněž úsilí hudebníků vedených panem *Schulmeisterem*, kteří v kostele zpívali pašije.³²² To již ale byly v plném proudu přípravy na nový zemědělský rok, který začínal většinou v březnu. Sela se jař („*Sommerfrucht*“) a na pole se dovážel hnůj³²³, ten se také někdy nakupoval, např. od pana děkana.³²⁴ Sloužilo-li pole dříve jako úhor (či bylo-li poprvé oráno), bylo nutno odstranit nežádoucí porost, v účtech se tato činnost často objevuje jako „*vytrhávání*“, německy pak „*gerißen*“.³²⁵ Další zemědělské práce v tomto období jak na vinici, tak na poli dopodrobna zaznamenané nemáme, kromě toho, že se na jaře a počátku léta někdy dokupovaly nové „*vinné hlavy*“ na rozšíření vinice, jejich počet se vždy pohybuje kolem 1000–6000.³²⁶ Na svatého Jiří se pak knížeti odváděly povinné činže z domů, ale také

---

³¹⁸ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. 153, 154. Především u účtů z let 1653 a 1689, v dalších se pak sice přesná data neuvádí, ale mají podobnou strukturu, jako předchozí, takže rekonstrukci taktéž poslouží.

³¹⁹ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 93. „*Dem titul. Herr. Creyß Secretario zur gewöhrl. Neüen Jahres Discretion geben... 2 fr.*“.

³²⁰ Tamtéž, fol. Účet 1682, fol. 415. Výdaj se uvádí mezi prosincem a lednem.

³²¹ Tamtéž, fol. 397. „*Demen Armmen Leydten in Spittal, zum heill. Oster., Pfingst., und Weinachtfeytag ieder molen 18 kr. geben... 54 kr.*“, Srov. Tamtéž, fol. 219. „*Im Fleisch*“.

³²² Tamtéž, fol. 158. „*Dem Organistem, seine Johrs Besollung von dem Posedief zu schlagen, undt Posion zu singen von S. Gorgi Anno 1719 Johr, biß dahin 1720 bezolt, ut Quittung... 17 fr.*“.

³²³ Účet 1660, fol. 543. „*Denem benachberten welche reverendo den Mist auß den Rozhau ù auß gefürdt geben... 14 kr.*“ – „*Sousedům, kteří poslušně odvezli hnůj z radnice, dáno 14 kr.*“.

³²⁴ Tamtéž, fol. 265. „*Von dem herrn Dechandt erkaufen sier S. V. 60 fuhr Mist auf den gemein Ackher, pr... 5 fr.*“ „*Koupeno od pana děkana 60 für hnoje na obecní pole 5 fr.*“.

³²⁵ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 130. „*den Bauern so den gemein Ackher gerißen, zalt... 1 fr. 15 kr.*“.

³²⁶ Tamtéž inv. č. 153, fol. 503. „*Junný. Vor Weinsteken, in den gemayn Weingardt erkauft per... 4 fr. 34 kr.*“.

polovina peněz za právo vinného šenku. Poté následoval nám již známý jarmark *Rogate*. I o Letnicích byla dávána tradiční almužna špitálníkům a biřici.³²⁷

Období května a června bylo vyplněno mnohými barokními náboženskými slavnostmi, máme ale pochopitelně k dispozici zmínky pouze o těch, které byly iniciovány a financovány obcí.³²⁸ První z nich byla mše svatá na den sv. Floriána (4. května), konající se doslova „*pro odvrácení požáru*“. Za tu obec platila faráři každoročně 30 kr., varhaníkovi 10 kr. a ministrantům 3 kr.³²⁹ O tom, jak silně byla vinařská tradice zakořeněná, vypovídá účta k patronu vinařů – sv. Urbanovi. 25. května, v den jeho svátku, se konalo „*každoročně držené procesí na zdejší Viničnou horu*“. Děkanovi se za jídlo dává poměrně velká suma 4 fr. a 30 xr (na konci 17. stol 3 fr.). Účastnil se také Schulmeister, který patrně doprovázel farníky hrou na přenosný varhanní positiv, za což obdržel 30 kr., později pak 1 fr. a ministranti stejně jako u předchozí slavnosti dostali 3 kr.³³⁰ Na přelomu jara a léta se konala jedna z nejvýznamnějších barokních festivit na svátek „*Corporis Christi*“ (dnes označujeme jako Boží Tělo, jeho termín se odvíjí od Velikonoc). Uvádí se od roku 1710 a jednalo se skutečně o slavnost v okázalém stylu. Předpokládáme, že se Boží Tělo slavilo eucharistickým průvodem, jehož součástí byli korouhevníci „*Fahntrager*“, Schulmeister se opět stará o hudební doprovod hrou na varhanní positiv. Na náměstí pak pravděpodobně stál oltář, či vícero oltářů, u kterých se odbyvaly příslušné modlitby a požehnání, a podle dobové praxe byla oslava ukončena zpěvem „*Te Deum*“, při kterém vojáci přítomní v městečku stříleli salvy na pozdravení nejsvětější svátosti³³¹. Před svátky se také uklízí na děkanství, na radnici, ve škole i ve služebním domě.³³² Obecní účty dokládají také dobovou praxi „*Wetterleitern*“, zvonění na bouřku, hojně využívanou při častých letních bouřích.³³³ V jarních měsících se konala místní zvyklost obcházení hranic, kdy sousedé spolu s mladými chlapci potřikrát obešli hranice hostěradického katastru a kontrolovali, zda jsou všechny hraniční kameny

---

³²⁷ Tamtéž, fol. 397. „*Demen Armmen Leydten in Spittal, zum heill. Oster., Pffingst., und Weinachtfeytag ieder molen 18 kr. geben... 54 kr.*“, Srov. Tamtéž, fol. 219. „*Im Fleisch*“.

³²⁸ Čímž se vysvětluje, proč mnoho nevíme o slavení největších církevních svátků roku – Vánoc a Velikonoc.

³²⁹ Srov. např. Tamtéž, fol. 217. Obsahují ji všechny účty od roku 1682. „*Am St. Florianus Tag, wegen obwentung anglischh Selliger Feuers Brunnst, eine Heylich Meeß, obleßen laßen, davon bezalt mit... 30 kr.*“ „*Dem Organisten hiervon geben... 10 kr.*“. Srov. Tamtéž, inv. č. 154, fol. 295. „*und Ministranten... 3 kr.*“

³³⁰ Srov. Tamtéž, fol. 217. „*Am St, Urbanni Tog, wie wohl ehrwürten herr. Pfarherr die Pricession umb daß Weingebürg verleicht, ist wegen vorhero gebührender Mallzeit, mit Gelt jetzt bezolt worden... 3 fr.*“.

³³¹ Srov. Tamtéž. „*Item om Corporis Christi Tog, zu ehren an dißen Fest, bulser zu den Schißen verzehrt... 1 fr. 24.*“ „*Dem Schloßer zur absicht... 15 kr.*“ Střílení obstarává „*Khunsthabler*“. Je to poměrně nákladná záležitost, za střelný prach se vydává vždy kolem 1 fr. 30 kr., u střílení pak mívá dozor zámečnick.

³³² Tamtéž, fol. 415. „*Beÿ den Techeteÿ, Rothauß, Schull, undt Diner Hauß, von den Feÿerstenden zu Saubern bezohlt... 42 kr.*“.

³³³ Tamtéž, fol. 397. „*Dennen Leyddtern wegen leydung gegen dennen Wetterern durchs gontze Johr... 30 kr.*“.

v pořádku a na svém místě.³³⁴ Tento akt měl slavnostní charakter, po kterém následovalo pohostění účastníků obchůzky.³³⁵ V roce 1738 během obcházení hranic také konalo také blíže nespecifikované vyrovnání s Miroslavskými.³³⁶

Od počátku 18. století se pak v blíže neurčeném období, patrně však v létě či v květnu, konají poutě na dvě frekventovaná poutní místa Jižní Moravy. V první řadě se jedná o Tuřany, spravované brněnskými jezuiti, kam se Hostěradičtí vydávali prokazatelně od roku 1710. Platí se místním kostelníkům a pak také formanovi za to, že tam dovezl pana děkana a „kostelní věci“.³³⁷ Na poutě se vydává s farníky jako hudební doprovod i *Schulmeister* spolu s muzikanty.³³⁸ Druhým exponovaným poutním místem je blízký barokní chrám v Lechovicích, rovněž mariánského kultu, kam hostěradičtí putovali patrně od roku 1726, nedlouho po dokončení jeho výstavby v roce 1722. Při té příležitosti pak každoročně nechali sloužit dvě mše „u naší paní“ někdy přímo s prosbou za „šťastný déšť“.³³⁹

V létě se pak také konal jarmark na sv. Marii Magdalenu (22. 7.). Po něm následují žně a mnohé práce s nimi spojené. Obecní pole sklízeli najatí ženci („*Schnitter*“), kterým bylo placeno v chlebě a pití.³⁴⁰ Nejdříve se obvykle sklízelo a vázalo do snopů obecní žito, pšenice a ječmen, oves o něco později.³⁴¹ Obilí se pak převáželo fůrami na radnici a do obecní stodoly.³⁴² Hned po skončení žní se vybíraly desátky, jak z Hostěradic pro vrchnost, tak především z polí z pusté vsi Rohoteře pro Hostěradické, oba odváděné ve snopech.³⁴³

---

³³⁴ Gruna, Grunová: Lesonice, s. 101. V nedaleké obci Lesonice se obchůzka konala na sv. Jiří (24. dubna). Musíme si uvědomit, že ukázat mladým, kde se nacházejí hranice katastru, bylo velmi důležité, protože mapové podklady patrně neexistovaly.

³³⁵ SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 154, fol. 30. „*Abden gebrauch nach, alß sie Gratitzen mitt denen Nachbarleiten übergang, undt besichtiget worden durch 3 mahl Selbten in Brodt undt wein erfolgt... 3 fr. 45 kr.*“.

³³⁶ Tamtéž, inv. č. 153, fol. 98. „*Alß die Granitzer durch 3 mahlen übergangen, undt mitt demem Mieslitzer vergleichen worden...*“.

³³⁷ Tamtéž, fol. 171. „*Dem Herr Copulan, samb dem der zu brauchten Bersahn wie sie mit der Procession nach Durast gangen sambt dem fuhrmon auf Zehrung geben... 1 fr. 17 kr.*“.

³³⁸ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 96. „*Wegen gehaldtener Procession nacher Turas, dem Herrn Schulmeister Sambt demem Musicanten Zehrung... 1 fr.*“.

³³⁹ Tamtéž, fol. 196. „*Ex voto. Damit Gott einen henödigen Regen ertheilen wolle, seid von der Gemein 2 heyl Mößen bazalt worden mitt... 2 fr.*“.

Není zde ale zcela jisté, zda se jedná přímo o 2 mše v Lechovicích, nicméně ty nacházíme uváděné o něco později stejným votivním přáním za totožnou cenu. Srov. např. Tamtéž, fol. 295. „*An der Kürchföhret umb einem gleichlichen Reegen zur Lechwitz bej unßer lieben Frauen zwej heillige Meeßen laßen... 1 fr.*“.

³⁴⁰ Tamtéž, fol. 131. Srov. např. „*Denen Schnitern von der Gemein Gerstein, Habern, Prein abzuschnieden in Brodt undt Trunkh geben... 2 fr. 45 kr.*“.

Tamtéž, inv. č. 153, fol. 91, 544.

³⁴¹ Srov. Tamtéž, fol. 459, 503. Platí to tak u většiny účtů s daty.

³⁴² Srov. Tamtéž, fol. 459. „*Deß gleichen von Sollichen Getraidt von einführen bezohlt... 1 fr 2 kr.*“.

³⁴³ Srov. např. Tamtéž, fol. 420. „*Dieses Johr gefexnet den auch von Rosatiz Zehendt bekommen 13 ßß 6 garb. hobern ausgeben... 2 metz 18 viertel*“.

Z Rohoteřského desátku přišlo 13 kop 6 snopů ovsa, dalo 2 měřice a

Můžeme se domnívat, že se na počátku září koná „*Kürchtag*“³⁴⁴, neboli posvícení a brzo po něm trh na sv. Ludmilu (16. 9.) a pak přichází vyvrcholení vinařského roku – vinobraní. Před vinobraním se uvádí plat v chlebě a víně „*lidem, kteří kopali na obecní vinici přes celý rok*“, spíše jim byl ale dáván průběžně.³⁴⁵ Po „*otevření hory*“³⁴⁶ sbírali obecní „*Lesser*“, českým dobovým ekvivalentem je „*bráč*“, víno na obecní vinici. Nasbírané a rozmačkané hrozny („*Mash*“) byly odvezeny do obce a byly vrchností kontrolovány při „*Mashbeschreibung*“ a vybíral se vinný desátek. „*Mash*“ byl poté lisován na obecním lisu. V obecních účtech se také objevují vydání za olej na mazání šneku lisu.³⁴⁷ Víno lisovali obecní „*Preßer*“.³⁴⁸ Všem těmto námezdním silám se většinou platilo stravou. Vylisovaná šťáva se nechala projít kvasem a umístila do sudů, které poté bednář „*zabednil*“ ve sklepě u radnice.³⁴⁹ Osoby, které víno (koupené, či obecní) vytahovaly a nosily do šenku a měly na starosti veškeré záležitosti týkající se starání se o víno uložené ve sklepech, se nazývají „*Vaszieher*“, neboli *postiháři*. Jejich úloha pak byla v průběhu celého roku pro obec důležitá.³⁵⁰

Na svatého Michala (29. 9.) se pak vybírala zbylá polovina peněz za vinný šenk. Někdy v tomto období pak bylo nutné zorat sklizená pole a na vybraných zasít ozim.³⁵¹ Později, většinou již na sklonku podzimu a v zimě se mlátilo obecní obilí, mlatci („*Dröschter*“) se pak většinou platilo za celou vyláčenou sklizeň v penězích i průběžně i stravou.³⁵² Po vyláčení se pak obilí ještě „*čistilo*“ proudem větru pomocí speciálních lopat, tzv. vějaček. Tyto

---

18 čtvrtí. Především u účtů z konce 17. století se většinou uvádí, kolik se dovezlo „ve snopech“ a kolik z toho bylo později po vyláčení měřic obilí.

³⁴⁴ Vzhledem k tomu, že bývá veden společně s trhem na sv. Ludmilu, a že výroční trhy trvaly většinou právě týden, lze předpokládat, že se posvícení konalo právě 9. 9. na svátek Přenesení ostatků sv. Kunhuty.

³⁴⁵ Tamtéž, fol. 459. „*Denen den Lejyden, daß sie dieß Johr, den gemejn Wein Gardten gehauen, in Brodt undt Wein ihnen geben... 51 kr.*“.

³⁴⁶ Eckl, P: Život obyvatel, s. 63. Viničná hora byla po několik týdnů „zavřená“ a hlídána osobami zvané *hotaři* (z Hostěradic již známe „*weingarthenhutter*“). Až teprve po aktu jejího otevření, rovněž pojímaného v baroku jako slavnost, bylo započato vinobraní a vinaři mohli na svých vinicích začít sbírat hrozny.

³⁴⁷ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 154, fol. 96. „*Schmer zum gemein Press schmiren zahl... 18 kr.*“.

³⁴⁸ Srov. Tamtéž, inv. č. 153, fol. 264. „*Von oblessen der gemein Weingarthen denen Bressern und Lessern in Brodt und Esender Speiß geben... 3 fr. 41 kr.*“.

³⁴⁹ Tamtéž, fol. 173. „*Dem Pinder Christopf Forst, von abpindung, 12 Emer Wein Jahrl. bezalt laut Auszigl... 48 kr.*“ Bednář Christof Forst zde zabednil 12 věder vína. Srov. Tamtéž, fol. 545 (Účet 1660).

³⁵⁰ Tamtéž, fol. 502. „*Erstlich den Vaßziehern bezohlen wir, von albemeltein Wein auf undt ab ziehen, vor ieder emer 2 xr... 1 fr. 3 kr.*“.

³⁵¹ Tamtéž, fol. 90. „*Denen Bauern von Einbauung der gemein Wüinterfrucht sambt von 4 mahl ackern zahl... 13 fr.*“.

³⁵² Tamtéž, fol. 460 (Účet 1673). „*Denen Drechern welliche beý der gemejn die Frucht auß gedroschen, in Brodt, Fleisch, undt wein ihnen geben... 1 fr. 40 kr.*“ Mlatci je dán chléb, maso a víno. Tamtéž, fol. 302. „*Denen gemein Treschern beý abführung der Körner durch dießes Jahre an Brod und Trunk... 45 kr.*“ „*Item Ihnen Treschern zu einem gewöhnlichem Tresch Haan... 1 fr. 30 kr.*“ Mlatci je dáno v chlebě a nápoji za 45 fr. a poté ještě v penězích 1 fr. 30 kr.

vějačky najdeme v obecních účtech pod názvem „*Wirdtschaufel*“.³⁵³ Na přelomu listopadu a prosince se pak odváděla povinná částka abatyši kláštera klarisek do Znojma³⁵⁴ a rok byl pomyslně zakončen vánočními svátky, rovněž s typickou almužnou chudým špitálníkům a biřici na Boží hod³⁵⁵ a 27. prosince odvedením povinné částky „*Stříbrných grošů*“ krumlovskému duchovnímu úřadu.³⁵⁶

Pro komplexnější pohled je vhodné zmínit některé záležitosti, jež se odehrávaly průběžně během celého roku a zanechaly v účetním materiálu stopu. Jednalo se právě o najímání obecního hlídače polí a vinic, ponocného, pastýře apod., které se děje v různých obdobích podle obecní potřeby.³⁵⁷ Mnoho nám také řekne vysoká frekvence vykonaných cest k vrchnosti. Důležitým aktem, pravidelně konaným několikrát do roka, je tzv. předčítání gruntovních knih, buď rychtářských, nebo vrchnostenských. Do Hostěradic přijeli panští úředníci a spolu s radou byli obyvatelům k dispozici pro zápisy do gruntovních knih.³⁵⁸ Samozřejmě pak také pro doplnění života v „mikrosvětě městečka“ musíme brát v potaz neustálé opravy budov a řemeslnou produkci místních obyvatel (viz kapitola o obecním hospodářství).

V účtu z roku 1653 jsou rozepsané všechny cesty k vrchnosti v obecních záležitostech, s kontribucí, ve věci účtování a odvádění povinných částek, či nucený pobyt v Krumlově ve vězení. Za dobu 12 měsíců jich bylo 17, čili přibližně jednou za tři týdny (přičemž v období zimy a března a dubna probíhalo cest daleko více než během léta a počátku podzimu).³⁵⁹ V dalších obdobích jsou tyto výdaje většinou shrnuty do jedné částky, ale z výše výdajů se dá předpokládat, že cesty probíhaly podobně často, či častěji. Vrchnost si tak se svým poddanským městečkem udržovala neustálé spojení.

Smrt a pohřební slavnosti jsou nedílnou součástí lidského života. Barokní období, které mělo velkou zálibu v kontrastech, akcentovalo „poslední věci člověka“, především pohřeb, jako jeden ze skutků duchovního milosrdenství. Přestože ještě nebyly zpracovány hostěradické pozůstalosti, které mohou obsahovat podrobnější informace o průběhu pohřbů, podávají nám

---

³⁵³ Tamtéž, fol. 415. „*Mehr erkaufen wie zur gemeyn Notturf 2 Wirdtschaufel p... 7 kr.*“ V obecní potřebě se koupily 2 vějačky v hodnotě 7 kr.

³⁵⁴ Tamtéž, fol. 415. „*November... ...Alß ein Raath nacher Znajmb der Junkfraz Abtissin die gebürliche Schuldigkeit abgefürdt Verzerdt... 20 kr.*“

³⁵⁵ Tamtéž, fol. 397. „*Demen Armmen Leydten in Spittal, zum heill. Oster., Pfingst., und Weinachtfeytag ieder molen 18 kr. geben... 54 kr.*“, Srov. Tamtéž, fol. 219. „*Im Fleisch*“.

³⁵⁶ Tamtéž, fol. 545. „*Decem. ...den 27 dito. „Wie der Silber gr. ist abgefürdt worden verzehrdt... 9 kr.*“.

³⁵⁷ Tamtéž, fol. 219. Viz kapitola o městské samosprávě.

³⁵⁸ Tamtéž, fol. 458. „*Von außlesunge des Richters Zinß Büchel bezolt... 21 kr.*“.

³⁵⁹ Tamtéž, fol. 568–573 (Účet 1653).

úcty kusé, přesto však zajímavé informace spojené s umíráním hostěradických obyvatel ve sledovaném období. Ročně umíralo průměrně něco málo přes 30 osob, to znamená, že pohřeb se zde konal přibližně jednou za 10–14 dní.³⁶⁰ Finanční zajištění pohřbívání bylo v režii obce – ta pořizuje máry³⁶¹, lopatu na kopání hrobů, ale i provaz „*na hřbitov, na pohřbívání*“ – nejspíše na ukládání rakví do hrobů³⁶². Na hřbitově také probíhají různé stavební úpravy, zajímavá je zmínka o postavení plotu kolem „*hřbitova nepokřtěných dětí*“.³⁶³

Ne nepodstatným fenoménem raně novověké společnosti byly i skupiny osob, které si na živobytí, či charitativní činnost vydělávali almužnou a žebráním. Byli to jak zmrzačení chudí váleční veteráni a žebráci, tak poutníci i příslušníci žebravých řádů. Specifická skupina jsou lidé vybírající na vyhořelý a zničený kostel. Většinou o jejich struktuře moc nevíme, protože jsou vedeny jen celkové částky vydávané obcí za každý měsíc, k roku 1653 je tato záležitost však podrobně rozepsána. V tomto případě necháme promluvit samotný pramen (překlad), domníváme se, že umožní udělat si nejlepší představu o příchozích skupinách obyvatel i vzdálenosti lokality, odkud přišli. V dalších obdobích můžeme pouze předpokládat podobnou strukturu almužníků.

Příjemce almužny, či jinak obdarovaný:	fr.	kr.
Dvěma chudým zajatcům z Neuhaus ve Štýrsku dána almužna.		8
Vysloužilému kornetovi z „ <i>Trauneichen</i> “ regimentu dána almužna.		6
Chudým vysloužilým vojákům dána almužna.		3
Člověku sbírajícímu na chudobinec v Bíteši dána almužna.		6
Chudému učiteli dána almužna.		6
Člověku ze špitálu z Dobřínska dána almužna.		3
Když se vracel chudý duchovní z Říma a přišel k nám, dána almužna.		6
Třem chudým vojákům z „ <i>Wisling</i> “ regimentu dána almužna.		9
Kněz ze Znojma včetně knížecího stolníka, kteří k nám přišli v poledne, za stravu.		27
Chudému muži ze „ <i>Zitterdorf</i> “ v Litomyšlském panství, který vybíral na spálený kostel, dána almužna.		14
Chudému zajatci z Uher z „ <i>Groß Summer</i> “ dána almužna.		8
Dvěma propuštěným vojákům z Uher z pevnosti Nové Zámky dána almužna.		6
Farář z Bohutic, k nám přišel v poledne, za stravu.		12

³⁶⁰ Viz graf přirozeného pohybu obyvatelstva (příloha č. 5)

³⁶¹ SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 415. „*Item vor ein Todenpohr, den Wagner bezolt... 24 kr.*“

³⁶² Tamtéž, fol. 172. „*Ein Lejn in Freydhof, zu Begnöbnußen, machen losen dem Sayller bezalt... 9 kr.*“ „*Ein Grobschauffl, in Freydhof, khaufft... 33 kr.*“

³⁶³ Tamtéž, inv. č. 154, fol. 299. „*Den Zimmerleüthen von umbblankung des Ungetaufen Kindern Freyhöffs vor zugebrachte 2 Tagwerck, a 27 xr.... 54 kr.*“ V potridentské tradici nemohly být nepokřtěné děti pohřbívány na posvěcené půdě, ale také nebyly pokládány za zavržené do pekel. Měly spát v tzv. limbu, v předpekli a čekat na příchod Krista. Prakticky pak pro ně byly zřizovány speciální hřbitovy. Srov. Malý, T., Suchánek, P.: *Obrazy očistce, studie o barokní imaginaci*. Brno 2013.

Chudému muži z obce „ <i>Schmidlau</i> “, na úderem hromu spálený kostel, dána almužna.		12
Chudým, sbírajícím na pustý kostel ve městě Zlíně v Markrabství Moravském, dána almužna.		9
Farář z Hodonic, který k nám přišel a zůstal přes noc za stravu.		18
Dvěma vojákům z „ <i>Räusstichen</i> “ jezdeckého regimentu, za stravu.		6
Panu faráři z Prosiměřic, který u nás třikrát sloužil mši, celkově včetně „ <i>Schulmeistera</i> “, dáno.	5	
Dvěma františkánům, kteří k nám přišli a zůstali přes noc, za stravu.		18
Chudému a nemocnému muži z Moravské Třebové, dána almužna.		6
Chudým vysloužilým vojákům dána almužna.		4
Chudému poutníkovi z města Blansko, sbírající na jeho chudý kostel zvaný sv. Kateřiny, dána almužna.		6
Propuštěnému a nemocnému vojákovi, dána almužna.		4
Propuštěným vojákům z „ <i>de Suschl</i> “ regimentu, dána almužna. ³⁶⁴		3
40 cikánským osobám, které k nám přišly v poledne, dána almužna.		15
Chudému propuštěnému vojákovi z Hradce Králové z Čech, dána almužna.		4
Dvěma chudým poddaným z Olomouce sbírající na pustý kostel zvaný svaté Kateřiny, na jeho znovupostavení, dána almužna.		12
Chudému propuštěnému vojákovi dána almužna.		4
Třem vojákům z dělostřelectva a jízdy, dáno jídlo.		9

Tabulka č. 4.: *Almužníci a další „tudy projíždějící osoby“ v roce 1653.*³⁶⁵

³⁶⁴ Patrně se myslí regiment, patřící známému jménem Jean-Louis Raduit de Souches, známý především jako velitel obrany při obléhání Brna švédskými vojsky.

³⁶⁵ Tamtéž, fol. 573 – 575 (Účet 1653).

Závěr

Na několika předchozích stranách jsme měli možnost sledovat vývoj Hostěradic v průběhu druhé poloviny 17. a první poloviny 18. století ve více aspektech, čímž byla vytvořena základní osa, díky které mohou jasněji pokračovat v dalším výzkumu. Pokusme se nyní, za pomoci komparace s městečky Židlochovice a Dolní Kounice zodpovědět na v úvodu položené základní výzkumné otázky.

Hostěradice byly v námi sledovaném období městečkem spíše rustikálního charakteru. Oproti Dolním Kounicím či Židlochovicím v nich nenalezneme žádné správní sídlo v podobě vrchnostenské rezidence, od centra panství pak bylo poměrně vzdáleno. Tím se vytvořilo specifické sídlo se správou městského charakteru, které se jednoznačně orientovalo na zemědělskou výrobu, a to především v oblasti vinařství. Hostěradice tvořily hospodářské centrum pouze pro několik obcí v jejich bezprostřední blízkosti. Důležitá je rovněž skutečnost, že byly sídlem děkanství.

Většina obyvatel Hostěradic se živila zemědělskou činností, menší část pak tvoří řemeslníci, jejichž výrobky představují především spotřební zboží. To ale nic nemění na tom, že se Hostěradičtí poměrně důsledně označovali za měšťany. Městské elity se konstituovaly především právě z poměrně bohatých řemeslníků a vlastníků vinic, kteří bydleli na náměstí. Ti také tvořili městskou radu o šesti členech a rychtáři, která měla v životě obce nezastupitelnou roli. Reprezentovala celé Hostěradice, komunikovala s vrchností a řídila chod obce (například dohlížením na jarmarcích, nad opravami budov, atp.). Důležitými osobami obce pak byl městský písař a „*Schulmeister*“, který se kromě vzdělávání věnoval i pěstování hudby v městečku.

Co se týče robotního zatížení obyvatel Hostěradic, můžeme pozorovat zajímavou tendenci. Po třicetileté válce byly ustanoveny poměrně náročné roboty na poplužním dvoře v Lesonicích, což pro zdejší „měšťany“ mohlo představovat potupu. Několik desetiletí trvající snaha Hostěradických o jejich (znovu)převedení na finanční částky přinesla užitek v období, kdy se Hostěradice vzmohly a stalo se z nich opět bohaté městečko, ve 20. letech 18. století. Další zdanění pak představuje především desátek ze všech vinic a polí, na které se vztahuje horenské právo, domovní činže a povinné částky odváděné za pojištění práv odúmrti, sirotčího práva a práva vinného šenku. Hostěradice pak kromě uvedených práv ještě disponovaly právem hrdelem, právem pořádat trhy (3výroční), patrně byly nadány vybíráním

mýta a také vystupovaly jako vrchnost vůči vlastníkům polí po pusté vsi Rohoteři, která jim byla postoupena znojemským klášteřem klarisek.

Komparací s ostatními jihomoravskými městečky můžeme konstatovat, že právě Moravskokrumlovsko během třicetileté války nesmírně trpělo. Hostěradice s více než dvěma třetinami pustých domů tak obsazují pomyslnou přední příčku v oblasti válečných škod. Zatímco v Židlochovicích i Dolních Kounicích byly pusté domy obnoveny již v průběhu 80., popřípadě 90. let 17. století, v Hostěradicích byl tento proces dokončen přibližně o třicet let později. I přesto (a možná právě proto) se i zde vytváří typické městečko, protkuté duchovní atmosférou baroka. Tempo a průběh celého roku pak udávaly především zemědělské práce na polích a vinicích, dále pak termíny jarmarků, procesí a poutě, zvyklosti jako obcházení hranic a masopust...

Hostěradice dnes kvůli velkému provozu v centru městečka, ale také kvůli mnohým přestavbám a demolicím i chátrání renesanční radnice, označíme možná za starobylé, ale stěží za malebné barokní městečko. Oproštěním se od tendenčního pohledu, kdy se principem kolektivní viny přenáší na tehdejší obyvatele Hostěradic „provinění“ jejich potomků žijících na počátku 20. století, se nám však odkrývá zajímavý vnitřní život tohoto sídla před třemi staletími. Z hlediska osobního mi výzkum Hostěradic přinesl především poznání a vytvoření představy o tomto zajímavém a zapomenutém místě, jež můžeme díky zachovalému archivu zkoumat skutečně do hloubky. Výzkum mi taktéž přinesl mnoho nových zkušeností v oblasti poznání pramenů raného novověku, osvojení si paleografie a staré němčiny.

Tuto práci předkládám s vědomím toho, že jsem s důkladným výzkumem bohatě dochovaných pramenů Archivu městečka Hostěradice spíše na počátku badatelské práce než na jejím konci. Prozatím téměř nedotčeny zůstaly jak rozsáhlé a informačně bohaté pozůstalostní spisy z let 1650–1760, tak kniha svatebních smluv, celý karton zabývající se kriminálními záležitostmi, korespondence městečka, či třeba horenské knihy. Mou vizí do budoucna je tedy pokračovat v bádání nad tímto tématem a rozšířit prozatímní výzkum barokních Hostěradic především po stránce majetkových poměrů jejich obyvatel a dějin každodennosti.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny:

Moravský Zemský Archiv Brno

C 17 Pozemkové knihy

inv. č. 1778 Hostěradice Pozemková kniha 1740–1780.

D 1 Lánové rejstříky

inv. č. 134 Panství Moravský Krumlov

D 2 Rektifikační akta

inv. č. 134 Panství Moravský Krumlov

D 5 Urbaniální fase

inv. č. 134 Panství Moravský Krumlov

D 9 Stabilní katastr

inv. č. 134 Panství Moravský Krumlov

E 67 Matriky

inv. č. 13750 Farnost Hostěradice 1677–1688

inv. č. 13751 Farnost Hostěradice 1688–1719

inv. č. 13752 Farnost Hostěradice 1719–1749

inv. č. 17355 Farnost Hostěradice 1784–1813

F 177 Velkostatek Moravský Krumlov

inv. č. 5 Urbář panství Moravský Krumlov b. d., kniha č. 3

inv. č. 590 Potvrzování privilegií, sign. 6/IV/9, karton č. 328

inv. č. 167, Plán přestavby Hostěradické radnice (1846), karton č. 384

inv. č. 2112 Mapa katastru obce Hostěradice (1760), mapa č. 45

Státní okresní archiv Znojmo

HOS 1 Archiv městečka Hostěradice

inv. č. 3 Pozemková kniha domů 1658 – 1726, kniha č. 1

inv. č. 4 Kniha domů (17. století), kniha č. 2

inv. č. 153 Obecní účty (mezery) 1648–1723, karton č. 28

inv. č. 154 Obecní účty (mezery) 1723–1748, karton č. 29

Literatura:

Eckl, Petr: *Život obyvatel městečka Dolní Kounice ve 2. polovině 17. a v 1. polovině 18. století*: diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2003.

Foltýn, Dušan a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Libri, Praha 2005.

Fučíková, Lenka.: *Sirotci a sirotčí agenda na Lhenicku v 18. století*: bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská universita, Fakulta filosofická, 2008.

Gruna, Bronislav., Grunová, Eva: *Lesonice u Moravského Krumlova*. Lesonice 2013.

Grünbaumová, Hana: *Život městečka Drnholce ve 2. polovině 17. století ve světle účetního materiálu*: bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2008.

Hálová, Petra: *Život v mestečku Rousínov v 2. polovici 17. storočia a v 1. polovici 18. storočí*: diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2007.

Haňák, Vilém: *Vlastivěda Moravská, Moravskokrumlovský okres*. Musejní spolek v Brně, Brno 1913.

Hodeček, Dalibor. Šípek, Zdeněk: Hostěradice. 800 let od první zmínky. *Vlastivědný věstník moravský* 53, č. 3. Brno 2001, s. 322–323 (recenze).

Hoffmann, František: *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2009.

Hofman, Gustav: *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Sušice 1984.

Hosák, Ladislav: *Historický místopis země moravskoslezské*. Společnost přátel starožitností, Praha 1933–1938, s. 89, 122.

Chocholáč, Bronislav: *Selské peníze. Sonda do finančního hospodaření poddaných na západní Moravě koncem 16. a v 17. století*. Matice Moravská, Brno 1999.

Kol. aut.: *Velké Dějiny zemí Koruny České*, díl XIII. Paseka, Praha 2008.

Kol. aut.: *Velké Dějiny zemí Koruny České*, díl. IX. Paseka, Praha 2011.

Kuča, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Díl 2. Libri, Praha 1997, s. 216–220.

Kvardová, Martina: *Soubor sepulkrálních památek z 16. a 17. století v kostele sv. Kunhuty v Hostěradicích*. *Studia Historica Brunensia* 62, 2015, č. 1, s. 425–455.

- Neumann, Augustin: *Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*. Olomouc, 1930.
- Petráň, Josef: *Dějiny hmotné kultury. II/2, Kultura každodenního života od 16. do 18. století*. Karolinum, Praha 1997.
- Pospěchová-Odstrčilová, Romana: *Majetková držba vinic v jihomoravských městečkách ve 2. polovině 16. a v 1. polovině 17. století*: Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2010.
- Příbylová, Jana: *Židlochovická obec a její obyvatelé v 17. století. Sonda do hospodářských a sociálních poměrů v jihomoravském městečku*: Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2011.
- Rulišek, Hynek: *Die Kirche der hl. Kunigunde in Hostěradice*. In: Sborník prací Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, XIX–XX, F 14–15 (řada uměnovědná), Brno 1971, s. 141–142.
- Samek, Bohumil: *Umělecké památky Moravy a Slezska*, I. díl. Praha 1999, s. 530–534.
- Šípek, Zdeněk: *Hostěradice, 800 let od první písemné zmínky*. Praha 1999.
- Štarha, Ivan: *Reforma hrdelního soudnictví v roce 1729 ve Znojemském kraji*. Jižní Morava 1973, roč. 9, s. 165–170.
- Vermouzek, Rostislav: *Znojemská cesta, západní větev*. Věstník Moravský 1990, s. 19–39.
- Virdzeková, Alica: *Miesta exekúcií na Morave*: bakalárska diplomová práca. Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, Archeologie. Brno 2014.
- Internetové zdroje:
- Pečer, Marek: Němečtí rytíři v Hostěradicích. *Zrcadlo* [online]. 2004 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://archiv.zrcadlo.info/expedice/11expedice18_04.pdf
- Císařské povinné otisky. *Ústřední archiv zeměměřictví a katastru* [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/com/0852-1/0852-1-001_index.html
- Müllerova mapa Moravy. *Mollova mapová sbírka* [online]. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <http://mapy.mzk.cz/mapy-moravy/mullerova-mapa-moravy/>
- I. Vojenské mapování. *Oldmaps* [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://oldmaps.geolab.cz/>
- Moravský Krumlov. Rajče [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: http://vladykac.rajce.idnes.cz/Moravsky_Krumlov_Mahrisch_Kromau/
- Annerl, Fritz: Die Marktgemeinde Hosterlitz. *Europas Mitte* [online]. 2006 [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: <http://www.europas-mitte.de/Hosterlitzgr.pdf>

Obec Hostěradice [online]. [cit. 2016-01-09]. Dostupné z: www.hosteradice.cz

Hostěradice (Hosterlitz). *Klub vojenské historie Litobratřice* [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://www.kvh.estranky.cz/clanky/rok-1945-a-odsun.html>

D9 Indikační skici. *Ústřední archiv zeměměřictví a katastru* [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/com/0852-1/0852-1-001_index.html

Mapy [online]. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: www.mapy.cz

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Výřez z mapy hostěradického katastru, cca 1760.
- Příloha č. 2: Hostěradice na I. vojenském mapování 1760–1780.
- Příloha č. 3: Hostěradice na císařských otiscích stabilního katastru, 1824.
- Příloha č. 4: Současná podoba Hostěradic na leteckém snímku.
- Příloha č. 5: Graf přirozeného pohybu obyvatelstva v Hostěradicích v letech 1678–1749
- Příloha č. 6: Struktura povolání obyvatel Hostěradic v roce 1749.
- Příloha č. 7: Povolání hostěradických obyvatel v jednotlivých částech městečka.
- Příloha č. 8: Graf vývoje platů „obecních zaměstnanců“.
- Příloha č. 9: Výdaje „za stravu“ radních.
- Příloha č. 10: Hostěradická šibenice na výřezu mapy katastru Hostěradic.
- Příloha č. 11: Snímek hostěradického pranýře ležícího u radnice, 2004.
- Příloha č. 12: Pustá ves Rohoteř a Hostěradice na Müllerově mapě Moravy.
- Příloha č. 13: Moravský Krumlov, veduta města z počátku 18. století.
- Příloha č. 14: Vývoj počtu osedlých domů v letech 1660–1738.
- Příloha č. 15: Schematická mapa Hostěradic, stav k roku 1613.
- Příloha č. 16: Schematická mapa Hostěradic, stav k roku 1660.
- Příloha č. 17: Schematická mapa Hostěradic, stav k roku 1675.
- Příloha č. 18: Schematická mapa Hostěradic, stav k roku 1690.
- Příloha č. 19: Graf veškerých cen domů v letech 1638–1731.
- Příloha č. 20: Graf celkového vývoje ceny domů v 16.–18. století.
- Příloha č. 21: Tabulka cen domů, majetkových transakcí a majitelů domů v druhé polovině 17. a počátku 18. století.
- Příloha č. 22: Celkové obecní příjmy a výdaje.
- Příloha č. 23: Výše zůstatku v obecních účtech.
- Příloha č. 24: Tabulka spotřeby a cen vína během jarmarků v letech 1696–1738.
- Příloha č. 25: Graf struktury obecních výdajů v roce 1653.

- Příloha č. 26: Graf struktury obecních výdajů v roce 1673.
- Příloha č. 27: Graf struktury obecních výdajů v roce 1696.
- Příloha č. 28: Graf struktury obecních výdajů v roce 1717.
- Příloha č. 29: Graf struktury obecních výdajů v roce 1738.
- Příloha č. 30: Pohlednice Hostěradic z 30. let 20. století.
- Příloha č. 31: Hostěradice v roce 1915.
- Příloha č. 32: Horní náměstí, pohled směrem od západu.
- Příloha č. 33: Horní náměstí pohled „směrem od Míšovické brány“. Výřez z pohlednice z let 1939–1941.
- Příloha č. 34: Střední náměstí, pohled od kostela.
- Příloha č. 35: Střední náměstí, pohled od kostela, výřez z pohlednice z roku 1933.
- Příloha č. 36: Dolní náměstí, pohled směrem ke kostelu a Střednímu náměstí.
- Příloha č. 37: Dolní náměstí, pohled ke kostelu, výřez z pohlednice z období 1939–1941.
- Příloha č. 38: Předměstí Neüstift, pohled směrem ke Znojmu.
- Příloha č. 39: Předměstí Neüstift, výřez z pohlednice z roku 1924.
- Příloha č. 40: Předměstí Groß Gaÿ, pohled směrem k městečku.
- Příloha č. 41: Předměstí Groß Gaÿ, stav v roce 1945.
- Příloha č. 42: Renesanční dům N°1.
- Příloha č. 43: Renesanční dům N°6.
- Příloha č. 44: Barokní dům N°8.
- Příloha č. 45: Dnes již zbořený barokní dům N°51.
- Příloha č. 46: Hostěradická renesanční radnice.
- Příloha č. 47: Pamětní nápis z roku 1619 nacházející se na radnici.
- Příloha č. 48: Plán hostěradické radnice z roku 1846.
- Příloha č. 49: Hostěradická radnice, počátek 20. století.
- Příloha č. 50: Kostel sv. Kunhuty, současný stav.
- Příloha č. 51: Pozdně barokní, až klasicistní oltář sv. Kunhuty.

Příloha č. 52: Obraz hostěradického kostela, před polovinou 20. století.

Příloha č. 53: Socha sv. Jana Nepomuckého v Groß Gay.

Příloha č. 54: Socha sv. Jana Nepomuckého na Horním náměstí.

Příloha č. 55: Socha sv. Anny na Dolním náměstí.

Příloha č. 56: Morový sloup na Středním náměstí.

Příloha č. 57: Epitaf rodiny řezníka a radního Simona Trentze z roku 1685.

Příloha č. 58: Obecní účet z roku 1731 (ukázka).

Příloha č. 59: Obecní účet z roku 1696 (ukázka).

Příloha č. 60: Obecní účet z roku 1653 (ukázka).

Příloha č. 61: Pozemková kniha domů 1658–1726 (ukázka).

Příloha č. 62: Kniha domů – 17. století (ukázka).

Seznam použitých zkratek

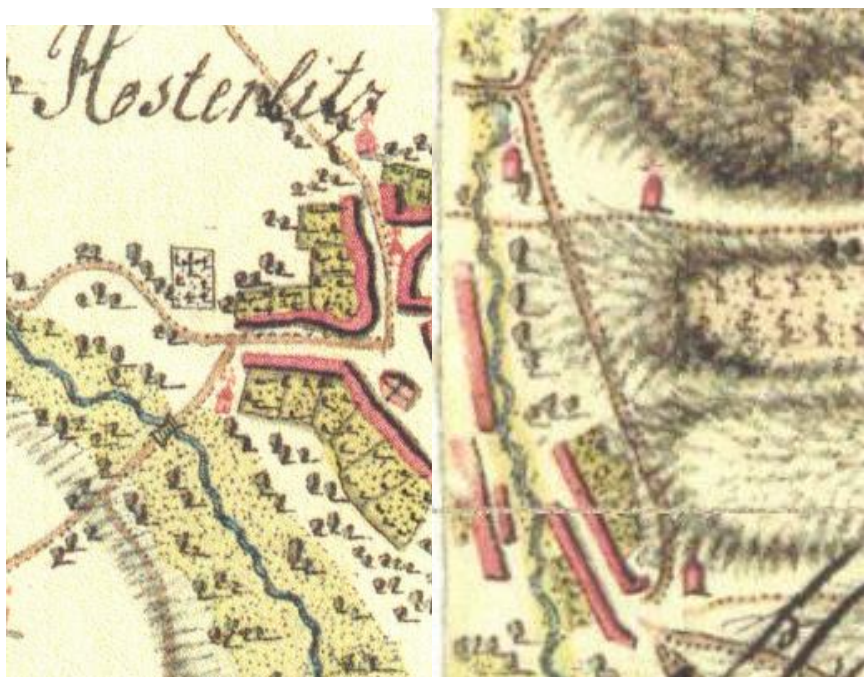
d.	denár
fol.	folio
fr.	zlatý rýnský
gr.	groš
inv. č.	inventární číslo
MZA	Moravský Zemský Archiv v Brně
N°	číslo domu (předjosefinské)
sign.	signatura
SOkA Znojmo	Statní Okresní Archiv ve Znojmě
ßß	kopa
VVM	Vlastivědní věstník moravský
kr.	krejcar

Přílohy ke kapitole Vývoj zástavby:

Příloha č. 1: Výřez z mapy hostěradického katastru. Hostěradická zástavba kolem roku 1760.

Zdroj: MZA, F 177, inv. č. 2112, mapa č. 45.

Příloha č. 2: Hostěradice zachycené na dvou částech I. vojenského mapování, stav cca 1760–1780. Bohužel každou z map očividně vytvářela jinou rokou a jen velmi přibližně spolu korespondují.

Zdroj: <http://oldmaps.geolab.cz/>. Citováno dne 2. 2. 2016.

Příloha č. 3: Hostěradice na císařských otiscích stabilního katastru, 1824.

Zdroj: Císařské otisky stabilního katastru. Dostupné online: http://archivnimapy.cuzk.cz/com/0852-1/0852-1-001_index.html. Citováno dne 2. 2. 2016.

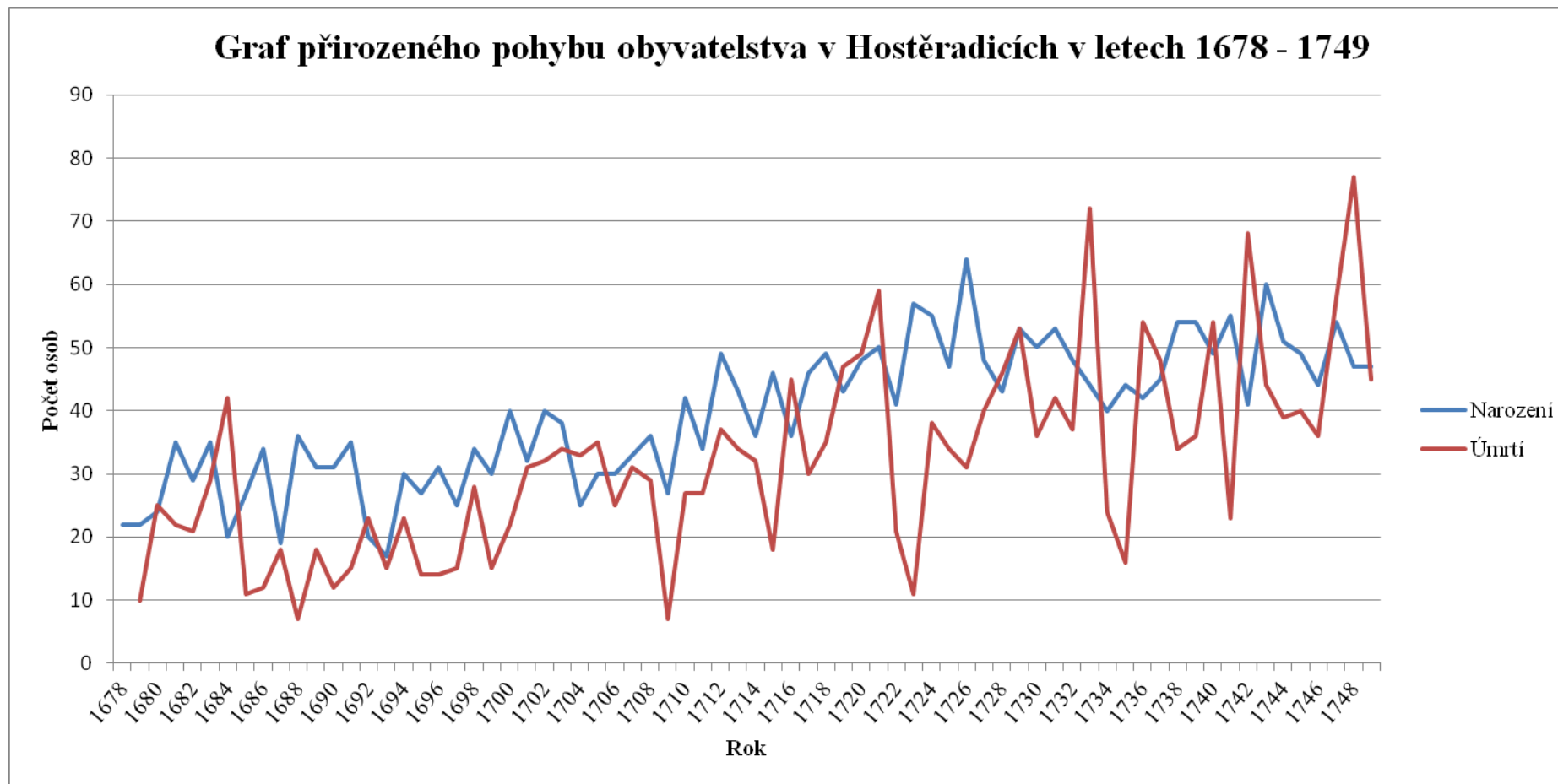

Příloha č. 4: Současná podoba Hostěradic na leteckém snímku.

Zdroj: www.mapy.cz. Citováno dne 2. 2. 2016

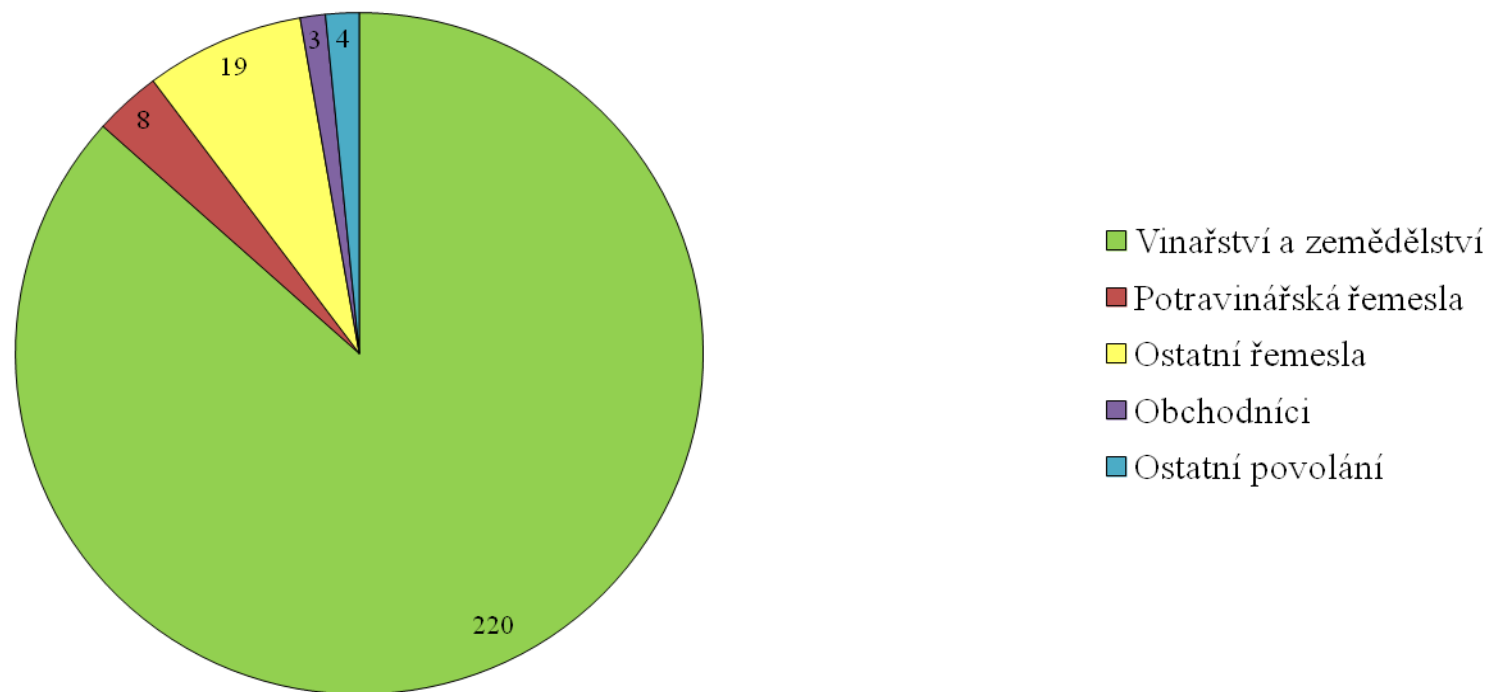
Přílohy ke kapitole Sociodemografická struktura obyvatelstva Hostěradic:

Příloha č. 5: Graf přirozeného pohybu obyvatelstva v Hostěradicích v letech 1678–1749.

Zdroj: MZA, E 67, inv. č. 13750, 13751, 13752.

Struktura povolání obyvatel Hostěradic v roce 1749

Příloha č. 6: Graf struktury povolání obyvatel Hostěradic v roce 1749.

Zdroj: MZA, D 2, inv. č. 134, Marckt Hosterlitz.

Povolání	Střední náměstí	Horní náměstí	Dolní náměstí	Neüstift	Klein Gaÿ	Groß Gaÿ	Ostatní (domkaři)	Celkem
Barvíř na černo		1						1
Bednář				1				1
Kolář			1					1
Kopáč	16	25	17	24	17	25	96	220
Kostelník							2	2
Kramář s Kořením	1			1				2
Krejčí		1	1				1	3
Lazebník						1		1
Mýdlař		1						1
Obchodník se dřevem			1					1
Panský mlynář							1	1
Pekař	1	1	2	1				5
Perníkář	1							1
Provazník			1					1
Řezník			1					1
Sedlář						1		1
Švec		2					2	4
Tesař						2		2
Truhlář/Stolař							1	1
Zámečnick						1	1	2
Zemědělec							1	1

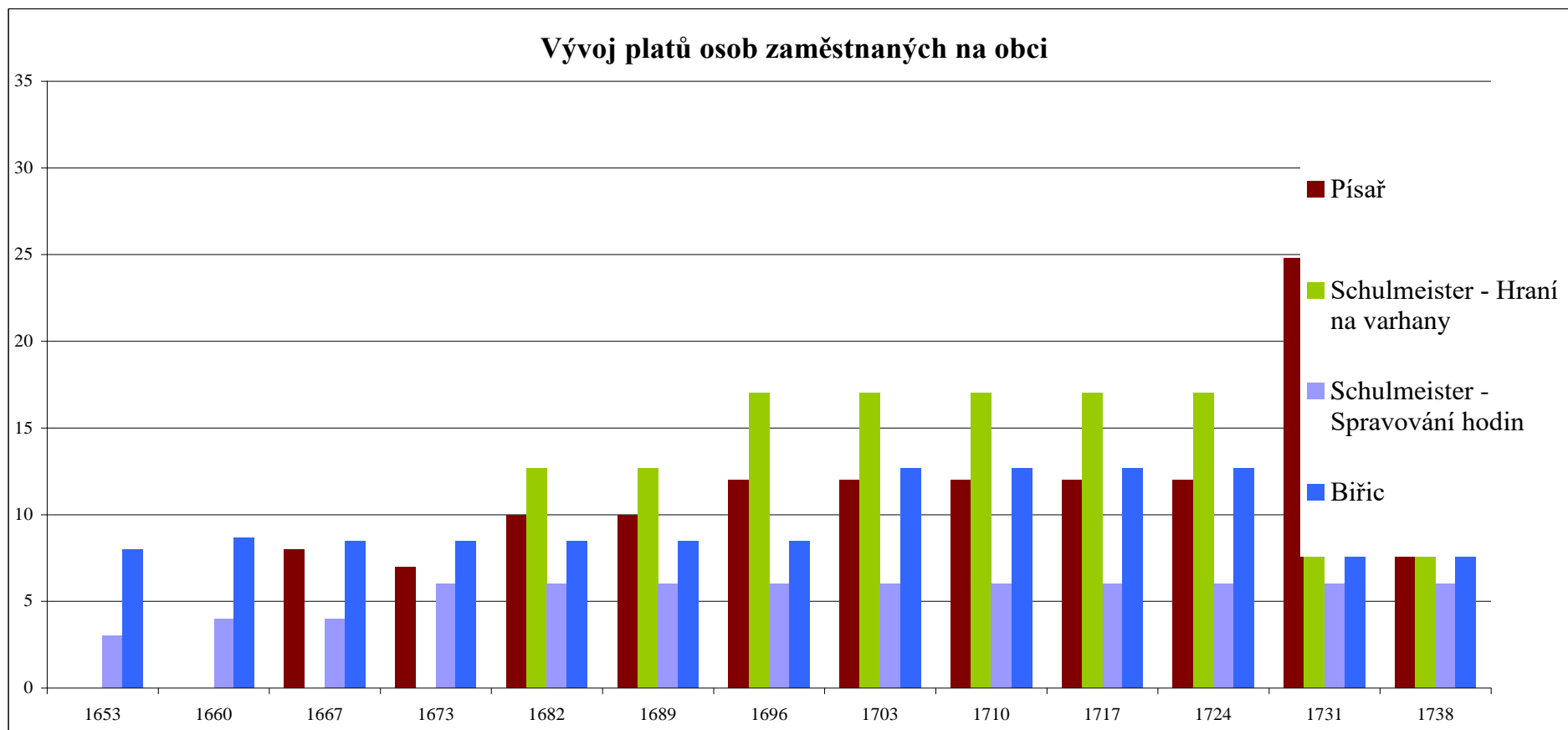
Příloha č. 7: Tabulka povolání hostěradických obyvatel v jednotlivých částech městečka.

Původní názvy povolání:

Barvíř na černo – *Schwarzfärber*, Bednář – *Binder*, Kolář – *Wagner*, Kopáč – *Hauer/Hauerin*, Kostelník – *Kirchner*, Kramář s Kořením – *Gewürzkramer*, Krejčí – *Schneider*, Lazebník – *Baader*, Mýdlař – *Seifensieder*, Obchodník se dřevem – *Holtzhandler*, Panský mlynář – *Hersch. Müller*, Pekař – *Bekh*, Perníkář – *Lebzelder*, Provazník – *Seyller*, Řezník – *Fleischer*, Sedlář – *Sattler*, Švec – *Schuster*, Tesařský Mistr – *Zimmermeister*, Tesařský tovaryš – *Zimmergesell*, Truhlář/Stolař – *Tischler*, Zámečnick – *Schlosser*, Zemědělec – *Urber*.

Zdroj: MZA, D 2, inv. č. 134, Marckt Hosterlitz.

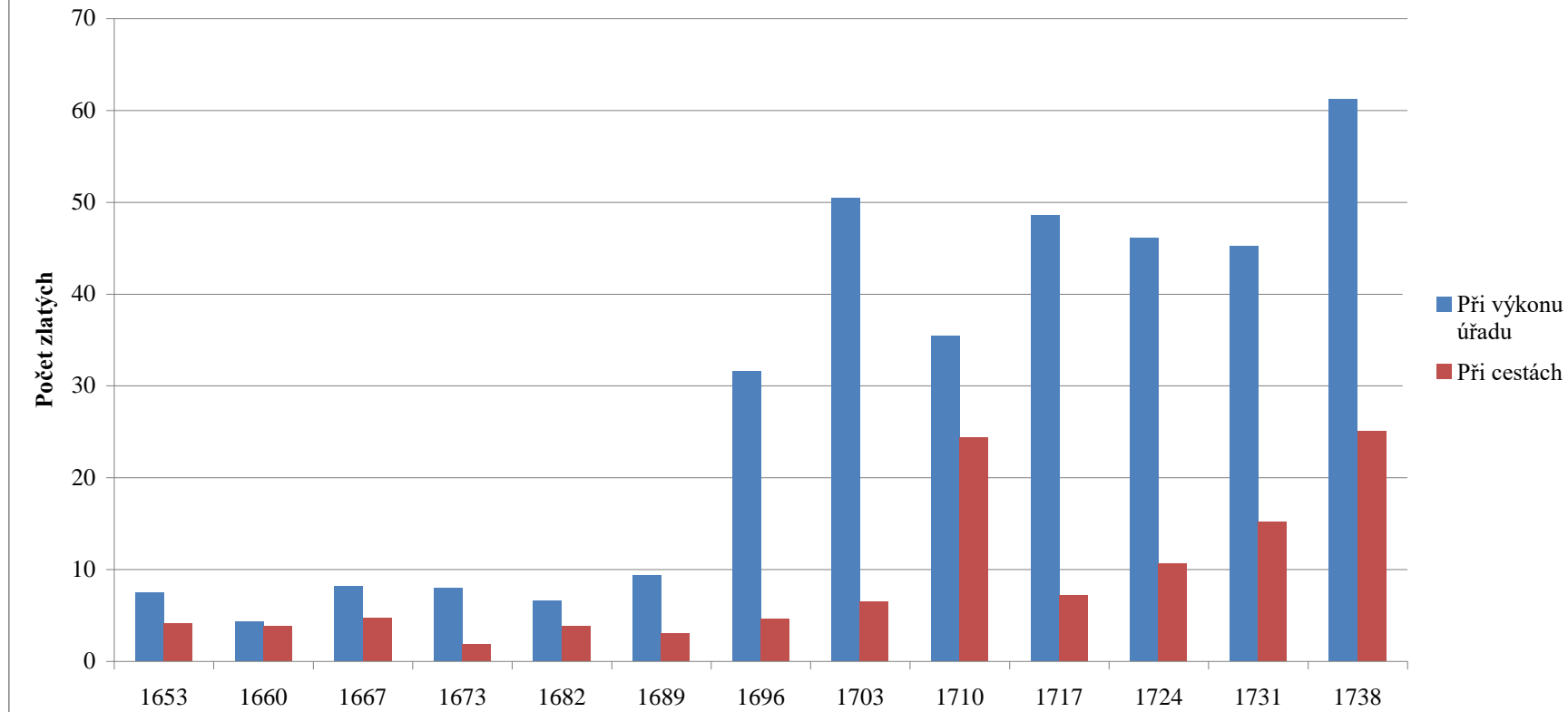
Přílohy ke kapitole Městská správa a její představitelé:

Příloha č. 8: Graf vývoje platů osob zaměstnaných na obci.

Zdroj: SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, 154.

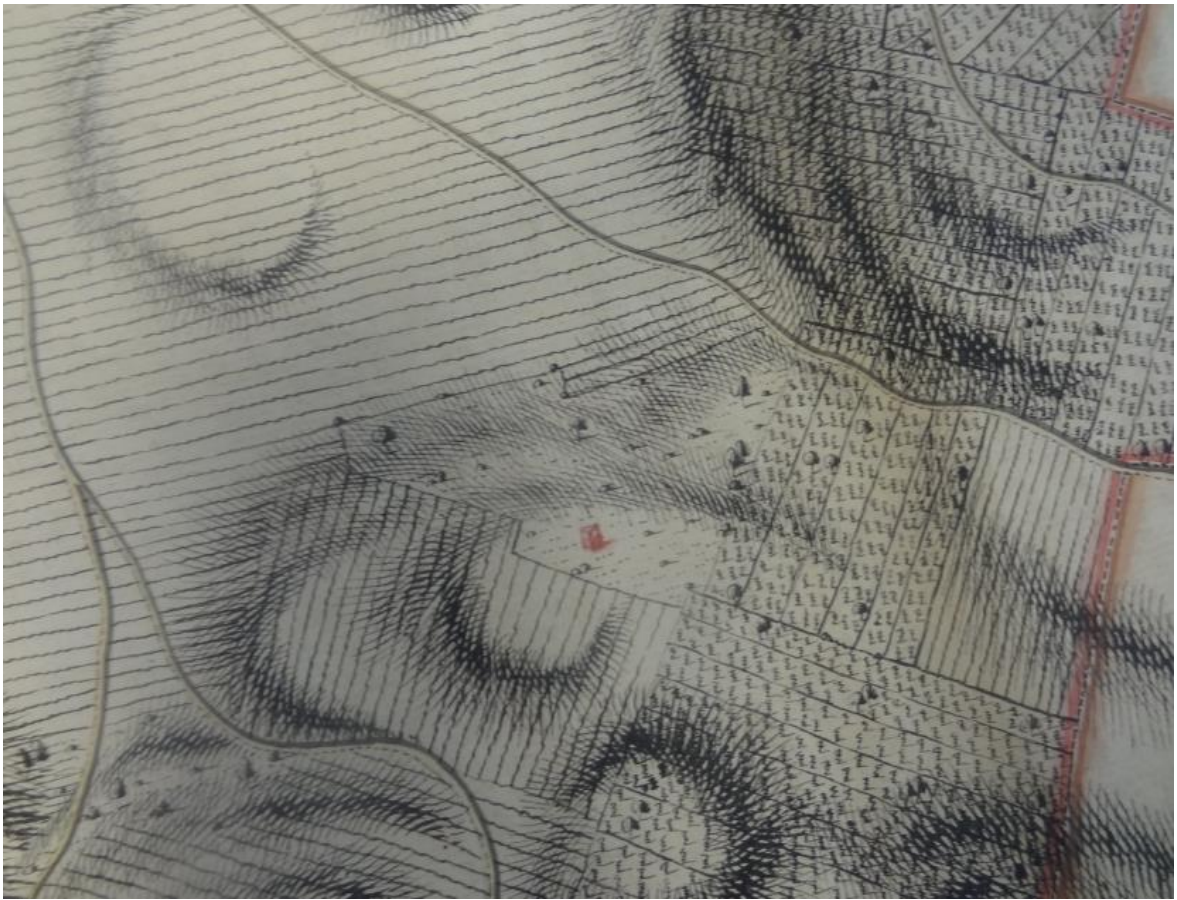
Výdaje za stravu radních

Příloha č. 9: Výdaje za stravu radních ve všech zkoumaných letech.

Zdroj: SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, 154.

Přílohy ke kapitole Hostěradická privilegia a jejich povinnosti vůči vrchnosti:

Příloha č. 10: Hostěradická šibenice na výřezu mapy katastru Hostěradic.

Zdroj: MZA, F 177, inv. č. 2112, mapa č. 45.

Příloha č. 11: Snímek hostěradického pranýře ležícího u radnice, 2004.

Zdroj: http://archiv.zrcadlo.info/expedice/11expedice18_04.pdf. Citováno dne 15. 1. 2016.

Příloha č. 12: Výřez z Müllerovy mapa Moravy (20. léta 18. století).

Legenda: Modře – Hostěradice, červeně – pozůstatek Rohoteře a zeleně – Mackovice.

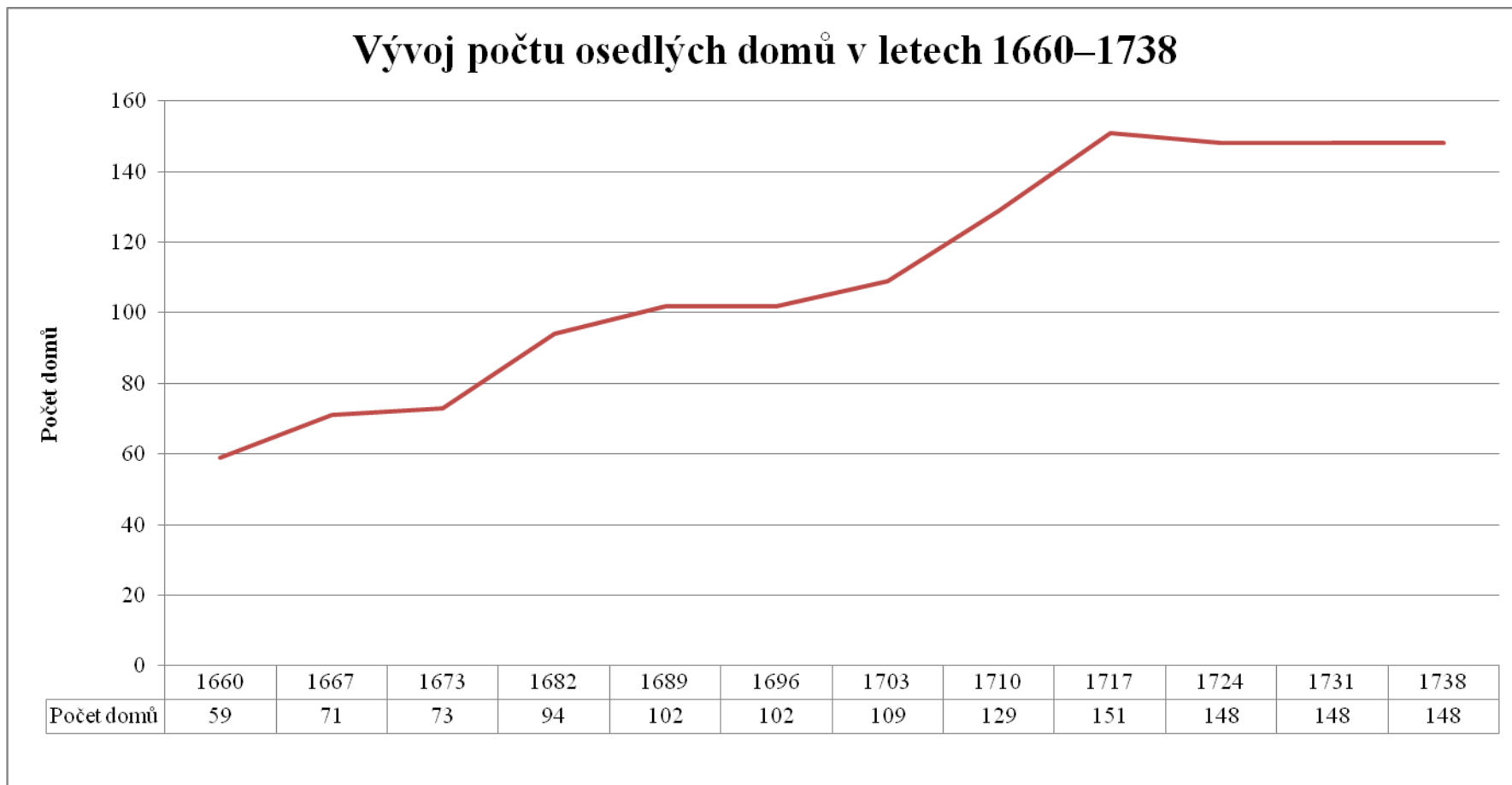
Zdroj: Dostupné z: <http://mapy.mzk.cz/mapy-moravy/mullerova-mapa-moravy/>. Citováno dne 12. 1. 2016.

Příloha č. 13: Moravský Krumlov, stav na počátku 18. století (veduta města od J. G. Gutweina). Takto vypadalo v námi sledované době rezidenční město hostěradické vrchnosti a tento pohled se hostěradickým radním mohl naskytnout přibližně každých 14 dní, kdy sem jezdili vyřizovat nejrůznější záležitosti.

Zdroj: http://vladykac.rajce.idnes.cz/Moravsky_Krumlov_Mahrisch_Kromau/. Citováno dne 2. 2. 2016.

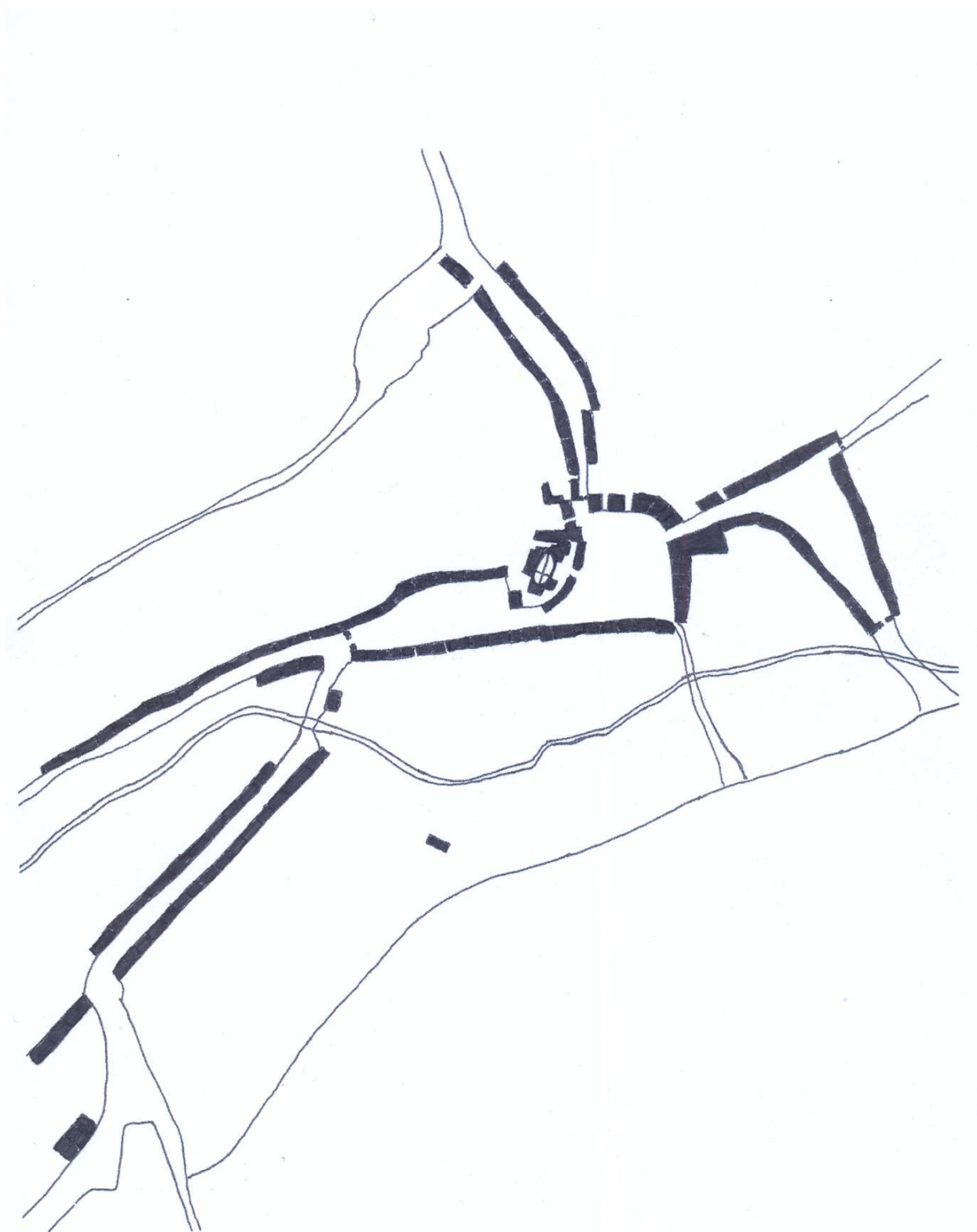
Přílohy ke kapitole Poválečná obnova a ekonomický růst obce na počátku 18. století:

Příloha č. 14: Vývoj počtu osedlých domů v letech 1660–1738.

Zdroj: SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, 154.

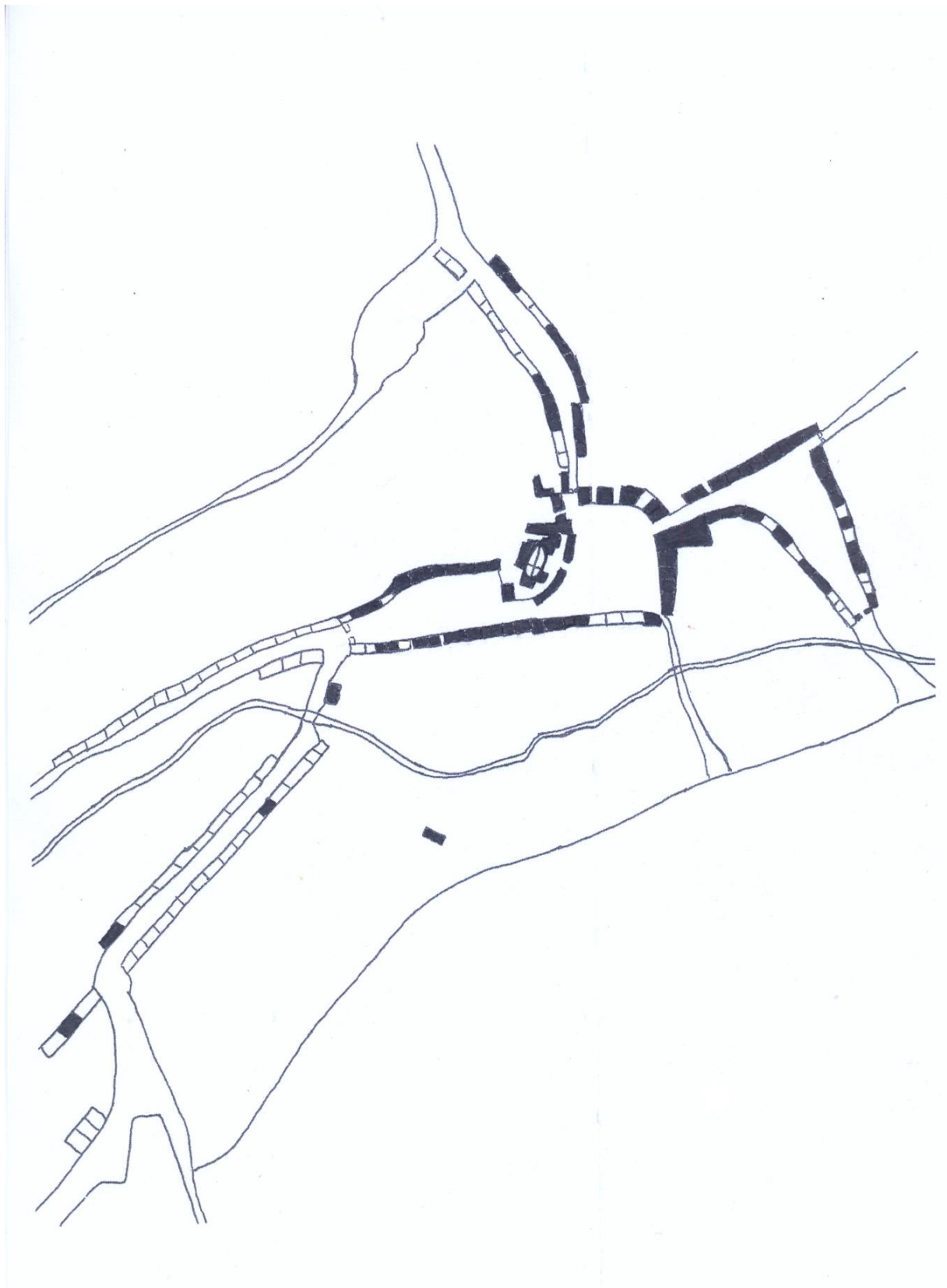
Příloha č. 15: Stav k roku 1613. Patrné je členění na 3 náměstí a 3 předměstí.

Zdroj (příloha 15–18): MZA, D1, inv. č. 134. Tamtéž, D 2, inv. č. 134. Tamtéž, F 177, inv. č. 5. SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, 4. Indikační skica stabilního katastru. Dostupné online:

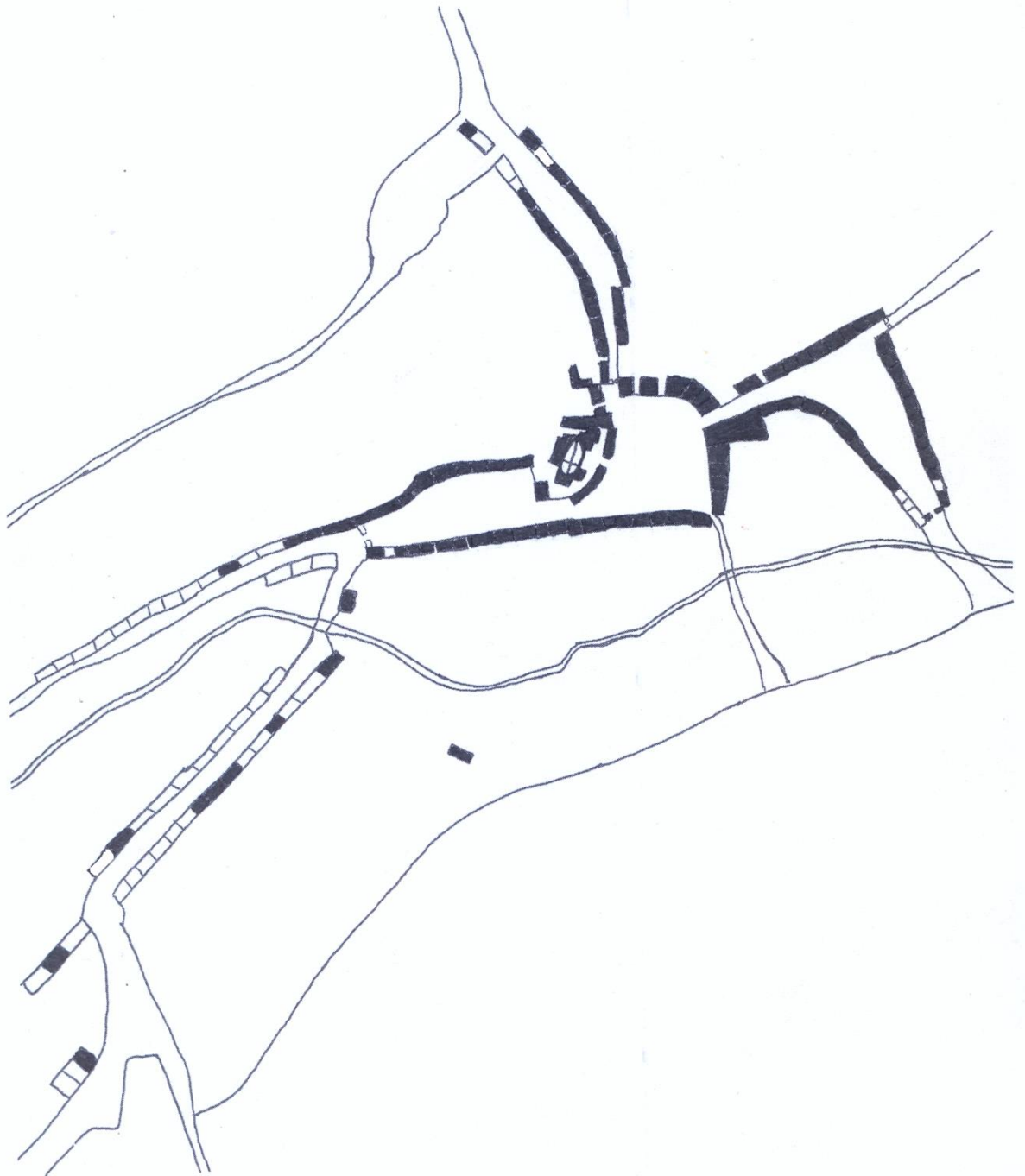
<http://www.mza.cz/indikacniskici/index.php#show:MOR077918240>. Citováno dne 2. 2. 2016.

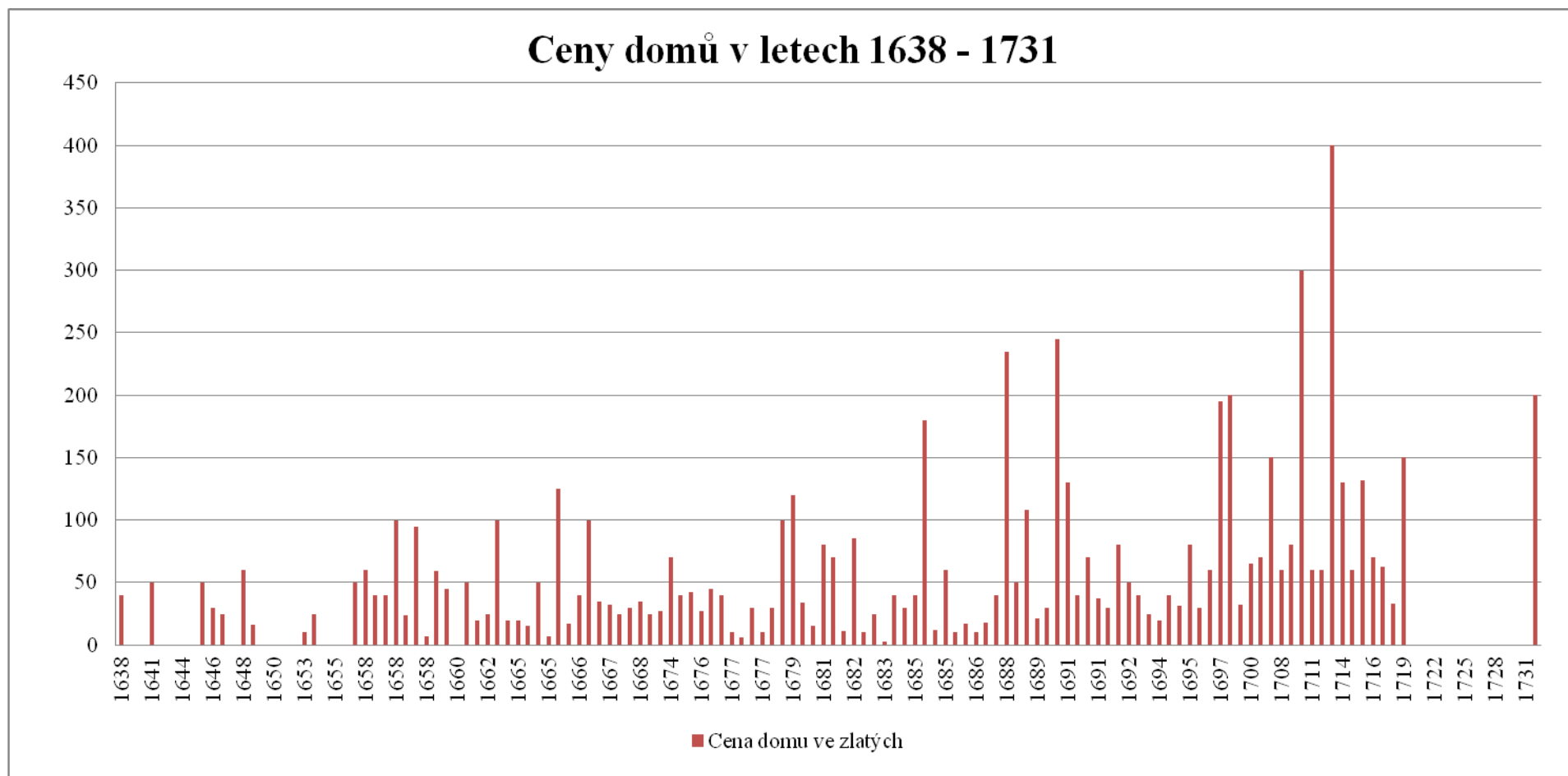
Příloha č. 16: Stav k roku 1660. Nevybarvené obrysy domů označují pusté domy. Vidíme, že 12 let po konci třicetileté války nejsou všechna tři předměstí téměř vůbec obnovená a i pustých je i mnoho domů v centru náměstí (34 domů z celkem 76).

Příloha č. 17: Stav k roku 1675. Zde je již náměstí z více než tří čtvrtin obnovené a z předměstí je osedlá polovina z původního stavu v Neüstift, naopak na ostatních dvou jen další dva domy.

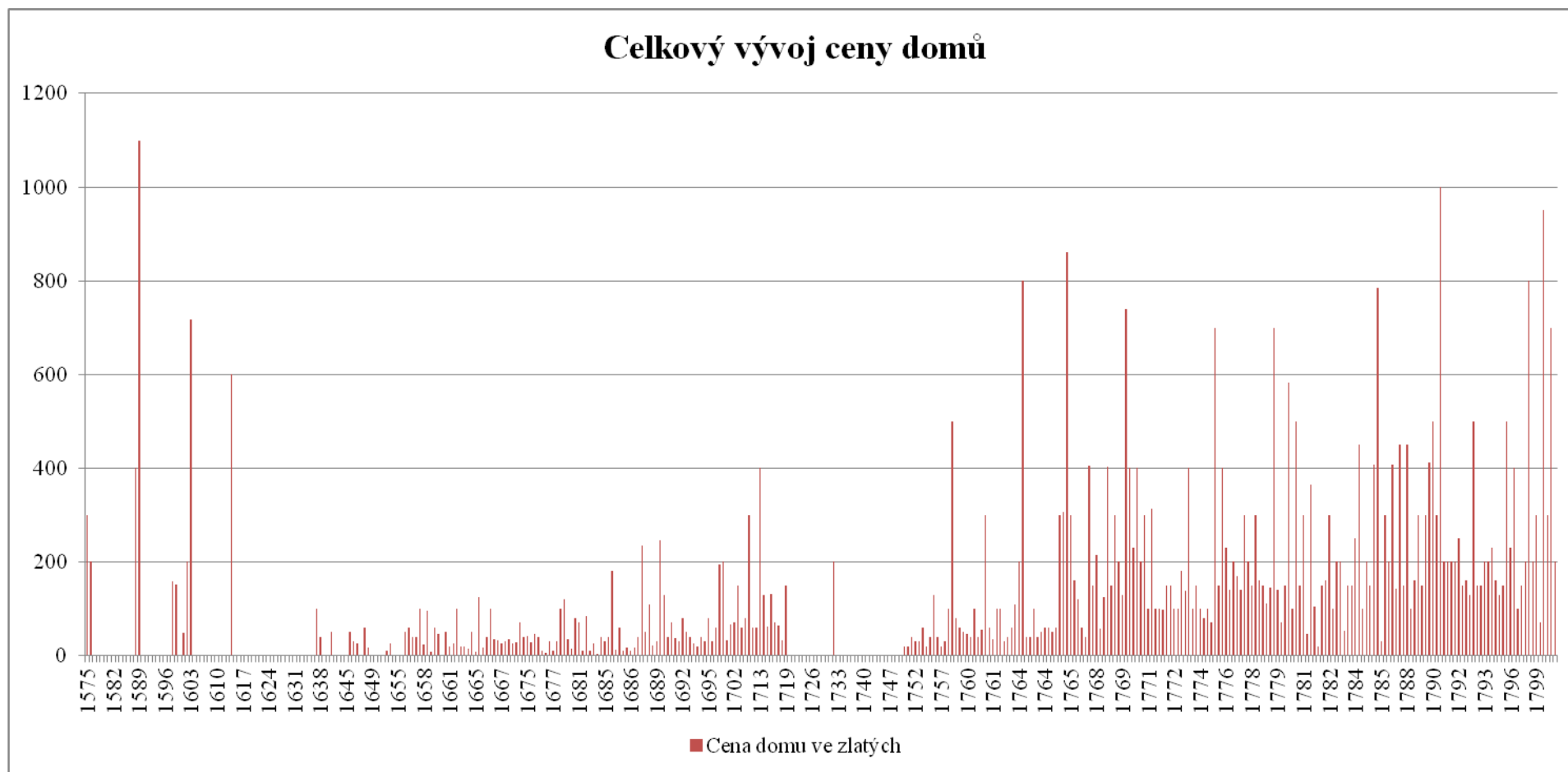

Příloha č. 18: Stav k roku 1690. Zde je proces regenerace v podstatě dokončen u všech náměstí a Neüstift. Groß Gay a Klein Gay jsou pořád z většiny pusté, ale proces obnovy již probíhá. Původně bylo zamýšleno prezentovat také stav k roku 1705, ale za těchto 15 let zde byly obnoveny pouze 4 další domy, takže stav byl téměř stejný jako tento. K další fázi obnovy pak nemáme k dispozici relevantní prameny.

Příloha č. 19: Graf veškerých cen domů v letech 1638–1731. Je důležité upozornit, že se jedná o zachycení všech datovaných cen domů při všech typech prodejků, dědictví, pochopitelně nejsou uvedené majetková vyrovnání při frajmarcích.

Zdroj: SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, 4.

Příloha č. 20: Graf celkového vývoje ceny domů zachycuje v předchozím grafu zachycenou skutečnost zasazenou do kontextu uvedením předbělohorských zápisů i cen z druhé poloviny 18. století.

Zdroj: SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, 4, MZA, C 17, inv. č. 1778.

Číslo	Rok	Majitel	Cena	Typ	Splátky
1	1666	Andreas Porteler	25	F	V
1	1691	Gregor Heffter	130	K	V
2	1674	Regina Huberová a děti		D	
2	1691	Paul Hueber	40	D	V
3	do 1664	Mathiaß Haaß st.		P	
3	1664	Mathiaß Haaß ml.	100	D	V
3	1719	Mathiaß Haaß nejml.	150	D	P
4	do 1692	Geörg Groll		P	
4	1692	Thobias Trenz	80	W	V
4	1697	Paul Haunsteiner	Zbytek	W	V
4	1727	Johannes Tröntz		D	
5	1681	Johannes Schmidt	80	K/D	P
6	1681	Johanes Trentz	70	D	
7	1667	Martin Raseht		V	
7	1694	Simon Röschl	20	D	
8	1666	Sýmon Breier	125	K	P
9	1676	Wenzl Jordan	27	K	V
9	1708	Andreas Jordan	60	D	
9	1712	Sourozenci A. Jordana	60	Postoupil	H
10	1666	Andreas Laush		P	
10	1666	Paul Schmidt	17	K	V
10	1707	Simon Swartz		V	V
10	1711	Andreas Marckh	60	F	
10	1717	Johannes Rapp		F	
11	1671	Jacob Nobis		P	
11	1675	Hannß Reiser	42	"Dal"	V
11	1685	Martin Rapp		F	
11	1689	Mathias Buchmaÿer	108	V	V
12	1657	Mathias Schrogler?		P	
12	1666	Mathias Schrogler	40	K?	H
13	1661	Adam Molzer		P	
13	1686	Bartl Molzer		D	
13	1695	Johanes Echart	31	K	H
14	1682	Michl Schmidt	11	K	V
15	1672	Frank Ull		P	
15	1686	Georg Kiessmansbauer	10	K	
15	1715	Georg Neübauer	132	K	
16	1660	Andreas Watzinger		P	
16	1677	Lorentz Haß	10	F	V
16	1714	Frantz Stambersky	130	K	V
17	1658	Mathias Laush	60	K	V
17	1686	Michael Laush		D	
18	1662	Andreas Schwartz		P	
18	1700	Johan Schmidt		D	

19	1669	Mathes Hofbauer		V	
20	cca 690	Mathias Eder		P	
21	1670	Tomas Schwartz		V	
21	1709	Andreas Marckh	80	V	V
21	1711	Simon Schwartz		F	
22	cca 1690	Johan Trenckner		P	
23	1660	Johannes Oeder		P	
23	po 1672	Paul Trenckner		D	
24	1641	Jacob Porteller	50	K	V
24	1661	Wolf Kimerth	50	K	V
24	1676	Andeas Frölio	45	K	V
24	1694	Paul Millner	40	K	V
24	1700	Jacob Haß	65	V	V
25	1689	Hannß Hofbawer		P	
25	do 1702	Partl Igerma		V	
25	1702	Andreaß Huberpedt	70	K	H
26	1662	Jacob Freytag		F	
26	1665	Zacharias Spisl	20	K	V
26	1680	Jacob Wagner	15	K	V
26	1683	Paul Leinter	25	K	V
26	1706	Wolf Sohl.		W	
26	1714	Johanes Jordan	60,5	K	H
27	1658	Hannß Geörg Pack	40	V	V
27	do 1698	Georg Shottner	36	K	H
27	1698	Petter Liweckh	200	K	V
28		Pusté			
29		Pusté			
30		Pusté			
31	1658	Wontra Jortan	10	K	V
31	1672	Wentzl Jordan			
31	1677	Lorenz Rob	6	K	V
31	1683	Pawel Dworžak	2,5	K	V
31	1718	Georg Eder	63	K	H
32	1675	Johannes Äd/Äder		P	
32	1692	Gerg Tauber	50	K	V
33	1687	Andreass Puchnardt		P	
34	1682	Daniel Prauchet	85	K	V
34	1691	Johan Eder	70	K	V
35	1686	Georg Teichtman		P	
35	do 1730	Florian Slowak		D	
35	1730	Josef Stammer		W	
36	1657	Hanß Holmel		K/P	
36	1672	Anna, vdova po Holmelovi		D	
36	1685	Simon Helml		D	
36	1686	Franz Ull		Postoupil	

36	1693	Georg Wagner	25	K	V
37	1659	Johann Oöder		P	
37	1674	Caspar Reißer	70	W	V
38	1653	Hans Ullman	10	K	
38	1668	Adam Braun	30	K	
38	1679	Adam Ullman	30	K	
39		Radnice			
40	1660	Thobias Hofbauer		P	
40	1696	Georg Olf	30	V	H
41	1675	Jobst Agner		P	
41	1691	Jakob Weigel	37	K	
42	1658	Hans Hofpauer	40	D	V
42	1689	Jacob Hofbauer	21	D	V
43	do 1659	Mert Rauscher		V	
43	1659	Paul Schmidt	45	W	
43	1686	Simon Sichard		F	
44	1646	Symon Gludpach	50	K	V
44	1657	Tomas Rob	50	K	V
44	1674	Mattheß Thoman	40	K	H
44	1684	Johan Sutter		Postoupil	
45	1676	Mathias Hueber		P	
46	do 1685	Mathes Pollner		P	
46	do 1685	Michl Kießanspauer	12	W	V
46	1685	Wenzl Voltanek	30	K	V
46	1691	Adam Beyrwek	30	K	V
47	1678	Christian Öder		P	
48	před 1657	Hanß Keyl		Dar (vrchnost)	
48	1665	Jobst Most	20	K	V
48	1718	Josef Most	33	D	H
49	1658	Hanß Taschka	100	K	
49	1666	Leorentz Hostelheme	100	K	
49	1672	Georg Nobis			
49	1679	Jacob Trentz	100	K	
49	1686	Hanß Brettschneider		W	
50	1677	Martin Rob	30	F	H
50	1685	Hans Reißer	40	F	H
50	1688	Gregor Hefter	235	K	V
50	1690	Jakob Marckl	245		
50	1695	Hanß Prustman	80	V	V
51	1658	Andreas Khismanspauer	24	K	H
51	1667	Daniel Köhen z Našiměřic	35	K	V
51	1668	Hanß Uhlman	35	K	V
51	1685	Georg Uhlman	180	D	V
51	1713	Mathias Litohorsky	400	K	V
52	1697	Partl Grobler	195	K	V

53	1658	Hanß Taschlmayer		P	
53	1665	Mathies Hauer	15	K	V
53	1682	Lorenz Rom	10	K	V
54	1677	Tobiaß Teichtman	10	F	
54	1687	Lorentz Haaß	40	K	V
55	1646	Georg Horakh	30	K	V
55	1658	Niklas Horakh		D	
55	1668	Georg Puchmayer	25	K	V
56	1672	Mattheß Rumbel		P	
56	do 1706	Vdova Matheße Rumla		D	
56	1706	Simon Ruml	150	D	V
57	1657	Gregor Eherdt		P	
57	1665	Georg Ehert, ml.	50	D	V
57	1684	Jakob Buchmayr	40	K	V
57	1692	Hans Poller	40	F/K	V
58	1648	Georg Kizepaut	60	K	
58	1676	Hannß Tauschka	40	K	H
58	do 1686	Thomaß Potsalekh		D	
58	1686	Lorentz Weber		W	
59	do 1661	Lorentz Paschka		P	
59	1661	Matthaush Weis	20	K	V
59	1684	Bartl Oschka/Lashka		P	
59	po 1684	Simon Schlegelman	20	K	V
60	1657	Lorentz Paschka		P	
60	1679	Geörg Forber		F	
60	1685	Jacob Jgrna	12	W	V
60	1710	Simon Ikerna	300	K/D	V
60	1738	Sourozenci Simona Ickerny		D	
61	1670	Cyrill Waiß		P	
62		Pusté			
63	1676	Gregör Ferber		P	
63	1685	Hans Wilhelm Reissinger		W	
64	1676	Andreas Strompel		P	
64	1679	Hannß Pflegler	120	K	V
64	1716	Tomaß Sighort	70	D	V
64	do 1732	Joseph Hofbauer		V	
64	1732	Joseph Trenckner	200	K	V
65	do 1686	Johannes Lausch	30	K	V
65	1686	Andreas Laush	17,5	K	V
66	1637	Georg Lukl	100	K	
66	1662	Lorentz Klein		V	
67	1677	Lorentz Rom		P	
67	1682	Carl Samberg	31	K	V
68	1667	Martin Raab		P	
68	1667	Jacob Ropp		D	

68	1685	Adam Flitschka	60	K	V
68	po 1685	Andrian Stertzler	60	K	
69	do 1662	Bartl Wagner		P	
69	1662	Vdova Bartla Wagnera		D	
69	1689	Bartl Wagner	30	D	V
70	před 1658	Hannß Rom		D	
70	1685	Jan Horak	10	K	H
71	1653	Lorenz Frankh	25	K	
71	1696	Johannes Frankh	60	K/D	V
72	1658	Wortosh Strosschnend	95	K	V
72	1658	Bartl Wagner	7	K	V
72	1665	Martin Ropp	7	K	V
72	1667	Stefan Frey	32	K	V
72	1685	Vdova Stefana Freye	17	D	
73	1646	Jacob Schlögel	25	K	V
73	po 1672	Peter Schlögl		D	
73	1688	Andreß Veýgl	50	K	V
74	1638	Wolf Puchmar	40	K	V
74	do 1679	Vdova Wolfa Puchmara		D	
74	1679	Wenzl Faigl	34	K	V
74	1699	Johannes Ropp	32	K	V
75	1648	Andreas Porteller	16	K	V
75	1666	Adam Braun		F	
75	1667	Adam Hofbauer	25	K	H
75	po 1667	Vdova Anna Marie Hofbauerová		D	
75	1670	Hannß Reißer	27	K	H
75	1675	Jacob Nobis		F	
75	po 1675	Benedieth Pospiscek	30	K	H
76	do 1658	Jacob Weuschter	100	K	V
76	1658	Simon Trentz	59	D	V

Příloha č. 21: Tabulka cen domů, majetkových transakcí a majitelů domů zachycených gruntovními knihami v Hostěradicích v druhé polovině 17. a počátku 18. století.

Tato tabulka nepředkládá veškeré známé majitele domů, ale pouze ty, u kterých známe, jakým způsobem k domu přišel. Je-li tedy v gruntovní knize u nějakého domu uvedena osoba bez jakýchkoliv dalších informací o datu, či způsobu nabytí, neuvádím ji. Také pokud zápis neobsahuje dostatečné údaje o vlastníkovi, či o typu převodu a ceně domu, není rovněž uveden. Není naším cílem obsáhnout veškerou majetkovou držbu hostěradických domů, protože k tomu nemáme zcela relevantní prameny.

Legenda k tabulce:

Číslo domu:

Žlutá – Střední náměstí

Modrá – Dolní náměstí

Zelená – Horní náměstí

Jména hospodářů jsou ponechávána ve znění, které se nejčastěji objevuje v pozemkové knize.

Cena:

Škála od červené (nejlevnější), po zelenou (nejdražší). Lze si tak lépe udělat představu o ceně domů v jednotlivých částech městečka.

Typ:

K – koupil

D – zdědil

F – frajmark

P – přijal jako pusté

V – vyženil s dcerou

W – vyženil s vdovou po majiteli

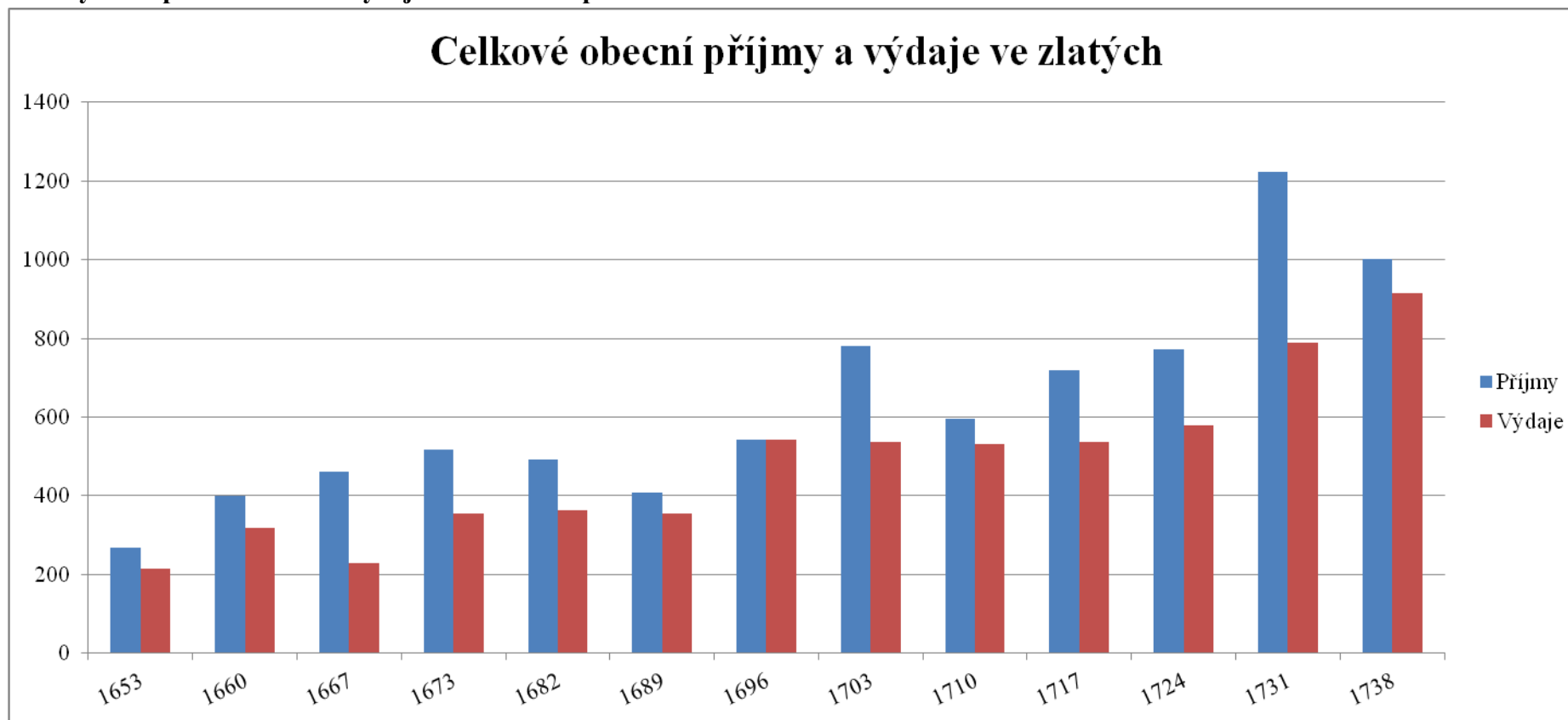
Splátky:

V – platí vejrunky

H – zaplatil hotově, najednou

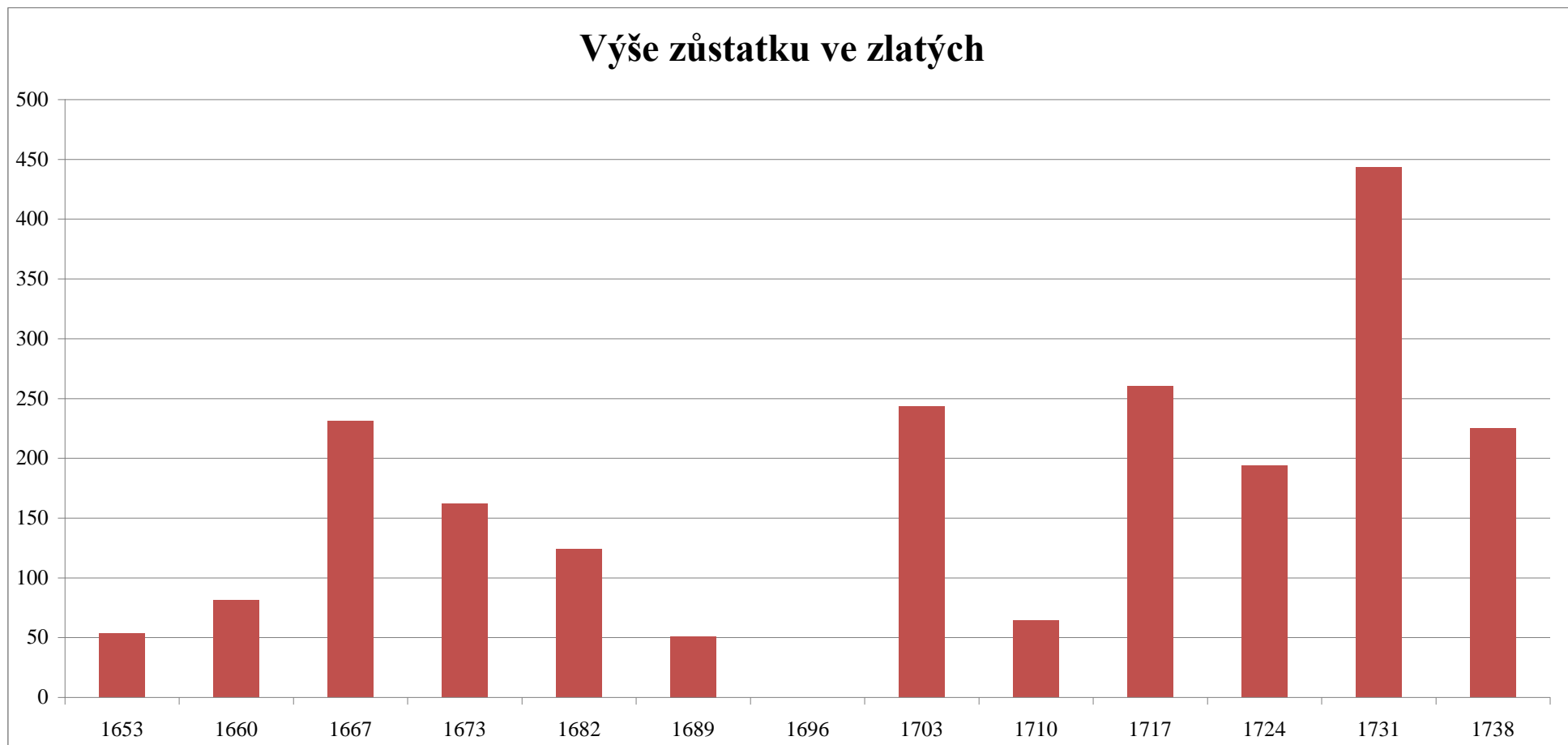
Zdroj: SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, 4.

Přílohy ke kapitole Sonda do vývoje obecního hospodářství:

Příloha č. 22: Celkové obecní příjmy a výdaje. Je nutné upozornit na skutečnost, že v letech na rozdíl od let 1696–1738 byla v letech 1653–1689 byla v příjmech i výdajích vedena také císařská kontribuce – celkové příjmy a výdaje v těchto letech se pak jeví přibližně o 200–300 fr. vyšší. Tabulka uvádí pochopitelně stav po odečtení kontribucí.

Zdroj: SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, 154.

Příloha č. 23: Výše zůstatku v obecních účtech ve sledovaných letech.

Zdroj: SOKA Znojmo, HOS I, inv. č. 153, 154.

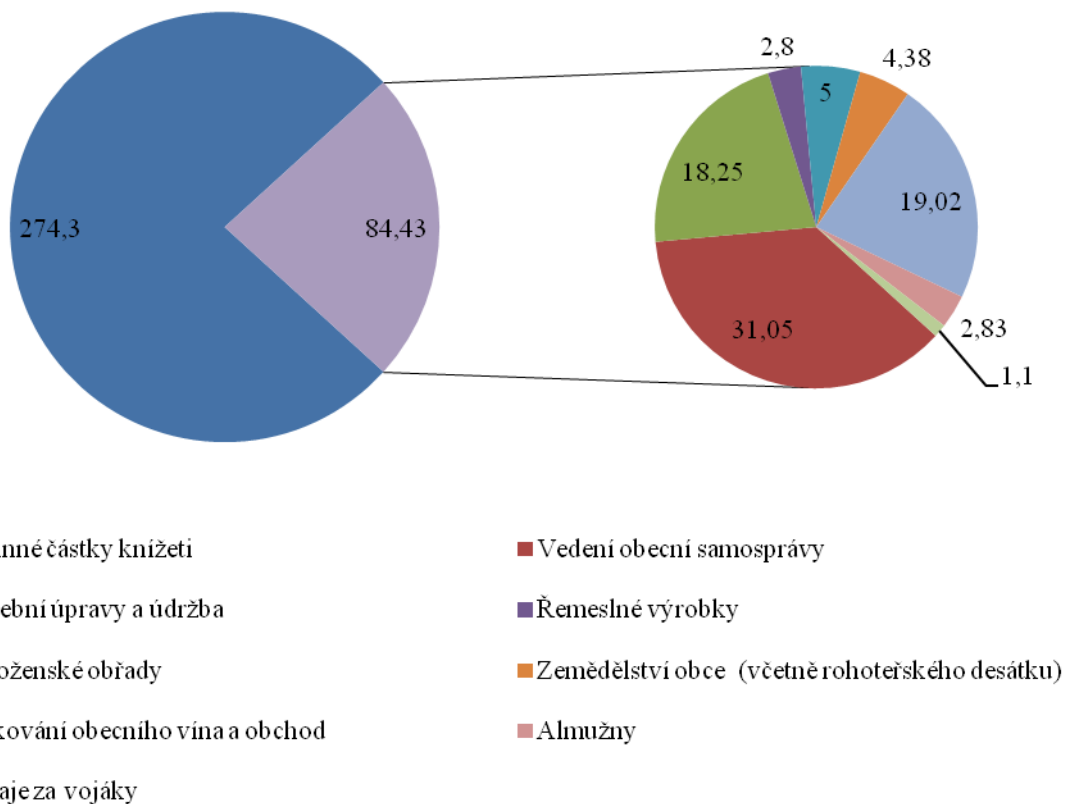
Rok	Počet věder (o 48-50 mázech)			Cena za jeden máz (v krejcarech)		
	Rogate	Magdalena	„Kirchtag“ a Ludmila	Rogate	Magdalena	„Kirchtag“ a Ludmila
1696	19	18	50	10	10	10
1710	30	43	73	5	5	4
1724	25 (+ 44)	48	74	3	3	3-5
1738	46,25	34	(65)	4	4	4-5

Cena při kupu			Zisk		
Rogate	Magdalena	"Kirchtag" a Ludmila	Rogate	Magdalena	"Kirchtag" a Ludmila
128 fr. 15 kr.	117 fr.	312 fr. 30 kr.	23 fr.	27 fr.	87 fr. 30 kr.
90 fr.	129 fr.	126 fr.	30 fr.	43 fr.	36 fr.
45 fr.	92 fr.	141 fr. 36 kr.	15 fr. (+ 105 fr. 36 kr.)	26 fr.	43 fr. 24 kr.
135 fr.	105 fr. 45 kr.	0 fr.	49 fr. 15 kr.	51 fr. 25 kr.	(238 fr. 20 kr.)

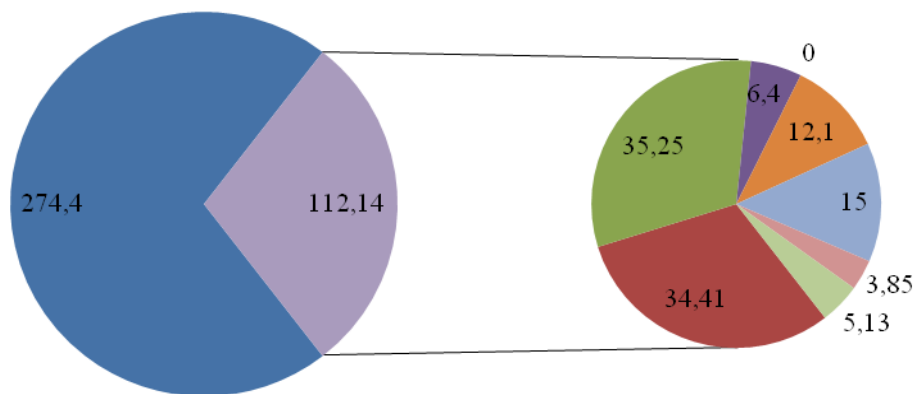
Příloha č. 24: Tabulka spotřeby a cen vína během jarmarků v letech 1696–1738. Údaje uvedené v závorce představují obecní víno.

Zdroj: SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, 154.

Struktura obecních výdajů ve zlatých v roce 1653

Struktura obecních výdajů ve zlatých v roce 1673

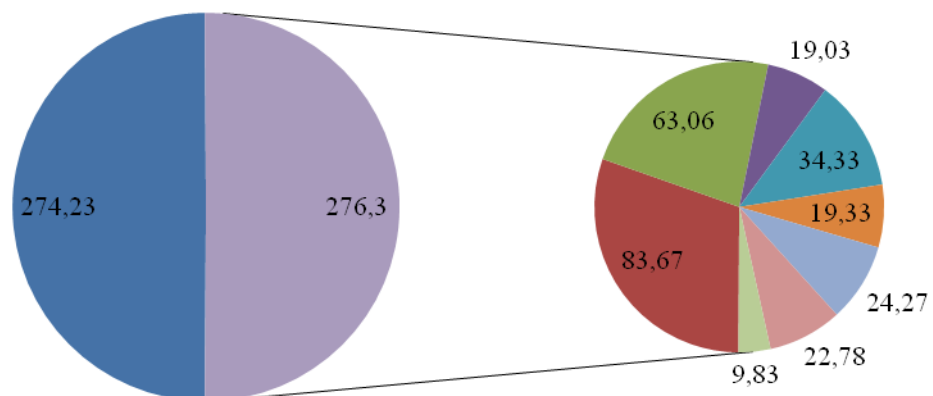

Příloha č. 25–29: Grafy struktury obecních výdajů v letech 1653, 1673, 1696, 1717 a 1738. Upozorňujeme na skutečnost, že od starších účtů jsou odčítány kontribuční záležitosti, stejně tak v účtu z roku 1738 není uvedena částka o výši 149 fr. 2 kr. 2 d. za soudní proces člověka jménem Jacob Hottowy, kterou nebylo možné zařadit do žádné kategorie.

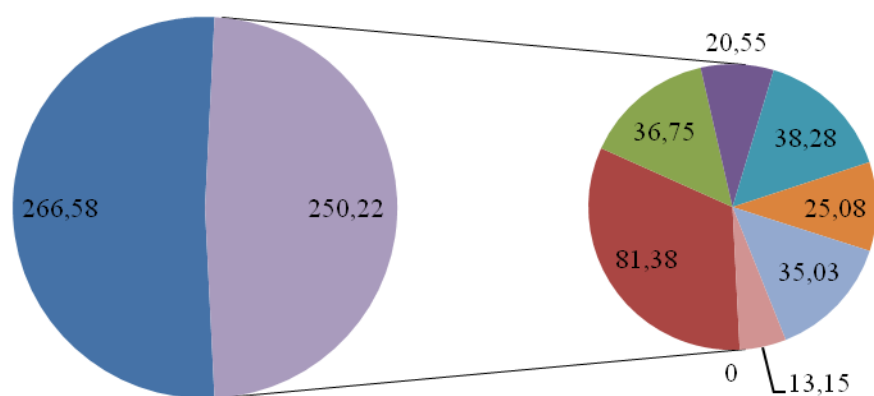
Zdroj: SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, 154.

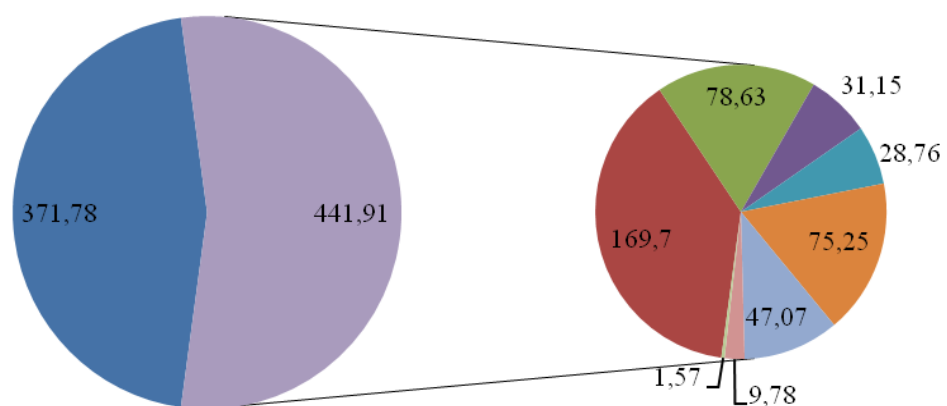
Struktura obecních výdajů ve zlatých v roce 1696

Struktura obecních výdajů ve zlatých v roce 1717

Struktura obecních výdajů ve zlatých v roce 1738

Historické a současné fotografie Hostěradic:

Příloha č. 30: Pohlednice Hostěradic z 30. let 20. století.

Zdroj: Sběrka pohlednic Bronislava a Evy Grunových.

Příloha č. 31: Hostěradice v roce 1915. Střední náměstí, pohled ze severní části náměstí. Povšimněme si především dnes již nestojících domů před kostelem.

Zdroj: Sběrka pohlednic Bronislava a Evy Grunových.

Příloha č. 32: Horní náměstí, pohled směrem od západu. Toto náměstí bylo ve 20. století postiženo mnohými demolicemi, přibližně polovina domů zaznamenaná v urbáři i stabilním katastru na ulici po pravé straně dnes již vůbec nestojí.

Zdroj: Fotoarchiv autorky.

Příloha č. 33: Horní náměstí pohled „směrem od Mišovické brány“ – z východní strany náměstí. Výřez z pohlednice z let 1939–1941.

Zdroj: Sbírká pohlednic Bronislava a Evy Grunových.

Příloha č. 34: Střední náměstí, pohled od kostela, vidíme v podstatě nejzachovalejší „pozůstatek renesančního městečka“ – soubor několika v jádru renesančních domů a radnici.

Zdroj: Fotoarchiv autorky.

Příloha č. 35: Střední náměstí, pohled od kostela, pohlednice z roku 1933.

Zdroj: Sbirka pohlednic Bronislava a Evy Grunových.

*Příloha č. 36: Dolní náměstí, pohled směrem ke kostelu a Střednímu náměstí.
Nacházíme se v podstatě v místech již nestojící Dolní brány.*

Zdroj: Fotoarchiv autorky.

Unterer Markt, Schule und Kirche

Příloha č. 37: Dolní náměstí, výřez z pohlednice z období 1939–1941. Na první pohled je patrná dnes již nestojící budova školy. V těchto místech patrně stávala tehdejší škola i v baroku.

Zdroj: Sběrka pohlednic Bronislava a Evy Grunových.

Příloha č. 38: Předměstí Neústift, pohled směrem ke Znojmu. Na pravé straně u konce ulice stával obecní špitál.

Zdroj: Fotoarchiv autorky.

Příloha č. 39: Předměstí Neústift, výřez z pohlednice z roku 1924.

Zdroj: Sběrka pohlednic Bronislava a Evy Grunových.

Příloha č. 40: Předměstí Groß Gay, pohled směrem k městečku. Toto předměstí bylo na konci druhé světové války z velké části vybombardováno, takže se jeho podoba velmi změnila. Na konci této ulice za mostem stávala obecní lázeň.

Zdroj: Fotoarchiv autorky.

Příloha č. 41: Předměstí Groß Gay, stav v roce 1945.

Zdroj: <http://www.kvh.estranky.cz/clanky/rok-1945-a-odsun.html>. Citováno dne 2. 2. 2016.

Hostěradické hodnotné domy:

Příloha č. 42 (vlevo): Výstavný renesanční dům N°1. Bydlel v něm například zmiňovaný radní Andreas Porteller.

Příloha č. 43 (vpravo): Další z renesančních domů, N°6. I v roce 1681 byla jeho cena při dědictví 70 fr. (což bylo ale dáno také vysokým počtem podílníků. Ze všech renesančních domů na náměstí se právě tento zdá být v nejudržovanějším a relativně původním stavu.

Zdroj: Fotoarchiv autorky.

Príloha č. 44: Jeden z najpozoruhodnejších hosteradických domů, původně N°8, pocházející z počátku 17. století. Stavba s takto obráceným štítem do ulice není v regionu Moravskokrumlovska vůbec typická. Z významných členů obce zde bydlel dlouholetý rychtář a radní Simon Prejjer (Breier), který jej koupil již v roce 1666 za celých 125 fr. a z tohoto domu byla placena také vysoká domovní činže 4 gr.

Zdroj: Fotoarchiv autorky.

Příloha č. 45: Dnes již zbořený dům N°51 si jistě zasluhuje naši pozornost. Právě tento patrový barokní dům si v roce 1713 „in paar Geldt“ kupuje nám známý Mathias Litohorsky za celých 400 fr., již před ním zde ovšem bydlela rodina Uhlmanových, kteří také patřili ke zdejším elitám.

Zdroj: Sbíрка pohlednic Bronislava a Evy Grunových.

Památky Hostěradic:

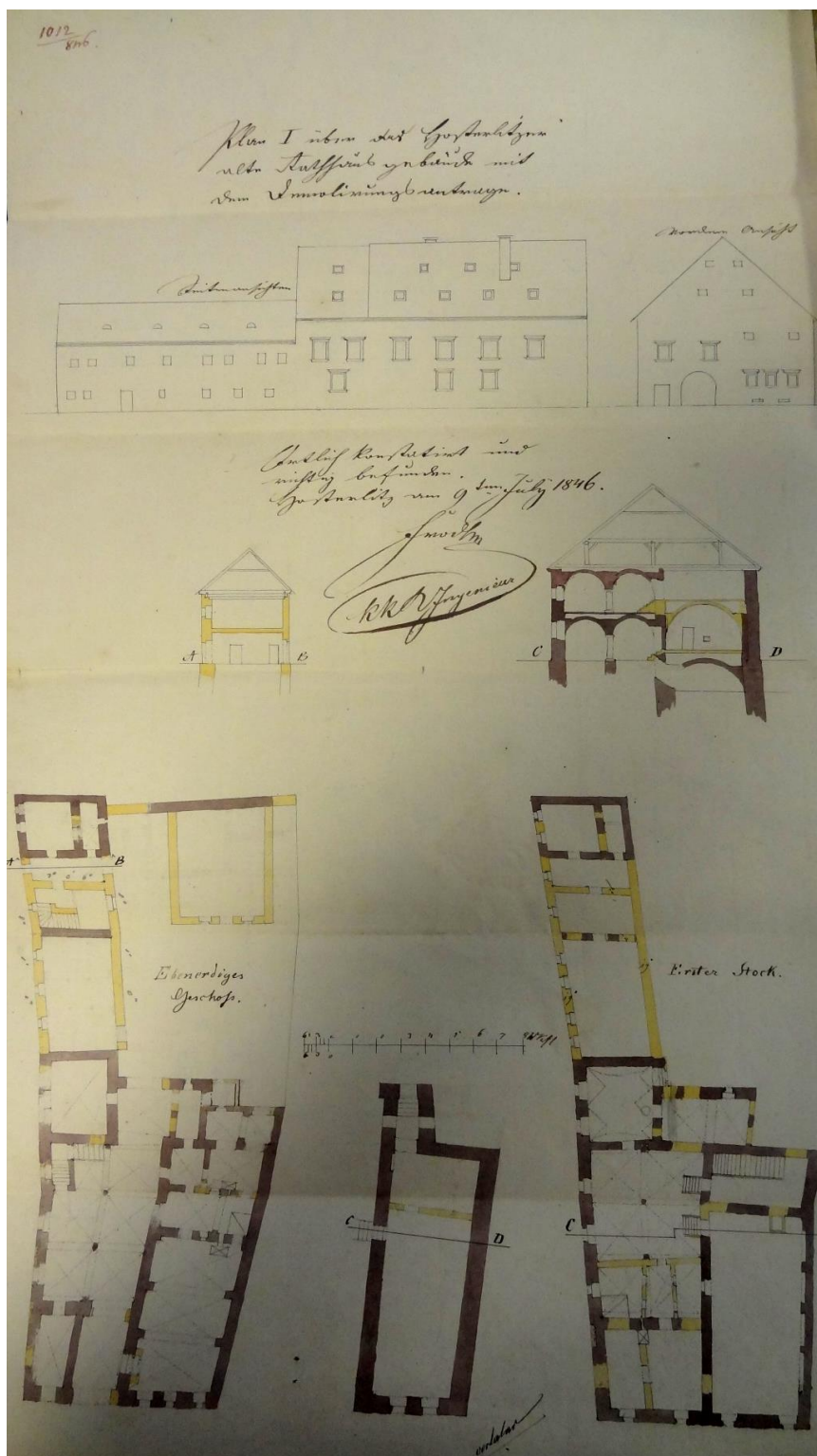
Příloha č. 46: Fotografie hostěradické renesanční radnice, vzniklé kolem roku 1515 spojením dvou starších měšťanských domů. Zajímavé je, že se nad ostěním okna po levé straně se nachází reliéfní štítek s perštejnskou zubří hlavou. Celá radnice je pozoruhodnou stavbou, která je ovšem, až na obchod v přízemí, z velké části nevyužita. Jistě by si zasloužila především provedení řádného stavebně-historického průzkumu a opravu.

Zdroj: Fotoarchiv autorky.

Příloha č. 47: Pamětní nápis z roku 1619 nacházející se na radnici. Informuje nás o ničivém požáru městečka, kdy vyhořelo 123 domů a většina obecních budov. (přepis viz kapitola o dějinném vývoji Hostěradic).

Zdroj: <http://www.europas-mitte.de/Hosterlitzgr.pdf>. Citováno dne 17. 1. 2016.

Příloha č. 48: Plán zachycující hostěradickou radnici v roce 1846, kdy se uvažovalo o její demolici a postavení nové. Její podobu i členění místností zachycuje vcelku přesně, povšimněme si především nestejně výšky podlah a pater i velmi hezky zachyceného prostoru obecního šenku (spodní patro v levé části i „sklep“ v části pravé v podélném řezu budovou).

Zdroj: MZA, F 177, inv. č. 167, karton 384, Plán přestavby Hostěradické radnice.

Příloha č. 49: Hostěradická radnice, počátek 20. století, před historizující opravou v roce 1937.

Zdroj: <http://www.europas-mitte.de/Hosterlitzgr.pdf>. Citováno dne 17. 1. 2015.

Příloha č. 50 (na předchozí straně): Kostel sv. Kunhuty, původně raně gotická stavba, iniciovaná řádem německých rytířů, s pozdějšími úpravami v období pozdní gotiky. Je dominantou celých Hostěradic a patří k nejvýznamnějším památkám tohoto regionu.

Zdroj: Fotoarchiv autorky.

Příloha č. 51: Pozdně barokní, až klasicistní oltář sv. Kunhuty z druhé poloviny 18. století.

Zdroj: <http://www.europas-mitte.de/Hosterlitzgr.pdf>. Citováno 2. 2.2016

Příloha č. 52: Kostel sv. Kunhuty na obraze, zachycující jeho podobu před polovinou 20. století. Povšimněme si především masivní věže tohoto kostela, která obsahuje dvě nápisové tabulky z letopočty 1421 a 1486. Zajímavá je i původní kolorizace brány před kostelem.

Zdroj: <http://www.europas-mitte.de/Hosterlitzgr.pdf>. Citováno 2. 2.2016

Příloha č. 53 (vlevo): Socha sv. Jana Nepomuckého v předměstí Groß Gay. Jedná se o poměrně malou sošku a na podstavci se nachází prosba o ochranu ke sv. Antonínovi spolu se jménem fundátora, radního Johanna Kiesmansbauera, datováno k roku 1744. O samotné soše odborná literatura soudí, že pochází z druhé poloviny 18. století, pravděpodobně se však jedná o dílo starší. Přímo na jejím podstavci se totiž nachází jméno Joseph Ferdinand Leithner. Bylo zjištěno, že se jedná o hostěradického měšťana, který se v letech 1719 a 1720 objevuje v městské radě, bydlel v domě N°77 vedle děkanství. v roce 1714 ho pak v matričních knihách nalezneme jako otce dítěte. Jeho povolání uvedené není, otázka, zda mohl být sochařem usazeným v Hostěradicích, není doposud uspokojivě vyřešena.

Příloha č. 54 (vlevo): Socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1727 na Horním náměstí. Jejím autorem je třebíčský sochař Štěpán Pagan

Příloha č. 55 (vpravo): Socha sv. Anny z roku 1763 na Dolním náměstí.

Příloha č. 56: Mariánský sloup na náměstí z roku 1728, dominanta Středního náměstí, sloup je dílem Štěpána Pagana, sochaře z Třebíčska. Světci na podstavcích kolem sloupu jsou sv. Josef, sv. Šebestián, sv. Jáchym a pochopitelně patron vinařů, sv. Urban. Nápisy na sloupu jsou vedeny německy a latinsky, jedná se o modlitby a votivní přání, bez uvedení jména fundátora.

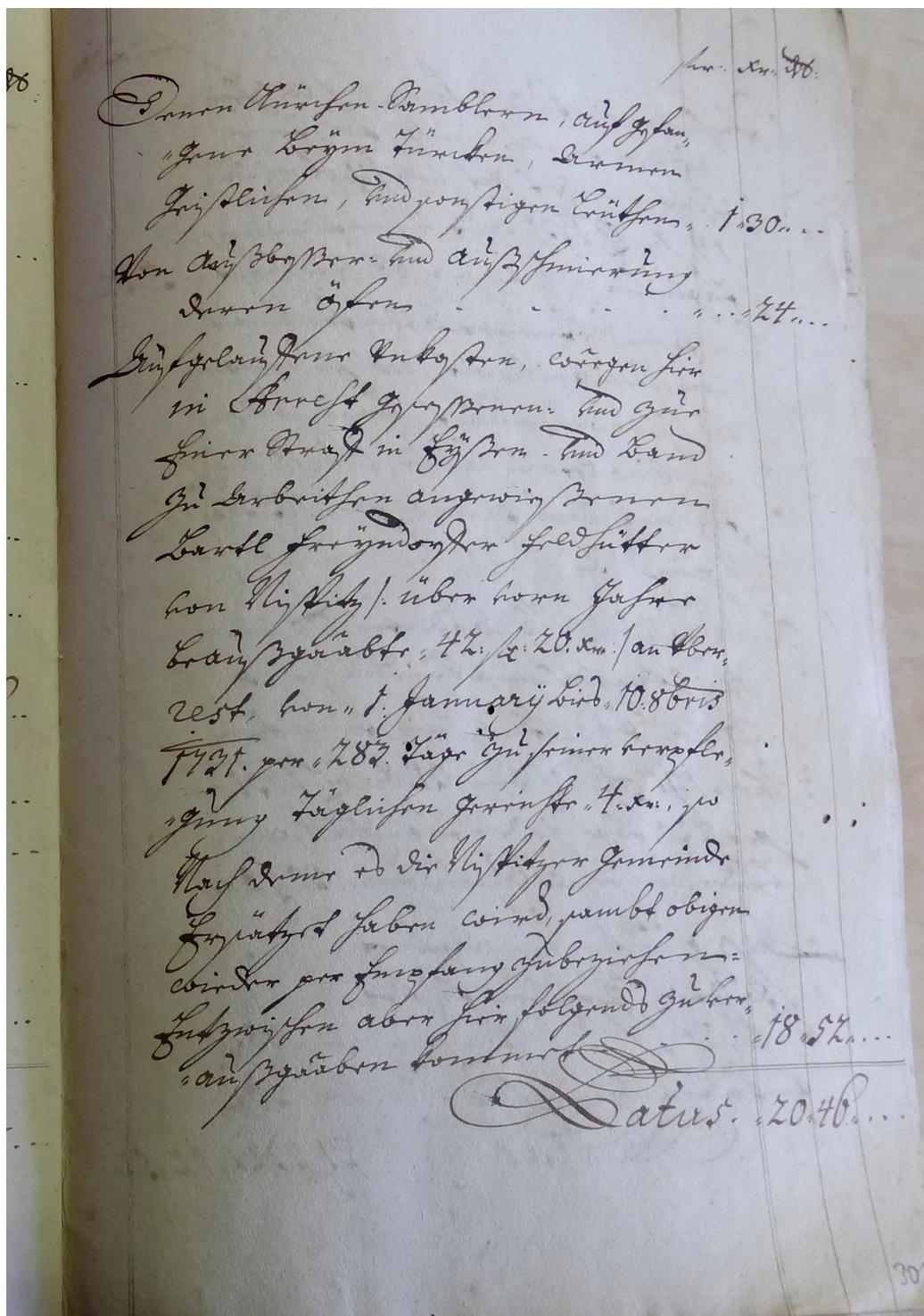
Zdroj (příloha 53 – 56): Fotoarchiv autorky.

*Příloha č. 57: Pozoruhodný epitař rodiny řezníka, dlouholetého rychtáře, staršího a radního Simona Trentze a jeho rodiny z roku 1685, nacházející se v kostele sv. Kunhuty. I přes poměrně rustikální provedení nám ukazuje podobu a oděv zdejších měšťanů a snad i jejich zbožnost. Takovýto epitař byl také ukázkou osobní prestiže, Simon Trentz rozhodně patřil k hostěradickým elitám. Bydlel v domě N°76 na náměstí, který zdědil za 59 fr., nalezneme ho i v matrikách, (viz kapitola o městské radě).
Samotný Trentz umírá v roce 1698.*

Zdroj: Kvardová, M.: Soubor sepulkrálních památek z 16. a 17. Století v kostele sv. Kunhuty v Hostěradicích. Studia Historica Brunensia 62, 2015, 1, s. 445

Ukázky použitých pramenů:

Příloha č. 58: Obecní účet z roku 1731. Zde se jedná o výdaje, konkrétně o výdaje obce za kostelní sbírky a různé almužny, dále pak za zpravování a mazání kamen a za věznění mišovického hlídače polí, Bartla Freidorfera.

Zdroj: SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 154, fol. 303.

Sachselly im Ruffenp fuchst 1/2	4 30
Von obelien der gemein voringen der Leiden und Luchsen, auf Uenschaff fuchsen, der dem bündel den abgeben fuchst geff	4 98
Hilf auf ein wein, die der Luchsen auf gingen, der man die wein Luchsen in allen	6 7 0
Von ein Luchsen, der in fuchsen behalten ob fuchsen wein, der fuchsen fuchsen 2 2, der Luchsen gold, geben	3 72
Hilf der Luchsen Ruffen, die Ruffen fuchsen der der Luchsen fuchst	7 45
der wein gold fuchsen gegeben	4
der wein gold fuchsen gegeben	4
der wein gold fuchsen gegeben	4
der wein gold fuchsen gegeben	4
Von ein Luchsen der wein gold fuchsen die wein gold fuchsen, der fuchsen der wein gold fuchsen	45
Von ein Luchsen der wein gold fuchsen die wein gold fuchsen, der fuchsen der wein gold fuchsen	8 30
der wein gold fuchsen der wein gold fuchsen 2 Mal fuchsen gegeben	2 30
Zaltus 32 74	

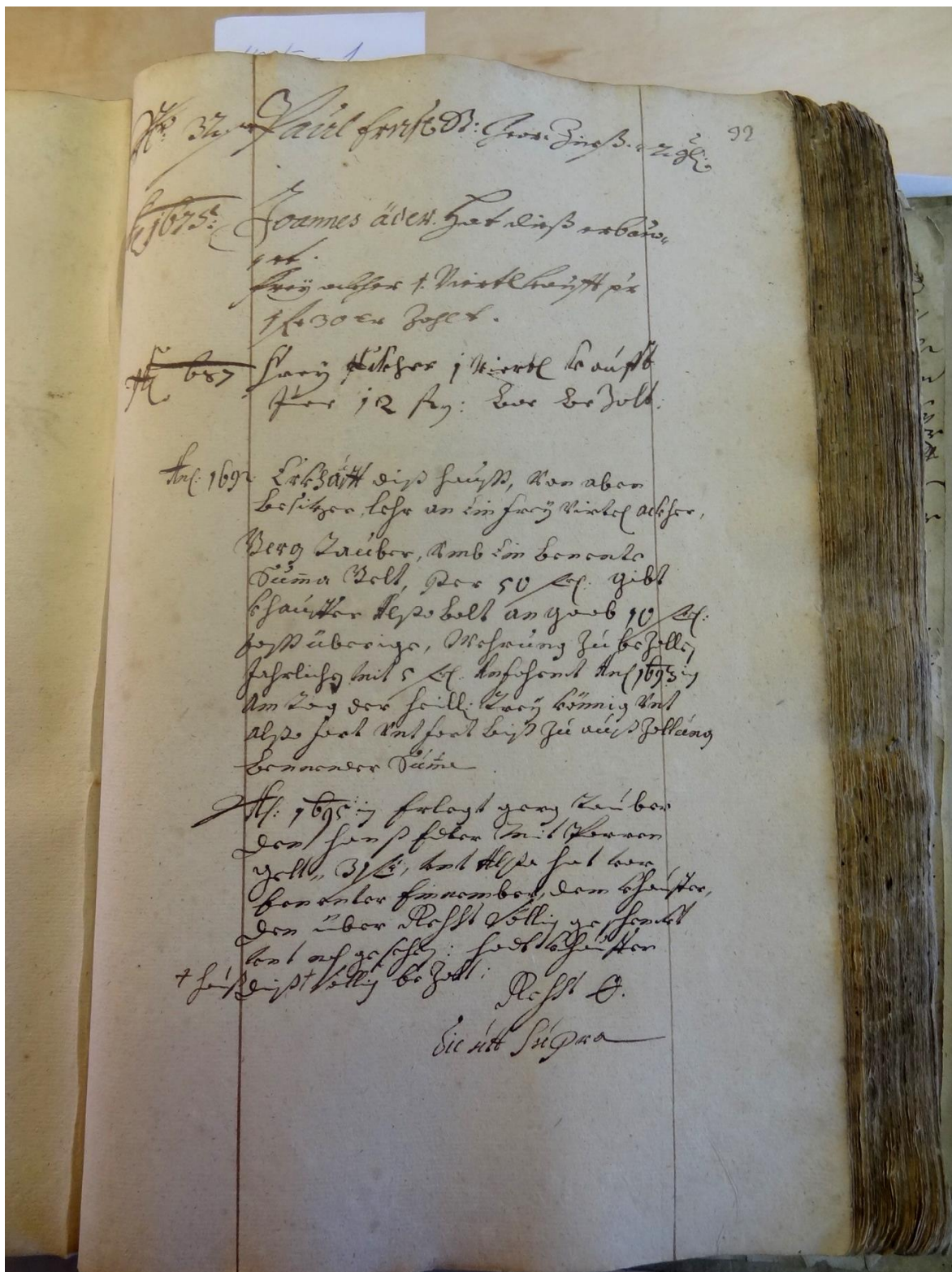
Příloha č. 59: Obecní účet z roku 1696. Nalezneme zde například záznam o koupené palivové dříví, dále pak platy „bráčům“, těm co lisovali, atp. Dále pak závdavky hlídačům, pastýři a ponocným. Za zmínku rovněž stojí poslední záznam o soudních výdajích za „čarodějnické osoby“ do Krumlova.

K. A. A.		Fremde, Desyre		K. A. A.	
Februars		und		Kassende Laß.	
12	12	Innen	armen gefangenen von Thurgau	18	18
27	27	Innen	abgedankten Leuten von Thurgau	6	6
26	26	Innen	armen abgedankten Soldaten	3	3
28	28	Innen	Stuhle zu die Linen von Thurgau	6	6
6	6	Innen	armen Spielmeistern	6	6
7	7	Innen	Stuhle von Döbring	3	3
1	1	Innen	armen Leuten von Thurgau	6	6
7	7	Innen	armen Soldaten von Döbring	9	9
10	10	Innen	Leuten von Thurgau	57	57
16	16	Innen	armen Leuten von Thurgau	19	19
12	12	Innen	armen gefangenen von Thurgau	8	8
15	15	Innen	abgedankten Soldaten von Thurgau	6	6
20	20	Innen	armen Leuten von Thurgau	12	12
29	29	Innen	armen Leuten von Thurgau	12	12

Latus. 220 1/2

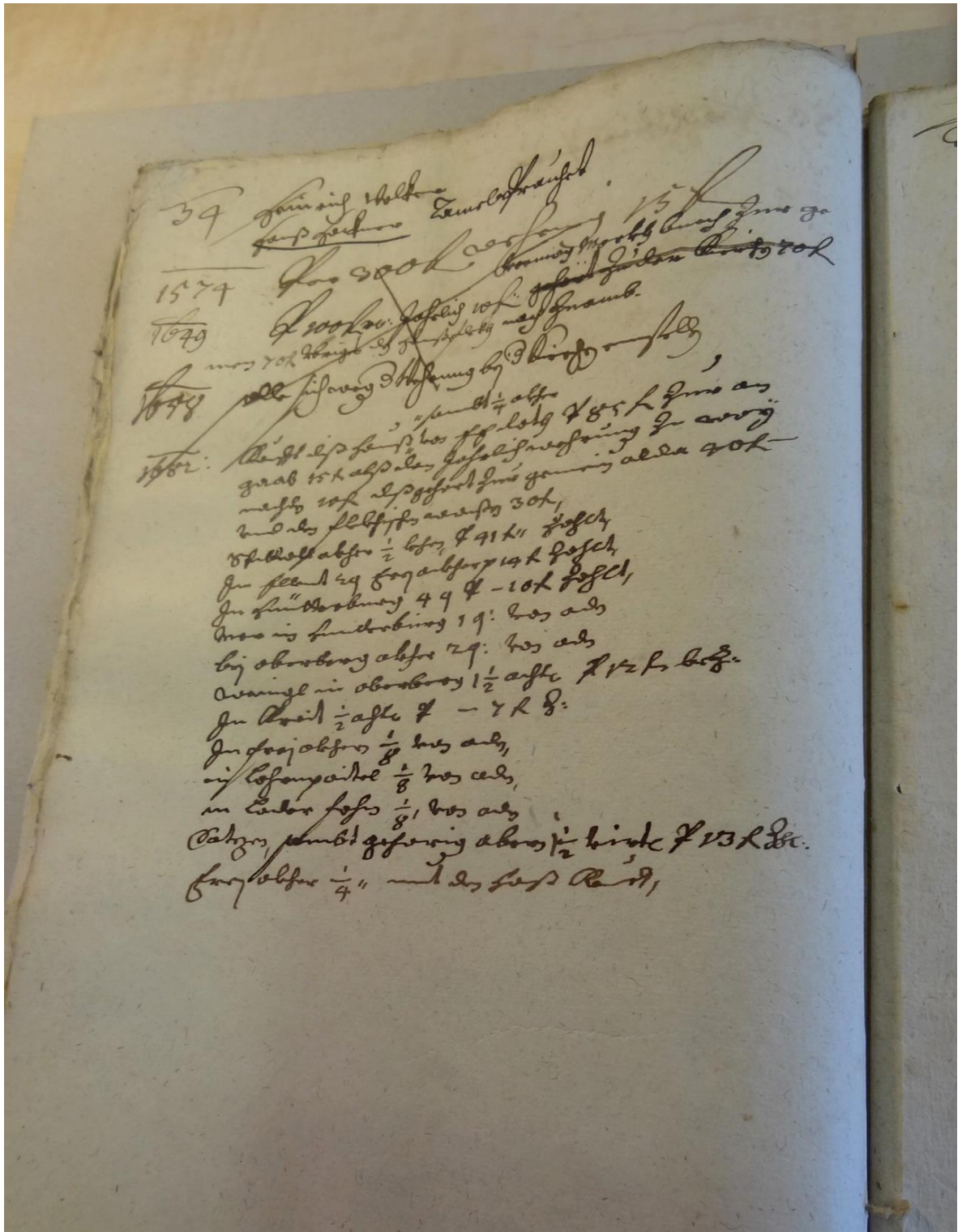
Priloha č. 60: Obecní účet z roku 1653. Jedná se o rozepsané výdaje za almužny.

Zdroj: SOkA Znojmo, HOS 1, inv. č. 153, fol. 573.

Příloha č. 61: Ukázka z Pozemkové knihy domů 1658–1726. Jedná se o dům N°32 na Horním náměstí. První zápis je o postavení domu (z předchozí knihy vyplývá, že se jedná o převzetí pustého domu) Johannem Öderem, další pak představují záznamy o prodeji domu.

Zdroj: SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 3, fol. 32.

Příloha č. 62: Ukázka z Knihy domů – 17. století. Jedná se o dům N°34, ve kterém bydlel zmiňovaný radní Daniel Brauchord. Vidíme zde právě nepřehlednost systému zapisování do této knihy. Patrný je také velmi dlouhý seznam polností a vinic, nacházející se na domě.

Zdroj: SOKA Znojmo, HOS 1, inv. č. 4, fol. 34.